

ALİ CANİP'İN ESERLERİ

Prof. Dr. Rıza FİLİZOK

* I-EDEBİ ESERLERİ

* II- EDEBİYAT TARİHİ ve MONOGRAFİLERİ

* III-EDEBİYAT EĞİTİMİ İLE İLGİLİ ESERLERİ

I-EDEBİ ESERLERİ

A-ŞİİRLERİ

1-İlk Şiirleri

Ali Canip, çok küçük yaşlarda şiirle uğraşmağa başlamış, başarılı gazeller yazmıştır. Canip, ilk şiirlerinden olan bu gazellerden üçünü "Geçtiğim Yol" adlı şiir kitabında yayınlamıştır. Bunlardan "Ayağ-ı bade elimde o yar gönlümde " ve " Yeni bir muğbeçe gelmiş yine meyhanemize" mısralarıyla başlayan gazeller 1902 tarihli " Alemde fikret-i beşerin rehnümâsı yok" mısraıyla başlayan gazel 1903 tarihlidir. Canip'in bu şiirlerindeki olgun ifade, onun uzun süre gazellerle uğraştığını göstermektedir. Genç şair, ilk gazellerinde Muallim Naci'yi örnek tutmuş, şekil ve dilde mükemmellik fikrini onun şiirlerinden almıştır. Sonradan aruzla ve hece vezniyle yazdığı şiirlerde de dil ve şekil yönünden aynı mükemmellik kaygısı görülür, bu nitelik şiirin en belirgin özelliklerinden birisi olarak kalacaktır. Ali Canip, Muallim Naci'nin şiiri üzerindeki etkisini şöyle dile getirmektedir:

"Bana sade Türkçe ve millî edebiyat zevkini ilk aşıl原因an Muallim Naci'dir. Nesir ve nazmındaki vuzuh, fikirlerindeki mahallilik, zayıf fransızcasıyla çok muvaffak tercümeler yapmasına rağmen alafrangalıktan ictinabı, aynı zamanda teceddüd perverliği, konuşma dilinin îcabatına göre nazım lisanının tashihine taraftarlığı, Muallim Naci'yi bana ilk edebiyat muallimi yapmıştır. Ve bütün bu fikirlerim oradan yürümüştür. İyi veya fena bütün manzumelerimde görülen nazım kusursuzluğunu; zihafından, imaleden âzade oluşunu ben Muallim Naci'ye medyunum." ¹

Ali Canip'in divan tarzında şiirlere yönelmesinde ayrıca iyi bir divan şâiri olan edebiyat hocası Muallim Cudî Efendi'nin de etkisi vardı. Ali Canip, Muallim Cudî ile ilgili bir yazısında hocası ile tanışmasını şöyle anlatır:

"Selânikte iki meşhur muallim vardı. Biri Şemsi Efendi, öteki Cudi Efendi. Şemsi Efendi bir ilk okul öğretmeni idi . Fakat bütün o

¹Sadettin Nüzhet, Ali Canip, Hayatı ve Eserleri, İstanbul, 1937, s.7.

muhitte popülerdi. İlk defa olarak yeni sistemde bir mektep açmış, çocukla meşgul olmanın zevkini bulmuş mini mini yavruların ehemmiyetini idrak etmiş, mizacen lâubali, şen, kendisini herkese sevdiren, törenlerde mektep talebesinin başına geçerek sevk ve idare eder yalnız vazife itibariyle değil, ruhen de tam bir mektepçi idi . Cudi Efendi, bunun tam aksine, münzevi, -eskilerin tâbirince- "merdümگیرiz" bir zattı. Arapçası, Farsçası kuvvetli, eski divan edebiyatına mensup bir şâirdi. Selânik idadisinde Türkçe ve edebiyat tedris ederdi. Vakur, hatta biraz mağrur bir adamdı. Hayatında kimseye minnet etmemiş, talihine kanaatkâr, çok adamla temastan çekinir, kendi âleminde yaşardı. Derslerde ilmi derecesinde feyzliydi denemez. Onun asıl değeri hususi sohbetlerinde belli olurdu. Bazan bir kıraathanenin köşesine çekilir, etrafına toplanan eski talebesile hasbıhal eder, onlara Arap, Acem ve Türk şâir ve ediplerinin menkıbelerini anlatırdı. O devrin adamlarında sık sık raslanan nükte ve zerafet Cudi Efendide de görülürdü. Bu nükte ve zerafet bazan hezel ve mizaha, hattâ hicve kadar dayanırdı. Pek çok manzume yazmış olduğu halde, bunları kıskanır derecelerde saklar, ne neşrettirir, ne okurdu. Bir gün onun İstanbul'da çıkan- galiba Resimli gazetede- intişar etmiş Vücut adlı uzun bir manzumesini buldum. Hafızam kuvvetliydi. Bir iki okuyuşta ezberlemiştim. Bu manzume şöyle başlıyordu:

Ne nâr u nûrdur esbâb-ı iştiâl-i vücut
Gözümde olmadı rûşen diriğ hâl-i vücut

Bu Kibriyâ şu benim çeşm-i aczime çoktur
Garaz bilinmek ise Zât-i zülcelâl-i vücut

Gerek sürûş-i muazzam, gerek hevâm-i hakîr
Hülâsa her biri bir zübde-i kemâl-i vücut

Bir gün bunu kendisine ezberden okuyuverdim. Şaşırıldı, "Nereden buldun?" diye sordu, anlattım. Bundan sonra aramızda baba oğul samimiyeti başladı. Bu, 1903-1904 yıllarına tesadüf eder. O zamanlar ben Muallim Naci'yi okurdum. Naci'nin, benim nazım dilim üstünde temiz bir tesiri oluyordu. Zihaf, imale gibi hücnelerden azâde manzumeler kaleme alabiliyordum. Muallim Cudi bunları beğenir, fakat benim şiirle iştigalimi hoş görmezdi. Bir gün bana açıkça dedi ki:
-Olsan olsan benim kadar şâir olabilirsin. Görüyorsun, ben şâir oldum da başım göğge mi erdi. Vaz geç bu sevdadan..."²

Ali Canip, 1907 yılından itibaren Servet-i Fünûn şâirlerinin tesirinde şiirler yazmaya başladı. Şiirlerinde aruz vezni kullanıyordu. Dili nispeten sade idi. Bu dönemde daha çok Tefik Fikret ve Cenap Şehabeddin'in şiirlerini beğeniyor, derin bir hassasiyete dayanan şiirler yazıyordu. 1908 yılından itibaren Bahçe ve Aşiyân mecmualarında şiirlerini neşretmeye başladı.

Ali Canip'in Bahçe mecmuasında yayınlanan en eski tarihli şiiri,

²Ali Canip, "Unutulmuş Şöhretlerden: Muallim Cudi Efendi", Çınaraltı, S. 92, 26 Haziran 1943, ss.12-15.

Nağme-i Dilhasta'dır. Ömer Naci Bey'e armağan edilen bu şiirin altında, 28 Şubat 1907 tarihi vardır ve "Üsküdar" kaydı bulunmaktadır. Bu kayıtlardan şiiri İstanbul'da Hukuk'ta öğrenci iken yazdığı anlaşılmaktadır. Avrupaî tarzda ve aruz vezniyle yazılmış bu ilk şiiri, "Fransız tipi" bir "sone"dir, "abba-abba-ccd-eed" tarzında kafiyelenmiştir. Canip bu şiirinde tabiat karşısındaki duygularını dile getirir. "Gurup" adlı şiiri, Meşrutiyetten önce yazılmıştır ve Tevfik Fikret tesirinde karamsar bir toplum şiiridir. "Gecelere Doğru", yine hayatın hiçliğini anlatan felsefî bir şiirdir. "Kendimiz İçin" başlıklı şiiri üçlüklerle yazılmıştır; ferdî duygularla toplum meselelerinin birlikte ele alındığı bir şiirdir. "Hazan Levhalarından: I" ve "Hazan Levhalarından: II" yine sone tarzında yazılmış tabiat temini işleyen şiirlerdir. "Bir Filosofa", çapraz kafiyeli dörtlüklerle yazılmış "rimes croisées" bir tefekkür şiiridir. "Ben İsterim ki" sone tarzında yazılmış bir aşk şiiridir. "Edvâr-ı Âfileye Karşı", yine sone tarzında yazılmış bir tefekkür şiiridir. "Yalnız Bir Tulû", Terza-rima tarzında yazılmış, tabiat karşısındaki duygularını dile getirdiği bir şiirdir. "Ömr-i Meftûr", sone tarzında yazılmış bir aşk şiiridir.

Aşiyân mecmuasında yayınlanan "Mumum İçin" şiiri sone tarzında yazılmış ferdî duyguların ele alındığı bir şiirdir. "Yalnız Bir Sahne", tabiat karşısındaki duygularını ifade ettiği bir sonedir. "Serâ'ir-i Hüsn ü Şi'rîn", yine sone tarzında yazılmış bir aşk şiiridir. "Timsâl-i Hayat", -Fikret ve Richepin'e-" adlı şiirinde insan ömrünün manasını alegorik olarak anlatır.

Kadın mecmuasında yayınlanan "Bir Köy Hayatı -Edhem'e-: Asûde Bir Sükûn", pastoral bir şiirdir. "Büka-yı Garam"da ve "Yağmurdan Sonra"da şahsî duygularıyla tabiat temi birlikte ele alınmıştır. Yine sone tarzında yazılan "Fotoğrafisinin Karşısında" şiirinde ölen bir sevgilinin fotoğrafı karşısında yaşanan duygular ifade edilmiştir. "Bilirmisin ki" şiiri hayatın ıstıraplarının ele alındığı bir sonedir. "Mana-yı Şiir "de şiir nedir sorusuna cevap arar.

Hüsün ve Şiir mecmuasında yayınladığı "Jean Richepin" şiiri, Tevfik Fikret'in portre şiirlerini hatırlatan bir sonedir. Aynı mecmuada yayınlanan "Splanded Park'ta" şiiri çapraz kafiyeli dörtlüklerle yazılmış uzun bir şiirdir. Canip, Meşrutiyetten önce yazdığı bu şiirinde de tabiat karşısındaki duygularını ifade etmiştir. "Gözlerin İçin" ile "Sukût" sone tarzında yazılmış aşk şiirleridir.

Ali Canip'in Servet-i Fünûn Mecmuasındaki şiirleri, 1910 ve 1911 yılları arasında yayınlanmıştır: "Masam" Canip'in en uzun şiirlerinden birisidir, mesnevî tarzında kafiyelenmiş olmasıyla diğer şiirlerinden ayrılır; yalnızlık temini ele alır. "Mersiye-i Aşk" şiiri de mesnevî tarzında kafiyelenmiş beyitlerle yazılmıştır; şâir, bu şiirinde yirmi üç yıllık ömrünün muhasebesini yapar. "Yalnız Bu Bir Ümid", sone tarzında yazılmıştır, Cenap Şehabeddin'in etkisinde yazdığı şiirlerden birisidir; bedbinlik temi ele alınmıştır. "An-ı Meftûr", sone tarzında yazılmış bir aşk şiiridir. "Kış Mehtâbı -1325-", serbest nazımla yazılmış bir şiirdir. Ahmet Hamdi Tanpınar, Canip'in şiirlerinde az çok sembolislerin tesiri olduğu düşüncesindedir: "Fikir olarak Genç Kalemler başlangıcında veya ilk müteşebbislerinin düşüncesinde Edebiyat-ı Cedide veya Fecr-i Ati'nin yaptıklarına daha sade bir dille

devamdan başka bir şey değildi. Ali Canip terkipsiz veya nisbeten ayıklanmış bir dille simbolistlere yaklaşan şiirler yazıyordu"³ Kış Mehtâbı şiiri, Canip'in simbolistlere en çok yaklaştığı şiirlerinden birisidir. "Enis Avni'ye" şiiri, Richepin'in mısralarından yola çıkarak arkadaşının ıstırabına cevap verdiği çapraz kafiyeli bir tefekkür manzumesidir. "Anat-ı Serma", üçlüklerle yazılmış uzun bir şiirdir. Şâir, bir kış gecesinde sobasının başında tefeküre dalar, eşyanın hatırlattıklarından hayatın manasına geçer. Başarılı bir iç mekân şiiridir. "Gözlerin" ve "Nedamet", yine sone tarzında yazılmış aşk şiirleridir. "O" şiirinde aşk temi, tabiat temi ile birlikte ele alınmıştır. "Bîkes Geceler", şâirin yine tabiat karşısında tefeküre vardığı uzun, felsefi bir şiirdir.

2-Ali Canip'in Genç Kalemler Mecmuasındaki Şiirleri:

Ali Canip'in Genç Kalemler mecmuasında yazdığı şiirler, ilk şiirlerinden öncelikle terkipsiz bir dil ile yazılmış olmasıyla ayrılır. Canip'in Bahçe, Kadın, Aşyan ve Servet-i Fünûn mecmualarında yazdığı şiirlerde zamanla sade bir dile doğru geçiş gözlenir. Onu Servet-i Fünun ve Fecr-i Ati mensuplarından ayıran özelliklerden birisi, sade dile olan eğilimidir. Genç Kalemler'de yazdığı şiirlerde, terkipsiz dil ile birlikte kelime kadrosunda da konuşma diline doğru biraz daha yaklaştığı görülür. Ayrıca bu dönemde yazdığı şiirlerde eski karamsar ruh halini terkeder, ümitli şiirler yazar, sosyal konulara, Türkçülük fikrine yer verir. Genç kalemler'de neşrettiği ilk şiir olan "Gecelerimiz", "Yeni Lisanla" kaydıyla yayınlanmıştı. İki parçaya bölünmüş sahifenin sağ tarafında "Dün" başlığı altında Süleyman Nazif'in "Suziş-i Telakî" adlı şiiri, sol tarafında "Bugün" başlığı altında Canip'in "Gecelerimiz" şiiri yer alıyordu. Okuyucuya iki şiiri mukayese etme imkânı veriliyordu. "Gecelerimiz", üçlüklerle yazılmış uzun bir şiirdir, Canip, bu manzumede alegorik olarak ifade edilmiş olan tabiat ile duyguları arasında kurduğu ilişkiyi dile getirir. "Baykuş" şiiri de "Yeni Lisanla" kaydıyla ve Cenap Şehabeddin'in "Kendim İçin" adlı şiiriyle birlikte neşredilmiştir. Her iki şiir de mesnevi tarzında kafiyelenmiş beyitlerle yazılmıştır. Canip, bu şiirinde de yine "iç mekân"dan ve tabiattan hareketle, zaman, sesler, gece gibi unsurlara dayanarak hayat üzerinde düşüncelere dalar. "Ağlatmak Aşk" adlı aşk şiiri Faik Ali'nin "Hayme-nişîn" şiiriyle birlikte basılmıştır. Bu iki şiir de mesnevî tarzında kafiyelenmiş beyitlerle yazılmıştır. "Yıldırım" şiiri Tefik Fikret'in "Zelzele" adlı şiiriyle birlikte yayınlanmıştır. Canip, yine beyitlerle yazılmış bu şiirinde karanlıkları yok etmek için yıldırımın gücüne sahip olmayı hayal etmektedir. Önceki şiirlerinden farklı olarak bu şiirlerinde iyimserdir ve kuvveti yüceltir. "Kelebek" şiiri terza-rima tarzında yazılmış bir şiirdir, şâir, bir kelebeğin karşısında hissettiklerini dile getirir. "Git"

³Ahmet Hamdi Tanpınar, Yahya Kemal, Yahya Kemal'i Sevenler Cemiyeti Neşriyatı, İstanbul, 1962, s.90.

şii Faik Ali'nin "Maziden Bir Gölge" şiiyle birlikte yayınlanmıştır. Beyitlerle yazılmış bir aşk şiidir, ıstırap ve karanlıktan uzaklaşma arzısını ifade eder, bu şii de iyimser duygularıyla eski dönemdeki şiiyelerinden ayrılır. "Türklük" şii, Ali Canip'in Türkçülükle ilgili olarak yazdığı ilk şiidir. Mesnevî tarzında kafiyelenen ve beyitlerle yazılan bu şii Türk tarihine karşı duyulan hayranlık ifade edilmiştir. "Gurubdan Sonra" şii, Hüseyin Daniş'in "Bulutlar" şiiyle birlikte yayınlanmıştır. Çapraz kafiyeli dörtlüklerden meydana gelen bu şii tabiat temi ele alınmıştır. "Kurbağalar" şii yine "insan"- "tabiat" kompozisyonu hakimdir. "O" şii Servet-i Fünûn'la birlikte Genç Kalemler'de de neşredilmiştir. "Sokak Feneri" terza-rima tarzında yazılmış ve tesirleri Necip Fazıl'a kadar uzayacak, sevilen ve antolojilerde, ders kitaplarında yer alan bir manzumesidir. "Şimşek" şii üçlüklerle yazılmıştır, şâir, bir şimşek sesinin hissettirdiklerini dile getirmiştir. "Kış Duası", Orta Asya Türklüğünün ıstıraplarını dile getiren sosyal içerikli bir şiidir. Bu şii hece vezninin 4+4+4+3=15'li kalıbıyla yazılmıştır ve mesnevi tarzında kafiyelenmiştir. Ali Canip'in hece vezniyle yazılmış ilk şiidir. "Şarkın Ufukları -Büyük Kardeşim Ziya'ya-" şiiinde şâir, uyanması, karanlıklardan kurtulması için şark dünyasına gür bir tonla seslenir, sosyal muhtevalı şiiyelerinin en meşhur olmuş olanıdır. "Yaprak -Cemal Mukbil Beye-" şii terza-rima tarzında yazılmış, "tabiat"tan "insan"a ve felsefî düşünceye geçen şiiyelerindedir. "Kartal" şii de terza-rima tarzında yazılmıştır, şâir, belirsiz korkularını semboller vasıtasıyla anlatır.

3-Ali Canip'in 1913 yılından sonra yayınladığı şiieler:

Ali Canip, 1913 yılından sonra oldukça az sayıda yeni şii yayınlamıştır. Umumiyetle lirik şiieler yazan Canip, yaşı ilerledikçe, ilmî araştırmalara yönelmiş ve zamanla şiiyi bırakmıştır. Genç Kalemler kapandıktan sonra yazdığı en önemli manzume, 26 Haziran 1913'te Halka Doğru mecmuasında neşrettiği "Kaval" adlı şiidir. Bu şii, hece vezninin ilk başarılı örneği olarak kabul edilmektedir. Nüzhet Haşim, Millî Edebiyata Doğru adlı eserinde bu şiiin ehemmiyetini şöyle ifade etmektedir:⁴

" Nihayet Ziya Bey, Ali Canip Bey ve diğer gençler İstanbul'a geldiler. Bil'âhıre Ömer Seyfeddin Bey de Yunanistan'dan avdet etti. Hepsi "Türk Yurdu" nun etrafında toplandılar.

" Bu sıralarda bazı gençler, "Millî Edebiyat" namıyla "Halk Edebiyatı" yapıyorlardı. "Millî Edebiyat" fikri yanlış yola sapmak üzere idi. Bunun üzerine Ali Canip Bey "Türk Yurdu"nda neşrettiği uzun üç dört makale ile Yeni Lisancılardan maksatlarını izah etti. Bu fikirleri şöylece hülâsa edebilirim: Edebiyat, halk için değildir; halka doğru bir mahiyeti haizdir. İbda'î (original) edebiyatın (séve populaire)e malik olması iddasını, halka öğüd vermek manasına telakki etmemelidir. Millî Edebiyat demek "mevzuundan bünyesine kadar her şeyini, halkın ruhunda Türk ruhiyet ve lisanından alan

⁴Nüzhet Haşim, Millî Edebiyata Doğru, "Birinci cilt, Şairler Kısmı", İstanbul, 1918, s. 17.

yüksek bir edebiyat" demektir.

“ Artık yavaş yavaş hece vezniyle arzu edilen mahiyete yakın manzumeler yazılmağa başlanmıştı. Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Enis Behiç gibi genç şâirler bu terennüm aletine yeni bir ahenk bahşetdiler. Ekser mevzular da mahallileşti. Mesela Enis Behiç Bey'in "Turan Kızları", "Gemiciler" gibi birkaç manzumesi pek millî birer mevzua maliktir. Harb-ı Umûmî ilan edildikten sonra, Yusuf Ziya Bey'in neşrettiği "Akından Akına" namındaki küçük şiir mecmuası da bu gibi mevzuları muhtevindir. İlk defa, Ali Canip'in "Kaval" manzumesinde muvaffakiyetle tatbik edildiğini gördüğüm, hece veznindeki (Description) meselesi, hece veznin de yüksek, bedi'i his ve hayallere terennüm aleti olabileceğini, onun da sanatkâr ellerde bugünkü ihtiyacı tatmine muktedir bir ahenk iktisab edebileceğini isbat etti."

"Kaval" şiiri hece vezninin yedili, on birli ve on beşli kalıplarıyla yazılmış değişik vezinli bir manzumedir ve bu yönüyle de hece şiirinin gelişmesinde önemli bir merhaledir. Şâir, bu şiirinde Selânik'in kaybedilmesinden duyduğu ıstırabı dile getirmiştir.

Halka Doğru mecmuasında neşredilen "Turan'ın Yolu"⁵ şiirinde Türklüğün yükselişi teması ele alınmıştır. Hece vezninin 6+5 duraklı 11'li kalıbıyla yazılan bu şiirin hece vezninin gelişiminde önemli bir yeri vardır.

Ali Canip'in Yeni Mecmua'da neşredilen "Eylülün Denizi", hece vezninin 6+5 duraklı 11'li kalıbıyla yazılmıştır. "İnsan"- "tabiat" kompozisyonu bu şiirde de kullanılmıştır. Hece vezninin taraftarlarının artmasında bu başarılı şiirin payı vardır. "Günahkâr" şiiri de hece vezniyledir. Birinci Dünya Savaşının ilân edildiği gece yazılan bu şiirde, Batı'nın riyâkarlığı karşısında duyduğu ümitsizliği dile getirir. "Gurup" şiiri'nde İstanbul'un güzelliği ele alınmıştır. "Kurumuş Çeşme", şiirinde mahallî bir manzara sembolik bir mana içinde tasvir edilir. "Yaz Görüşleri: -I- İkinci" şiiri, 7+7 duraklı on dördü hece vezniyle yazılmıştır. Şiir, "İç mekân" ve "dış mekân" tasvirleri üzerine kurulmuştur. "Yaz Görüşleri-II- Akşam" şiirinde, tabiat karşısındaki duygulanmalar ifade edilmiştir. "Şarkın Mezarlığı" şiiri, Türklerin tarihteki yükselişiyile o günkü çöküşü arasındaki zıtlıktan doğan ıstırabı dile getirmektedir. Milletçe uyanışın özlemine dile getirir. Bu şiiriyle İstanbul'un tarihî dekorları Canip'in şiirine girer.

Ali Canip'in Yeni Mecmua'da hece vezniyle yazdığı şiirler, bu veznin aydın genç şâirler arasında yayılmasında önemli bir rol oynamıştır. Halid Fahri, Canip'in bu şiirleri yayınladığı günlerde Yeni Mecmua'da "Edebî Tetkikler: Yine Vezin Meselesi" adıyla bir seri makale neşretmişti.⁶ Bu makale dizisinin sonunda, hece şiirin vardığı nokta belirlenirken, bu veznin çıkardığı güçlüklerin önemli bir kısmının Ali Canip tarafından hallledildiği ifade edilmiştir. Halid Fahri, Yeni Mecmua'da hece veznini geliştirmek için 1918 yılının yaz aylarında girişilen tecrübeleri şöyle değerlendirir:

⁵Fevziye Abdullah Tansel, Ali Canip Yöntem, Belleten, C.XXXII, S.125'den Ayırbaşım, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1968, s.65.

⁶Halit Fahri, "Edebî Tetkikler: Yine Vezin Meselesi", Yeni Mecmua, Sayı:59, s.124.

"Son birkaç ay zarfında yapılan tecrübeler sayesinde şimdi sekiz heceli manzumeler derûnuna hatta en ince, en girîzan hislerle beraber geniş tabiat levhaları da sığabiliyor. Ali Canip Bey, bu vezinle yazdığı mini mini bir şiirinde ahenk itibarıyla ne büyük bir harikulâdelik gösterdi. Eser o kadar güzel ki tamamını nakletmeden geçemiyeceğim:

MANDOLİN

Hangi kızın şen elleri
Gecelerin mâtemine
Serpiyor bu emelleri?

O genç kızın sevinci ne?
Kopup sedef ellerinden
kalbe düşen bu inci ne?

Bir eser yok kederinden;
Söyle, şâir, bu gülüş ne?
Fakat sonra tâ derinden,

Tâ kalbinden bükülüş ne?

Nasıl, bu minik mısralarda mandolinin bütün hıçkırıkları saklı değil mi? Yalnız Arkadi ormanlarında "Pan"ın kavalını dinleyen bugünün acemi Teokritlerine bu eseri beğenmeyip tenkid ettikleri için doğrusu ya çok kızıyorum."⁷

Halid Fahri, hece şiirinde filin mısraın sonuna yerleştirilmesinden doğan monotonluğu Ali Canip ve Faruk Nafiz'in kırdığını örneklerle gösterir.

Ali Canip, Yeni Mecmua döneminden sonra çok az şiir yayınlamıştır. "Dördüncü kitap"ta [***] başlığıyla neşrettiği bir şiirde artık şiir yazmayışını şöyle anlatır:

Benden şi'r istiyorsunuz,
Yaz da gönder diyorsunuz...
İçimde, tâ derinlerde
Sizi sakladığım yerde,
Fırtınalar, dalgalar var;

Orda öyle şey ne arar?
Orda yalnız binbir hicran,
Bir de zavallı hıçkırık...

Emrediniz sükûn bulsun
O çırpınışlar durulsun,
O zaman belki yazarım..⁸

Ali Canip'in yine "Altıncı Kitap"ta Kalamış koyunu tasvir eden bir şiiri yayınlanmıştır.

⁷Halit Fahri, "Edebî Tetkikler: Yine Vezin Meselesi", Yeni Mecmua, Sayı:59, s.124.

⁸Fevziye Abdullah Tansel, Ali Canip Yöntem, Belleten, C.XXXII, S.125'den Ayırbaşım, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1968, s.68.

Ali Canip, 1920 yılında "Değirmen" adıyla bir şiir yazmış, bu şiir, 1922 yılında Giresun'da çıkan "Işık" mecmuasında,1923 yılında Türkiye Edebiyat Mecmuası'nda yayınlanmıştır. Bu şiir Dârü'l-Muallimîn-i Aliye musikî muallimi Musa Süreyya Bey tarafından bestelenmiştir. Bir akşam şiiridir, tabiat, sembolik bir biçimde anlatılmıştır. Mesnevî tarzında kafiyelenmiş beyitlerden meydana gelmektedir. Sekizli hece vezniyle yazılmıştır.

Aynı yıl yazılan ve Ziya Gökalp tarafından çıkarılan "Küçük Mecmua"da yayınlanan "İntikam" şiiri şâirin son şiirlerinden birisidir.⁹ Şiirde Türklere düşmanca davranan İngiltere'ye seslenmekte, tarih boyunca hür yaşamış Türklüğün yine hür yaşayacağını dile getirmektedir. Mesnevî tarzında kafiyelenmiş beyitlerden meydana gelmiştir.

Ali Canip'in Şiirleri'nin Kronolojik listesi:

Ali Canip'in 1908 yılında yayınladığı şiirler -kronolojik olarak- şunlardır:

Ali Canip, "Gurub, -Selânik, Gece, 11 Kânun-ı evvel 1323 (24 Aralık, 1907) -" "şiir", Bahçe Mecmuası, nu.3; 4 Ağustos, 1324 (17 Ağustos,1908).

Ali Canip, "Gecelere Doğru, - Yalılar, 18 haziran 1324-", "Şiir", Bahçe Mecmuası, nu.4; 12Ağustos, 1324 (25 Ağustos,1908).

Ali Canip, "Nağme-i Dilhastâ, -Kardeşim A. Naci Beye; Paşa limanında bir Akşam- ; - Üsküdar, 15 Şubat, 1322-", "şiir", Bahçe Mecmuası, nu.6; 26 Ağustos, 1324 (8 Eylül, 1908).

Ali Canip, "Kendimiz İçin, -Hükümet-i Müstebide hakkında (Karikatür) bir resmin altına yazılmıştı-; -Kardeşim Akil'e-; -Yalılar, 11 mart 1324-", "şiir", Bahçe Mecmuası, nu.8, 9 Eylül, 1324 (22 Eylül,1908).

Ali Canip, "Hazan Levhalarından (1), - Yalılar, 9 Eylül 1324-", "şiir", Bahçe Mecmuası, nu.9, 16 Eylül 1324 (29 Eylül 1908)

Ali Canip, "Mumum İçin, -Doktor Cezmi Agah'a-, -Selânik, Yalılar, 3 Haziran, 1324 (16 haziran 1908), "şiir", Aşiyân, C.I, Nu:12, 20 Teşrin-i Sâni, 1324, (3 Kasım,1908) s.385-386.

Ali Canip, "Timsâl-i Hayat", -Fikret ve Richepin'e-, -Selânik, Yalılar,20 Haziran 1324 "3 temmuz 1908"-, "şiir", Aşiyân, C.II, s.213.

Ali Canip, "Bir Filozofa, -Yalılar, 20 Teşrin-i Sâni 1323 (3 Aralık, 1907)-", "şiir", Bahçe Mecmuası, nu.16, 4 Teşrin-i Sâni, 1324 (17 Kasım,1908).

Ali Canip, "Yalnız Bir Sahne -Tahsin Nahid Bey'e-, -Selânik, Mısırlı, 2 Mayıs, 1324", "şiir", Aşiyân, C.I, Nu:II, 13 Teşrin-i Sâni, 1324 "26 Kasım,1908" s.343.

Ali Canip, "Hazan Levhalarından (2), - Yalılar, 12 Eylül 1324 (26 Eylül, 1908)(Tarih asıl metinde 1323 olarak gösteriliyorsa da Hazan Levhalarından (1)'den sonra yazıldığı apaçık olduğundan tarih 1324 olarak verilmiştir.-", "şiir", Bahçe Mecmuası, nu.18, 18 Teşrin-i Sâni, 1324 (1 Aralık,1908).

Ali Canip, "Bir Köy Hayatı -Edhem'e-: Asûde Bir Sükûn,-Kapıcılar Köyü, 3 Mayıs 1324-", "Şiir", Kadın Mecmuası, Nu.9, 8 Kânûn-ı Evvel 1324 (21 Aralık 1908)

Ali Canip, "Büka-yı Garam , -Ömer Seyfeddin Bey'e", "Şiir", Kadın Mecmuası , Nu.10, 15 Kanûn-ı evvel 1324 (28 Aralık,1908)

Ali Canip'in 1909 yılında yayınladığı şiirler -kronolojik olarak- şunlardır:

⁹Ali Canip, "İntikam Şiiri", Küçük Mecmua, Nu.:29, 1 Kânun-ı Sâni,1338, ss.8-9.

Ali Canip, "Serâ'ir-i Hüsn ü Şi'rin", -Menekşe Semalara-, -Selânik, Yalılar, 1 Şubat 1324 "14 şubat 1909"-, "şiiir", Aşiyân, C.II, s.401.

Ali Canip, "Yağmurdan Sonra", Kadın Mecmuası, Nu.18, 9 Şubat 1324 (22 Şubat, 1909)

Ali Canip, "Fotografisinin Karşısında,-Yalılar,1323-","Şiir", Kadın Mecmuası, Nu. 19, 16 Şubat 1324 (1Mart 1909) s.5.

Ali Canip, "Bilirmisin ki..-yalılar, 1324-" "Şiir", Kadın Mecmuası, Nu. 22, 9 Mart 1325 (22 Mart 1909) s.4.

Ali Canip, "Ben İsterim ki, -Selânik, Yalılar,12 mart 1324(....)-", "şiiir", Bahçe Mecmuası, nu. 35, 17 Mart 1325 (30 Mart1909).

Ali Canip, "Mana-yı Şiir, Karilerime ", "Şiir", Kadın Mecmuası, Nu.25, 30 Mart, 1325 (12 Nisan, 1909)

Ali Canip, "Hande -i İkâz ", "Şiir", Kadın Mecmuası, Nu.29, 18 Mayıs, 1325 (31 Mayıs1909).

Ali Canip, "Edvâr-ı Āfileye Karşı, - Selânik, Yalılar,1 Mayıs 1325 (14 Mayıs,1909)-", "şiiir", Bahçe Mecmuası, nu. 44, 23 Haziran 1325 (6 Temmuz1909).

Ali Canip, "Yalnız Bir Tulû', -M. Nermi'ye-" , "şiiir", Bahçe Mecmuası, nu. 48, 21Temmuz 1325 (3 Ağustos,1909).

Ali Canip, "Ömr-i meftûr, - Yalılar, 14 Temmuz 1325 (27 Temmuz, 1909) -", "şiiir", Bahçe Mecmuası, nu. 51, 18 Ağustos 1325 (31 Ağustos 1909).

Ali Canip, "leyl-i Sehrân", " Şiir", Resimli Kitap, C. III, Nu. 15, Kânûn-ı Evvel,1325 (Aralık 1909).

Ali Canip'in 1910 yılında yayınladığı şiirler -kronolojik olarak- şunlardır:

Ali Canip, "Masam -Selânik, Yalılar, 18 Mayıs 1325-", "Şiir", Servet-i Fünûn, Nu. 972, 7 Kanûn-ı Sâni,1325, 8 Muharrem 1328 (21 Ocak1910), s.151.

Ali Canip, "Yalnız Bu Bir Ümid -Selânik, Yalılar, 15 Kânun-ı Sâni, 1325-", "Şiir",Servet-i Fünûn, Nu. 975, 28 Kanûn-ı Sâni,1325, 29 Muharrem 1328 (10 Şubat 1910), s.199.

Ali Canip, "An-ı Meftûr -Selânik, Yalılar, 14 Temmuz 1325-", Servet-i Fünûn, Nu. 977, 11 Şubat,1325, 14 Safer 1328 (24 Şubat1910), s.230.

Ali Canip, "Nazm-ı Serbest: Kış Mehtâbı -1325-", Servet-i Fünûn, Nu. 978, 18 Şubat,1325, 21 Safer 1328 (3 Mart 1910), s.247.

Ali Canip, "Enis Avni'ye -Selânik, Yalılar, Şubat 1325-", Servet-i Fünûn, Nu. 979, 25 Şubat,1325, 28 safer 1328 (10 Mart 1910), s.262.

Ali Canip, "Mersiye-i Aşk -Selânik, Yalılar, Nisan 1326-", Servet-i Fünûn, Nu. 986, 14 Nisan,1326, 17 Rebiül Ahr, 1328, (27 Nisan 1910), s.374-375.

Ali Canip, "Bîkes Geceler -Selânik, Yalılar, 16 Nisan 1326-", Servet-i Fünûn, Nu. 987, 22 Nisan 1326, 25 Rebiül Ahr, 1328, (5 Mayıs 1910) s.391.

Ali Canip, "Jan Rişpen (Jean Richepin), -Kardeşim Nesimî Sarım'a, Yalılar, 15 Nisan 1325" -Şiir- Hüsün ve Şiir, "Nüşa-i Mefharet", nu.4, 10 Temmuz 1326 (23 Temmuz 1910).

Ali Canip, "Anat-ı Serma -Selânik, Yalılar, 23 Şubat,1325-", "Şiir", Servet-i Fünûn, Nu. 1000, 22 temmuz 1326, (4 Ağustos 1910), s .209.

Ali Canip, "Splanded Park'ta, -Şiir-, Mehmed Rauf Bey'e, Yalılar, Nisan 1323 (1907)", Hüsün ve Şiir, nu.7, 3 Eylül 1326 (15 Eylül 1910), ss. 56-57.

Ali Canip, "Gözlerin İçin, -Şiir, 1323- " Hüsün ve Şiir, nu.7, 3 Eylül 1326 (15 Eylül 1910), s57.

Ali Canip, "Sukût , -Şiir, Hamdullah Suphi'ye-", Hüsün ve Şiir, nu.8, 21 Eylül 1326 (4 Ekim 1910), s.73.

Ali Canip, "Serâ'ir-i Hüsn ü Şi'rin", -Selânik, Yalılar, 1 Şubat 1324 "14 şubat 1909"-, "şiiir", Genç Kalemler, 1910, C.I, Nu.1-9 s.89.

Ali Canip, "Gözlerin -Selânik, Yalılar, 1 Teşrîn-i Evvel,1326-", "Şiir", Servet-i Fünûn, Nu. 1015, 4 Teşrîn-i Sâni, 1326, 5 Zilkade 1328, (17 Kasım 1910),s .7.

Ali Canip'in 1911 yılında yayınladığı şiirler -kronolojik olarak- şunlardır:

Ali Canip, "Nedamet -Selânik, Yalılar, 3 Kânûn-ı Evvel,1326-", "Şiir",

- Servet-i Fünûn, Nu. 1027, 27 Kânûn-ı Sâni, 1326, Safer, 1329, (9 Şubat 1911), s.297.
- Ali Canip, "Gecelerimiz", -Yalılar, 18 Nisan 1327(1 Mayıs 1911) - "şiiir", Genç Kalemler, C.II., No.2 (1327), s.33.
- Ali Canip, "Baykuş, -yeni lisanla-", -Yalılar, 30 Nisan1327(13 Mayıs 1911)- "şiiir", Genç Kalemler, C.II., No.3,(1327), s.47-52.
- Ali Canip, "Ağlatmak Aşkını", -yeni lisanla-, -Yalılar, 12 Mayıs1327- "şiiir", Genç Kalemler, C.II., No.4, (1327), s.69.
- Ali Canip, "Yıldırım", "şiiir", Genç Kalemler, C.II., No.5,(1327), s.89.
- Ali Canip, "Git", -Yalılar, 12 Haziran 1327 (25 Haziran 1911)- "şiiir", Genç Kalemler, C.II., No.6, (1327), s.105.
- Ali Canip, "Kelebek", -Yalılar, 8 Haziran 1327 (21 Haziran 1911)-"şiiir", Genç Kalemler, C.II., No.6, (1327), s.104.
- Ali Canip, "Gurubdan Sonra", -Yalılar, 13 Haziran 1327 (26 Haziran 1911)- "şiiir", Genç Kalemler, C.II., No.7, (1327), s.121.
- Gökalp (Ali Canip), "Türklük", "şiiir", Genç Kalemler, C.II., No.7, (1327), s.120.
- Ali Canip, "Kurbağalar", -Yalılar, 20 Temmuz 1327(2 Ağustos 1911)- "şiiir", Genç Kalemler, C.II., No.8, (1327), s.137.
- Ali Canip, "O", "şiiir", Genç Kalemler, C.II., No.12, (1327), s.193.
- Ali Canip, "O -Selânik, Yalılar, Eylül 1327-", "Şiiir", Servet-i Fünûn, Nu. 1066, 27 Teşrîn-i Evvel, 1327, 18 Zilkade 1329, (9 Kasım 1911), s.609.
- Ali Canip'in 1912 yılında yayınladığı şiiirler -kronolojik olarak- şunlardır:
- Ali Canip, "Sokak Feneri", -Yalılar,6 Kânûn-ı Sâni, 1327(19 Ocak 1912)- "şiiir", Genç Kalemler, C.III., No.15,(1 Şubat 1327), s.54.
- Ali Canip, "Şimşek", -Yalılar, 1 Şubat 1327- "şiiir", Genç Kalemler, C.III., No.16,16 Şubat1327 (29 Şubat 1912) s.76.
- Ali Canip, "Kış Duası -Türk Yurdu'ndaki kardeşlerime-", -Yalılar, Kânûn-ı Sâni,1327- "Şiiir", Genç Kalemler, C.III, No. 17-18, Mart 1328 (Mart 1912), s.130.
- Ali Canip, "Şarkın Ufukları -Büyük Kardeşim Ziya'ya-", "Şiiir", Genç Kalemler, C.III, No. 21, Mayıs 1328 (Mayıs, 1912), s.213.
- Ali Canip, "Yaprak -Cemal Mukbil Beye-", "Şiiir", Genç Kalemler, C.III, No. 23, Haziran 1328 (Haziran 1912) s.268.
- Ali Canip, "Kartal", "Şiiir", Genç Kalemler, No. 24-25, (1328), s.40.

Ali Canip'in 1913 yılından sonra yayınladığı şiiirler - kronolojik olarak- şunlardır:

- Ali Canip,"Kaval -Hürmet ve muhabbetle Türk Gücü'ne İthaf- Kadıköy" Halka Doğru, 13 Haziran 1329 (26 Haziran 1913), Yıl:1 sayı:10, ss.73-74.
- Ali Canip, "Eylülün Denizi", "Şiiir", Yeni Mecmua, C.I, S.2, 19 Temmuz 1917, s.24.
- Ali Canip, "Gurup", "Şiiir", Yeni Mecmua, C.I, S.3, 26 Temmuz 1917, s.44.
- Ali Canip, "Kurumuş Çeşme -29 Temmuz 1333", "Şiiir", Yeni Mecmua, C.I, S.4, 2 Ağustos 1917, s.72.
- Ali Canip, "Yaz Görüşleri: 1-İkinci-", "Şiiir", Yeni Mecmua, C.III, S.54, 25 Temmuz 1918, s.26.
- Ali Canip, "Yaz Görüşleri: 2- Akşam-", "Şiiir", Yeni Mecmua, C.III, S.60, 5 Eylül 1918, s.156.
- Ali Canip, "Şarkın Mezarları", Genç Anadolu, nu:1, 30 Kânûn-ı Evvel1337, s.2.
- Ali Canip, "Eylülün Denizi", Genç Anadolu, nu: 5, 3 Mart,1338, ss.3.
- Ali Canip, "Ömer Seyfeddin", Genç Anadolu, nu: 5, 3 Mart,1338, ss.1-2.
- Ali Canip, "Gazel,[1318 tarihli Eyağ-ı bâde diye başlayan gazel]", Genç Anadolu, nu: 6, 31 Mart,1338, s.2.
- Ali Canip, "Değirmen", Işık, Giresun, nu:58,15 Teşrîn-i Sâni1338, s.2.
- Ali Canip, "Değirmen", Türkiye Edebiyat Mecmuası, nu:3, 5 Kânûn-ı Evvel 1339 (5 Aralık 1923).
- Ali Canip, "İntikam Şiiri-Mütareke Yıllarında,1920", "Şiiir",Hayat, C.IV,

S.100, 25Teşrin-i Evvel 1928, s.18.

4- " Geçtiğim Yol " Adlı Şiir Kitabı

Ali Canip, mecmualarda yayınlanan ve yukarıda üzerinde durduğumuz şiirlerinden bir kısmını bir araya getirerek **Geçtiğim Yol** adıyla yayınladı. Kitapta 1902 -1912 (1318 - 1328) arasında yayınlanan on yedi şiire yer verilmiştir ve bu şiirlerin tamamı aruz vezniyle yazılmıştır. Kitabın üzerinde yayın tarihi olarak 1918 yılı gösterilmektedir. Ali Canip'in Büyük Mecmua'da yayınlanan bir makalesinin sonunda,¹⁰ "Geçtiğim Yol: Ali Canip, Geçen hafta intişar etmiştir. Bütün edebiyat meraklılarına tavsiye ederiz." tarzında bir ilân bulunmaktadır. Bu ilândan kitabın piyasaya **1919 yılında** çıktığı anlaşılmaktadır.

Geçtiğim Yol adlı kitaba şu şiirler alınmıştır: Şarkın Ufukları, Kurbağalar, Yıldırım, Sokak Feneri, Şimşek, Bayrak, Kelebek, Kartal, O, Git!.. Gecelerimiz, Ağlatmak Aşkı, Beni Terk Et! Benim Aşkı¹¹, Gazel "Ayağ-ı bade elimde o yar gönlümde"(1318), Gazel "Yeni bir mağbece gelmiş yine meyhanemize" (1318), Gazel "Âlemde fikret-i beşerin rehnümâsı yok" (1319).

Ali Canip, ilk manzumelerinde gerek konu gerek hassasiyet yönünden Fransız şâiri Jean Richepin'in tesiri altında kalmıştır. Bu tesir uzun süre devam etmiştir. Bu şâir 1926 yılında öldüğü zaman Canip, Hayat mecmuasında onun hayatı ve eserleriyle ilgili bir makale neşretmiştir. Yıllar sonra yazdığı bu makalesinde Jean Richepin'i Victor Hugo'dan sonra Fransa'nın yetiştirdiği en dikkate değer sanatçı olarak hatırlar. Jean Richepin'e hayranlığının sebeplerinden birisi, bu şâirin hiçbir edebî ekole bağlı olmamasıdır. Edebiyat tarihinden ekollerin geçiciliği fikrine ulaşan Canip, Jean Richepin'in bilhassa bu tarafını beğeniyordu. Ayrıca onun bedbin sonelerini kendi lirik şiir anlayışına uygun buluyordu. Yazdığı "Timsâl-i Hayat" şiirini Tevfik Fikret'le birlikte ona ithaf etmişti. Daha sonra bu şâiri, bir şiirinin konusu yaptı.¹² Onun şiirlerinde olduğu gibi sefaleti, ıstırabı dile getirdi.

Ali Canip'in yazdığı lirik şiirler, Fecr-i Ati mensupları tarafından takdirle karşılanmıştı. Edhem Hidayet Yörük "Behlül Mübin" takma adıyla Servet-i Fünûn'da yayınladığı bir makalede onun hakkında şöyle diyordu: "Ali Canip: Bilhassa son yazılarında isbat etti ki bütün gençler içinde ikinci bir Fikret olacaktır. Onun gibi metîn ve selîs bir şâir.. neşredilen parçaları sırasıyla takip edilecek olursa birbirinden güzel olduğu anlaşılır. Zaten Ali Canip'te bir hassa-i garibe var: O bazan Enis Avni gibi sâde ve sükûndar bir şâirdir. Fakat bazan birden yükselir; o kadar ki okuduğunuz parçanın böyle bir gencin eseri

¹⁰Ali Canip, "Edebî Hareketler: Yine Epopeye Dair "-12 Nisan 1335(1919)-, Büyük Mecmua, C.I, nu:6, 24 Nisan1335 (1919), s.84.

¹¹Bu şiir, "İlk Sone" kaydıyla yayınlanmıştır.

¹²Ali Canip, "Jan Rişpen (Jean Richepin), -Kardeşim Nesimî Sarım'a, Yalılar, 15 Nisan 1325" -Şiir- Hüsün ve Şiir, "Nüşa-i Mefharet", nu.4, 10 Temmuz 1326 (23 Temmuz 1910).

olduğunda şüphelenirsiniz. Meselâ ekseri âsârına nazaran Aşîyan'da intişar eden iki parçası "Serâir-i Hüsn-ü Şî'rîn" ve "Mumum İçin"i ne kadar ulvîdir. Ali Canip'te sanat-perestî gittikçe kesb-i şiddet ediyor. Ve bunun için onu Parnasiyenler cümlesine idhâl etmek istiyorlar. Fakat o Coppée ile Fikret'in biraz da Verhart ile Cenab'ın öz bir evlâdıdır, denebilir."¹³

Canip'in Genç Kalemler döneminde yazdığı şiirler de dikkati çekti ve şiirleri üzerinde münakaşalar oldu. Ömer Seyfeddin, Genç Kalemler'in "Gençlik Kavgası" köşesinde yazdığı "«Beni terk Et şiirine Dair" başlıklı makalesinde Ali Canip'in «Beni terk Et» şiirini tenkid eden Muhiddin Bey'e cevap vermiştir.¹⁴ Ömer Seyfeddin, Muhiddin Bey'in bir roman tercümesindeki hatalarına işaret ettikten sonra "Ali Canip ve arkadaşlarının fikirleri pek tabîîdir; çünkü dünyada ne kadar edib, ne kadar lisan âlimi varsa kendi dillerini sadeleştirmeğe, hatta en muhafazakâr olan İngilizler bile mahud müzekkerlik müenneslik garâbetinden kurtulmağa çalışırken bizim en basit ve tabîî olan zavallı lisanımızı teşvîşte devam ve inad etmemiz çılgınlık değil midir?" diyerek Ali Canip'in şiirlerinde kullandığı sade dili müdafaa etmiştir. Yazının devamında şiirin kısalığını tenkid eden Muhiddin Bey'e şiirin uzunluğunun kısalığının onun değerini gösteremeyeceğini, kısa bir şiirin bir kaside, bir mesnevi kadar değerli olabileceğini Fransız şiirinden seçilmiş kısa şiirleri örnek göstererek ispalamaya çalışmıştır.

Ömer Seyfedin, 1913 yılında Nevsâl-i Millî'deki "Ali Canip Bey ve Sanatı" adlı önemli makalesinde Albalat'nın fikirlerine dayanarak Ali Canip'in şiirlerini savundu. Canip'in millî edebiyatın mavzularını, yaşadığı hayatın içinde bulduğunu, konuştuğumuz saf ve tabîî Türkçe ile başarılı şiirler yazdığını ifade etti. Bu makale Ali Canip üzerine yazılmış ilk geniş yazıydı.

Ömer Seyfeddin'e göre hece vezninde ilk muvaffak olan şâir, Ali Canip'tir:

"Şüphesiz istikbal veznimiz hece vezinleridir. Mehmed Emin Bey bir kahraman, bir müceddid, büyük, pek büyük bir adamdır. Hece vezinlerinde başka bir ruh vardır ki Emin Bey onu bulamamış ve yazık ki son zamanlarda yazan genç ve muktedir şâirler de bu ruhu bulmağa muvaffak olamamışlardır. Türklerin en esas, en ince, en mükemmel şâiri Celâl Sahir Bey bile henüz muvaffak olmadı. Hece vezinlerinde de klişecilik hüküm sürmeğe başladı. "Gül ile bülbül" gibi dağ gelir gelmez "yüce" de gelmeğe başladı. Ali Canip Bey, bu klişecilikten başını kurtarmağa çalıştı."¹⁵

Moiz Kohen (Moses Cohen)'in Mercure de France mecmuasında 16 Ağustos 1912 tarihinde, P. Risale imzasıyla bir seri makalesi neşredilmişti. Bu makaleler, daha sonra Türk Yurdu'nda "Türkler Bir Ruh-ı Millî Arıyorlar" başlığıyla tercüme edilerek

¹³Sadettin Nüzhet, Ali Canip, Hayatı ve Eserleri, İstanbul, 1937, s.5-6.

¹⁴Ömer Seyfedin, "Gençlik Kavgası: 'Beni Terk Et' Şiirine Dair", Genç Kalemler, C.II., Nu.3, 1327 (1911), ss.52-55.

¹⁵Ömer Seyfeddin, "Ali Canip Bey ve Sanatı", Nevsâl-i Millî, 1913, s.309.

yayınlanmıştı. Moiz Kohen bu makalesinde Ali Canip'in şiirde ve dilde giriştiği yeniliği büyük bir övgü ile duyuruyordu:

"Genç Kalemler, şiirde daha ziyâde şeci' davranıyorlar. Köhne kalıpları kırıyor, ve mülâyim, canlı bir şiir vücûda getirmeğe çalışıyorlar. Genç bir şiddetle bütün fuzulî şöhretlere savlet ediyor, balonları şişiriyor ve büyük davulları patlatıyorlar. Mecmuanın baş muharriri olan Ali Canip, eski mektebin bütün muharrirlerine karşı şiddetli bir hücumda bulunuyor. Hayatta olan şâirlerin Abdülhak Hamid'den sonra en büyüğü Tevfik Fikret'i bile esirgemiyor. Eski çığırın bütün taraftarlarına toptan (Dünküler) derken, Yeni Hayat gençlerine (Bugünküler) diyorlar."

Ali Canip'in bu polemik tutumunu ileriki yıllarda tamamen aynı kalıplar içinde Nazım Hikmet taklit edecektir.

Ali Canip'in şiirleri, çeşitli münekkidler tarafından oldukça farklı biçimlerde değerlendirilmiştir. Rıza Tevfik, Ali Canip'in şiirini değerlendirirken "Ali Canip de muvaffak olabilirdi; eğer zorâki sembolizm yapmaya uğraşmasaydı ve, istikbal herkese açıkken o cânibe teveccüh etmeyip de, Fikret gibi bir üstâd-ı hünerin üslûbunu tashîhe kalkışmasaydı!.. Yoksa oldukça zevki var; fitrat-ı şâirânesi de yok değil!"¹⁶ diyerek Ali Canip'i hem hatırlanmaya değer bulmakta, hem de üslûbunu beğenmediğini ifade etmektedir.

Sadettin Nüzhet, Ali Canip'in şiirimize getirdiği yenilikleri şöyle ifade eder: " On mısradan mürekkep Triyole şeklinde ilk Türkçe şiir yazan da Ali Canip oldu. Onun Yaprak, Gece... gibi manzumeleri bu yolda vücûda getirilmiş güzel örneklerdir. Bilâhire Akil Koyuncu'nun da aynı şekilde şiirler kaleme aldığı görüyoruz."¹⁷

Nihad Sami Banarlı, Ali Canip'in bu kitapta topladığı şiirleri şu şekilde değerlendirir: " Ali Cânip(in bu kitaptaki şiirleri asla vasattan aşağıya düşmiyen, hattâ dil, söyleyiş ve şiir anlayışı bakımından devrinin birçok şiirlerinden üstün vasıfta, ekseriya aşk ve tabiat ürperişleriyle dolu, ince duygulu şiirlerdir. Sâde bir Türkçenin, arûza tatbikinde ciddî bir başarı sayılabilecek olan bu şiirlerde bir millî lisan havası bulunmakla beraber, millî şekillere yanaşmamış bir cephe görülmektedir. Şâir, bu kitabında bilhassa klâsik italyan üçlüğü: Terzariya tarzının edebiyatımızdaki en güzel örneklerini yayınlamıştır."¹⁸

Banarlı'nın tespiti, noksan bir tespittir, Canip'in sanatta yabancı biçimlere yönelmesinin sebebi Ziya Gökalp'ın "tehzib" kuramıdır. Onlar milli olan sanatın yükselebilmesi için evrensel olan ile birleştirilmesi gereğine inanıyorlardı.

Devrinde birçok münakaşalara yol açan Ali Canip'in şiirlerinin yeni yetişen şâirler üzerinde derin tesirleri olduğu muhakkaktır.

B-MENSUR ŞİİRLERİ

¹⁶Ruşen Eşref, Diyorlar ki!..., Kanaat Matbaası, İstanbul, 1334, s.150.

¹⁷Sadettin Nüzhet, Ali Canip, Hayatı ve Eserleri, İstanbul, 1937, s.19.

¹⁸Nihad Sâmi Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Târîhi, İstanbul,1978, s.1108.

Ali Canip, gençlik yıllarında ilk yazdığı mecmualarda devrin modasına uyarak bazı mensur şiirler yazmıştır. Bu türde yayınladığı ilk yazıları Kadın Mecmuası'ndaki "Takaza-yı Hayat -1-" ve "Takaza-yı Hayat -2-" başlıklı yazılardır. Yazar, evine giderken rastladığı bir dilenci ile ihtiyar bir satıcı karşısındaki duygularını anlatır. Bu yazılarında dili henüz Servet-i Fünûncuların tesiri altındadır.

Hüsün ve Şiir mecmuasında Hüseyin Hüsnü'ye ithaf edilmiş olan "Gözler-I-" adlı mensur şiir, 1907'de Kuşdili'nde yani yeni tarzda şiirler yazmaya başladığı zamanda yazılmıştır.¹⁹ Şairâne bir şekilde sevgilinin gözlerini anlatmaktadır. Bu parçada, divan edebiyatından gelen imajlarla yeni imajlar yan yanadır. "Gözler-II-"adlı İkinci parça da aynı yıl yazılmıştır ve konusu aynıdır.

C-HİKAYELERİ

Ali Canip, az sayıda olmakla birlikte, hikâye türünde de bazı denemelere girişmiştir. Ömer Seyfeddin'in zaman zaman şiir yazması gibi o da 1908- 1912 yılları arasında dört hikâye yazmıştır:

1908 yılında Kadın mecmuasında Küçük hikâye başlığı altında ve Mehmed Rauf Bey'e (1875-1931) ithaf edilerek yayınlanan "Garson", yazarın tespit edebildiğimiz ilk hikâyesidir. Canip, bu hikâyesinde konu ve üslûp itibarıyla tamamen Servet-i Fünûn hikâyeciliğinin tesiri altındadır: Babası üç yıl önce ölen ve eski komşuları Hacı Nikola'nın yardımıyla bir garsonluk bulan genç ve fakir bir delikanlı, Ahmet Cemil gibi annesi ve kız kardeşini bakmak zorundadır. Operetlerin oynandığı çalgılı bir bahçede garsonluk yapmaktadır. Geç saatlerde, gösteri bitmiş garson delikanlı yorgun, bir sandalyeye oturmuştur. Bahçede kitap okuyan sadece iki zengin genç kalmıştır. Garson, kendi haliyle onları mukayese ederken piyangodan zengin olma hayalleri kurarken bahçedeki son müşterilerin fırlattığı bahşişle kendine gelir. Bu realist hikâye, Ali Canip'in Selânik'teki bahçelerde edindiği gözlemlere dayanmaktadır. Canip, bu bahçelere ait gözlemlerine hatıralarında da sık sık yer vermiştir. Hikâyenin kuruluşu oldukça başarılıdır: Yorgun garsonun bir sandalyeye ilişmesiyle başlar ve çağrılmasıyla son bulur.

1909 yılında yine Kadın mecmuasında "Küçük Hikâye" başlığıyla neşredilen "Bayram Sabahı" hikâyesinde şımarık, kaprisli bir genç kızla onun hizmetçisi olan Şükriye arasındaki tezat ele alınmıştır. "Garson" hikâyesinin kadın kahramanlar arasında ve iç mekânda bir tekrarı mahiyetindedir.

1911 yılında Genç Kalemler mecmuasında yayınlanan "Akdeniz'de -Yirmi sene Sonra- "²⁰ hikâyesi, "Gökalp" mahlasıyla yayımlandığından Ziya Gökalp'ın sanılmış ve Gökalp

¹⁹Ali Canip, "Gözler -I-, -H. Hüsnü'ye, Kuş Dili, 1323", Mensur Şiir- Hüsün ve Şiir, "Nüsha-i Mefharet", nu.4, 10 Temmuz 1326 (23 Temmuz 1910). s.3.

²⁰Gökalp (Ali Canip), "Akdeniz'de -Yirmi Sene Sonra-",-Selânik,5 Ağustos1327(-), "Hikâye", Genç Kalemler, C.II., No.8,(1327), s.141.

bibliyografyalarına bu şekilde geçmiştir.²¹ Cavit Orhan Tütengil, "Ziya Gökalp Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi" adlı eserinde bu hikâyenin Ali Canip'e ait olabileceğini belirtmiştir: "Genç Kalemler'in 7. sayısında intişar eden Türklük (m.) ve 8. sayısında intişar eden "Hikâye Akdeniz'de -Yirmi sene Sonra-" başlıklı, "Gökalp" imzalı yazıların Ali Canip'e ait olması kuvvetle muhtemeldir."²² Tashihi nüshadaki imzasından da bu hikâyenin Canip'e ait olduğunu artık öğrenmiş bulunuyoruz.

Ali Canip'in "Akdeniz'de -Yirmi sene Sonra- " hikâyesi, Türklerin gelecekteki ilmî ve ticarî başarılarını anlatan bir "gelecek zaman hikâyesi"dir ve bu türün ilk örneklerinden birisidir. Kurulacak bir deniz yolları işletmesinin yirmi yıl sonraki halini anlatır. " İttihâd-ı Seyr-i Sefâin Anonim Şirket-i Osmâniyesi " adı altında bir deniz yolları işletmesi kurulmuştur. Fakir bir genç bir lira karşılığında, bu şirketten bir hisse senedi alır. Şirket zamanla gelişir ve Akdenizin en süratli gemilerinden birisi olan "Turan"ı inşa eder. Fakir genç de Avrupa'da tahsilini tamamlayarak şirketin İstanbul şubesi idare müdürü olur. Genç müdür, "Turan"la Selânik'e seyahat ederken geminin Süvarisi ve kurucularından olan bir ihtiyarla şirketin başarıları konusunda sohbet eder. Şirket, Selânik fabrikalarında Japonya ve Amerika hatlarında çalışacak olan "Uluğ Beğ" ve "Oğuz Han" adlı iki mükemmel gemi yaptırmaktadır. Bu gelişmelerden hepsi memnundur.

Bu hikâyesi "Genç Kalemler" döneminde yazıldığından terkipsiz bir dille yazılmıştır:

" Güverteye çıktığı zaman güneş henüz doğuyordu. Deniz esâtirî bir esîr içinde titreşen ufuklara doğru sâkin bir altın safhası halinde uzanmış, gitmişti. Beyaz, vakûr bir çift bacadan siyah bir yılan gibi kıvranarak fırlayan âsî dumanlar bu yorgun saatlere rağmen yükselemiyor, vapurun büyük süratiyle alçalıyor alçalıyor, uzun ve siyah bir girye oluyordu."²³

Akdeniz hiâyesinde de Canip, kendi muhitinden ve gözlemlerinden hareket etmiş, muhit olarak Selânik'i seçmiştir. Bu hikâye de kuruluş yönünden "Garson" hikâyesine benzemektedir. İki hikâyenin başlangıcında da hikâye kahramanının hayalleriyle karşı karşıya kalırız.

"Eski Yunan Hayatından Bir Masal: Filoşofla Şâir"²⁴ hikâyesinde çok bilgili bir yunan filozofuyla kalbinin sesini dinleyen şöhretsiz bir şâir karşılaştırılır ve şâirin hissetme hakkı müdafaa edilir.

²¹Bu konuda bkz.: Süleyman Hayri Bolay, Ziya Gökalp, Makaleler, II, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1982, s.47 ve 98.

²²Tütengil, Cavit Orhan, Ziya Gökalp Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İctimaiyat Enstitüsü Neşriyatından, İstanbul, 1949.

²³Gökalp (Ali Canip), "Akdeniz'de -Yirmi Sene Sonra-,-Selânik,5 Ağustos1327(18 Ağustos 1911)-, "Hikâye", Genç Kalemler, C.II., No.8, (1327), s.141.

²⁴Muharriri: (?) (Ali Canip), "Eski Yunan Hayatından Bir Masal: Filoşofla Şâir", Genç Kalemler, C.III., No.16,16 Şubat 1327 (29 Şubat 1912), s.93-94.

Ç-TENKİDİ ESERLERİ

1- "MİLLÎ EDEBİYAT MESELESİ ve CENAB BEYLE MÜNAKAŞALARIM"

Kitap, "Millî Edebiyat Meselesi" ve "Cenap Şehabeddin Beye Mektuplar" başlıklarıyla iki bölüme ayrılmıştır.²⁵ Birinci bölümde "Başlamazdan Evvel" adlı bir giriş bölümüyle, daha önce Türk Yurdu'nda neşredilen dört makalesi bulunmaktadır.²⁶

Giriş Bölümü'nde yazar, millî edebiyat meselesinin anlaşılmasını sebepleri üzerinde durur: Yazara göre bu meselenin anlaşılmasında meselenin güçlüğü kadar konuyla ilgili olarak özellikle Cenap Şehabeddin ve Süleyman Nazif'in yaptığı yanlış yorumlar etkili olmuştur. Cenap Şehabeddin "tezyîf" yoluyla, Süleyman Nazif "tahkîr" yoluyla dışında kaldıkları bir yarıştı durdurmak istemişlerdir. Cenap'ın yeni lisan aleyhindeki makalelerini, Nazif'in "Cengiz hastalığı" yakıştırmalarını, dilimizin "Gasprinski Efendi'nin diline" döndürüldüğü iddialarını bu yanlış değerlendirmelere örnek olarak gösteren Canip, Cenap Şehabeddin'in "Belâgat-i Osmaniye"ye bağlı edebiyat anlayışını, Süleyman Nazif'in Sultan Osman'dan ileriye gitmeyen tarih anlayışını tenkid eder:

"Cevdet Paşa merhumun "Belâgat-i Osmaniye"sini yegâne bedîyat kitabı olarak telâkkî edenlerden başka kim vardır ki: "İlk padişahlarımızın ataş-i muzafferiyetindeki şiddettir ki henüz Franklin timürle habs-ı sâikayı düşünmeden evvel yıldırımın Timur elinde esaretini ve milletin ta'b içinde nahâfetini intac etti." fıkrasını yazan Cenap Şehabeddin Bey'e gülmez? Biraz da Süleyman Nazif Beyi hatırlayalım: "Turan" mefkûresini tekfir ve 699 senesinden evvelki cedlerini inkâr eden Osmanlıcanın büyük üslûpçusu, Sultan Osman'ın :

Osman Ertuğrul oğlusun

Oğuz Karahan neslisin

diye gururlanmasından gafil bulunuyor! **"Etniki Eteryâ"
Anadolu'nun Rumca bir tek kelime bilmez Ortodokslarına
"kardeşlik" propagandası yaparken bir Türk muharririnin**

²⁵Ali Canip, "Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Beyle Münakaşalarım", 1328-1329", kanaat Matbaası, 1918, İstanbul. Tabi' ve Nâşiri: Kanaat kütüphanesi Sahibi İlyas. Kaffe -i hukuku muhfuzdur.", 85 s.

²⁶Millî Edebiyat Meselesi, -I Edebiyat ve Halk, -Kadıköy, Teşrîn-i Evvel 1329-, Türk Yurdu, C.5, 1329, s.1016-1020. (Bu yazı "Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Beyle Münakaşalarım"-1918[1919]'da s.8-14'de yer almaktadır.); Millî Edebiyat Meselesi, -II Edebiyat ve Hads, Türk Yurdu, C.5, 1329, s.1046-1055. (Bu yazı "Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Beyle Münakaşalarım"-1918[1919]'da s.15-29'da yer almaktadır.); Millî Edebiyat Meselesi, -III Edebiyat ve Milliyet, Türk Yurdu, C.5, 1329, s.1112-1116. (Bu yazı "Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Beyle Münakaşalarım"-1918[1919]'da s.30-37'de yer almaktadır.); Millî Edebiyat Meselesi, -IV İcmal, -Kadıköy, 12 Teşrîn-i Evvel, 1329-Türk Yurdu, C.5, 1329, s.1117-1118, (Bu yazı "Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Beyle Münakaşalarım"-1918[1919]'da s.38-39'de yer almaktadır.)

Osmanlı hududu haricindeki Türkleri red ve hatta tahkîr etmesi ... Oh bu ne hazin tezad!.."

Ali Canip, giriş bölümünün sonunda meseleyi tartışacak gençlerden eski hastalığımız olan "kuru mantıkçılık"a değil gerçeklere dayanmalarını ister.

"Millî Edebiyat Meselesi" üst başlığını taşıyan bir seri makalenin ilki olan "Edebiyat ve Halk" başlıklı makalede Ali Canip, edebiyatın halkla ilişkisi üzerinde durur. İleriye sürülen temel düşünce, edebiyatı besleyen asıl kaynağın halk olduğu görüşüdür. Tarih boyunca şaheserler ekseriyetle halk mahsüllerine dayanılarak yaratılmıştır. Homer'in "İlyada" ve "Odise"si, Fidevsi'nin "şehnâme"si, Goethe'nin "Faust"u... bunun örnekleridir. Bu kaynaktan uzaklaşan eserler yaratma gücünden "ibdâ" dan mahrumdur. İskenderiye ahalisi, tacirlerle onlardan tamamen ayrı yaşayan münevver tabakadan meydana geldiği için "İskenderiye Edebiyatı" "hâcislik-spontanéité"ten mahrumdu, "limonlukta yetişen çiçekler gibi, bu münevver tabakanın zihninden çıkıyor ve yine onların sun'î muhitlerinde yetişiyor"du.²⁷ Edebiyat halkın ruhundan gelen besi suyuyla beslenirse yükselir: "Halkın ruhundan edebiyata öyle bir "capillarité"- "şa'rîlik" vardır ki daima yüksek ve aristokrat olması icabeden edebiyat, aynı zamanda bu şa'rîliğin isâr edeceği "sève populaire"- "halka aid nüsğ"dan mahrum kalırsa fakir demektir."²⁸ Osmanlı edebiyatının umumî olarak başarısızlığının sebebi "İskenderiye Edebiyatı" gibi halktan ve hayattan kopuk olmasıdır.

Canip, bu makalesinde edebiyatın halk kültürüyle ve millî hayatla ilgisini açıklarken edebî eserlerin tetkikinde tarihî metodu ve mukayeseli incelemeyi uygulayan edebiyat tarihçisi Gustave Lanson (1857-1934)'un fikirlerinden yararlanır: "Edebiyat, bir ucûbe "monstre-mesîh" değildir; Gustave Lanson'un dediği gibi o, millî hayatın bir manzarasıdır, bir edebiyatın içinde bir taraftan ictimâî ve siyasî vakıalarda mündemic his ve fikir hareketleri, öte taraftan fiil âlemine çıkamayan hulya ve meşakkatlerin gizli hayatı görünür. Onun ifadelerinde millî esâtîrin, menkabelerin an'anelerin, hatıraların izleri vardır. Her terkîbde, her teşbîhde, her istiaredede mensub olduğu millete aid hususiyet mevcuttur. Bu itibarla "nefha-i ümîd", "ümîd üfürüğü"ne çevirilemeyeceği gibi "inkisâr-ı ümîd"e mukabil, "ümîdin kırılması" tarzında yapılacak tercüme de Türkçe olamaz. Türk, geçen sene Nermi'nin pek güzel keşfettiği gibi "ümid"ini dallı budaklı bir ağaç gibi düşünmüyor, kaçıcı, sönücü bir ziyaya benzetiyor, "Ümidim kalmadı, ümidim söndü!" diyor. Ooh bu böyle ta'mik edilince Türk ruhiyatında yaşayan hakikî "beyan"ımız ne güzeldir!.."

Canip, gerektiği kadar gelişmiş bir edebiyatımızın olmayışını "milliyet hissini uyanmaması"yla ilişkili bulmaktadır. Antoine Albalat'nın "İyi yazmak için iyi hissetmek, iyi hissetmek için de yaşamak lâzımdır" düsturundan hareket ederek bir mefkûresi ve "ictimâî bir vicdan"ı olmayan aydınlarımızın iyi eserler yazamadığı

²⁷Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşalarım, 1328-1329, Kanaat Matbaası, 1918, İstanbul, s.8.

²⁸Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşalarım, s.9.

sonucuna varır.

Ayrıca Türklere tarih boyunca en büyük zarar, diline, kültürüne, meselelerine sahip çıkmayan Türk aydınlarından gelmiştir. "Türklük hissi"nin uyanmaması ile edebiyatta mükemmel eserler yazılamaması arasında ilişki kuran Canip bu fikrini örneklerle açıklar. Tevfik Fikret'in "Kılıç" şiiri²⁹ zaferleriyle mağlubiyetleriyle bizim kılıcımızı değil umûmî olarak kılıcı anlatır ve bundan dolayı başarılı bir şiir değildir. Şâirin bir mefkûresi olmalıdır. Hürriyet mefkûresine sahip olan Tevfik Fikret'in "Sis"i diğer manzumelerine nazaran bundan dolayı daha güzeldir.

Bizim "Tahrîrî an'aneler"imiz olmadığı için sanatkârlarımız "Türk ruhiyatı"na yönelmeli, "halka doğru" gitmelidir: **"Halka Doğru Edebiyat" demek edebiyatı halkın idrâki için aşağı bir seviyeye indirmek değil, mevzuundan bünyesine kadar her şeyini, halkın ruhunda yaşayan Türk ruhiyet ve lisanından alarak yüksek bir edebiyat meydana çıkarmak demektir.**³⁰

Kısaca Edebiyat halktan beslenecek, millî hayatı aksettirecek, milliyet hissine dayanacaktır.

"Edebiyat ve Hads -intuition, sezgi-" unvanlı ikinci makalede edebî akımların bir değerlendirilmesi yapılmakta ve yeni edebiyatımızın hangi yolu tercih etmesi gerektiği meselesi ele alınmaktadır.

Ali Canip'e göre klasik edebiyatlar, daha önce yaratılmış şaheserlerden çıkarılmış "doğmatik bediiyat"a dayandığı için "taklidî"dir. Taklit ise başarısızlığı getirmiştir. Mizaçlar, zaman, mekân, herşey değişim halindedir. Sanatçı bundan dolayı doğmatik kurallara "isyan" etmiş ve bu isyandan, bu "aksü'l-amel"den romantik edebiyat doğmuştur. Ancak bu şursuz ve ölçsüz isyan, romantizmi yanlış görüşlere sürüklemiştir. Sanatçılar ya "muhayile"ye aşırı derecede yer vermişler, ya izlenimleri "impression-intiba" ön plana almışlar, ya sanatı "ictimâî, siyasî, millî" meselelerin tamamen emrine vermişler, ya da "halk için edebiyat" yapmaya çalışmışlardır. Bu hal, yarattıkları eserleri klâsismin "mutlak çerçeveleri"nden kurtarmışsa da sun'îliğin "construit-masnu" içine sokmuştur.

Yeni bediiyata göre ise sanatkârın, gerçeğin doğrudan verilerine dayanarak "şeniyet"in "donnée immédiate-vasıtasız muta'larına dayanarak" eser vermesi gerekir. Edebiyatın sezgi "hads / intuition" melekesine dayanması gerekir: "Halbuki 'hads melekesi'nin yaptırdığı isyandan maksad şiir ve sanatı soyut kavvramlardan kurtarmak, ona ruhta, hayatta, tabiatteki somut gerçekleri olduğu gibi ve canlı bir surette göstertmek, somut tasvirler yaptırmaktır."³¹

Osmanlı edebiyatı ise umumiyetle "kelime oyuncakçılığı"na dayanıyordu. Batıya yönedikten sonra da bu "kelime oyuncakçılığı" devam etti. Görünüşteki inkılâba rağmen şekilcilik yaşıyordu. Bunun

²⁹Tevfik Fikret, Rübâb-ı Şikeste, Halûk'un Defteri ve Tevfik Fikret'in Diğer Eserleri, Haz. Fahri Uzun, İstanbul, 1962. s.106.

³⁰Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşalarım, s.14.

³¹Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşalarım, s.18.

sebebi "eski ruhiyet" in ve eski dilin devam etmesiydi. Süleyman Nazif'in "Nâ-hüdâ-yı hüdâ-nâ-şinâs" tarzındaki ibareleri böyle bir anlayışın sonucuydu. Osmanlı edebiyatı, umumi hatları ile bu kusurlardan kurtulamadı.

Ali Canip, Osmanlı edebiyatının umûmî durumunu bu şekilde özetledikten sonra devrin edebiyat anlayışını bir örnekle göstermek ister ve son zamanlarda yetişmiş kuvvetli bir Fransız şâiri olan Fernand Gregh (1875-)'in fikirlerini özetler:

"Pek samimi şiirlerle dolu 'Çocukluğun Evi'³² ve 'Yaşayış Güzelliği'³³ gibi şiir mecmualarının sahibi olan Gregh, bediiyatta hak kazanacak bir iddia serdediyor: Ona nazaran 'Parnassien'leri 'kelimecilik'e, 'symboliste'leri 'ibham'a sevkeden yegane şey, riayet ettikleri 'akide'lerdir. Evvelkiler 'güzellik için güzellik', ikinciler 'hüya için güzellik' ibdâna çalıştılar. Her iki mektep müntesiplerinin düşünemedikleri cihet güzelliğin "mücerred" olmadığı noktasıydı. Her zaman ve her memleketin en büyük şâirleri sanatkâr olmakla beraber nihayet bir insan: Bir baba, bir oğul, bir âşık, bir vatanperver, bir feylesof, bir mutekid, hulâsa hayatta bir şeydirler. İşte eserlerinin esası bunlar olmalıdır; bunları tahlîl etmeyerek kelimelerden, anlaşılabilirliklerden güzellikler yaratmak isterlerse yazılarının sahte ve donuk olacağına şüphe yoktur; biz bir sanat istiyoruz ki pek vecidli, pek samimi, pek geniş, pek canlı, bir kelime ile "humain-insanî" olsun; biz bir şiir istiyoruz ki bir insan kalbini takrîr etsin; kalemi elimize aldığımız zaman ilk düşüneceğimiz şey, ne tunç kadar sağlam kelimelerin hendesî intizamı, ne de karanlıklar içinde inleyen bir musikîdir.. Bizim için bir akide lâzımsa "hayat için sanat" tır."

"Bunları iddia eden Gregh³⁴, "Symbole-timsâl"i edebiyattan büsbütün kaldırmak istemiyor, diyor ki 'karanlık bir timsâl anahtarsız bir çekmecedir; Vigny'de [meşhur bir Fransız şâiri] hayret verici timsâller vardır; fakat anlaşılır.' O bunlara taraftardır, nitekim kendisi de yapar."³⁵

Ancak Ali Canip, sembolizmi dar bir konu ve kelime kadrosuna sahip olduğundan dolayı beğenmediğini de belirtmiştir. Fernand Gregh'in eserlerinden çok fikirlerini benimser. Bütün bu fikirlerden şu sonuca varır: "Hülâsa yirminci asrın bediiyatı sanatta âlâyış değil, sıhhat ve samimiyet istiyor. Son devrede yetişen Fransız romancıları içinde "Maupassant"a şöhret kazandıran ve bu şöhreti her gün biraz daha fazlaştıran, muharririn bu husustaki kanaatiyle bu kanaati tatbik edişidir. Meselâ o, deniz üzerindeki şişkin yelkenler için sahifeler doldurmaz; sadece "büyük beyaz balonlar" der. Bu öyle bir teşbihdir ki bizi müşevveş ve mücerred tasvirlerle yormaksızın götürür, esen

³²Fernand Gregh'in "La Maison de L'Enfance",1896, adlı eseri.

³³Fernand Gregh'in "La Beaute de Vivre",1900, adlı eseri.

³⁴Fernand Gregh, bu fikrî mesleğine "Humanisme" unvanını veriyor; mamafih bu doğru mesleğe tamamen riayet edememiş ve "Symbolisme" in dar muhitinden mahdud kelimelerinden, bitmez tükenmez akşamlarından, ebedî ve meçhul hüznünden , melâlından kurtulamamıştır. (Ali Canip'in notu)

³⁵Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşalarım, s.20.

rüzgârların önündeki şişkin yelkenleri gösterir."³⁶

Makalenin devamında edebiyatımızdan bu yeni edebiyat anlayışına uyan eserlerden örnekler gösterir. Bu örnekler, Halide Edip'in "Yeni Turan"ından, Ömer Seyfeddin'in "And" hikâyesinden alınmıştır. Yakup Kadri tarafından İzzet Melih'in "tezad"ından takdir edilerek seçilmiş bir parçayı da yazısına alarak hem yeni edebiyat anlayışına uygun bir örnek verir, hem Yakup Kadri'nin dil davasında nasıl saf değiştirdiğini ve bu saf değiştirmeye nelerin sebep olduğunu gösterir:

"Yakup Kadri Bey, İzzet Melih Bey'in "Tezad"ındaki:

"Behîre'nin sabrı tükeniyordu, elindeki kitabı sedirin üzerine fırlattı, okuduğunu bir sis arasından görüyor, anlayamıyordu. Sinirli adımlarla odada dolaşıyordu.. Piyanonun müdevver sandalyesine oturarak notalarını karıştırıyordu. Bir şey çalmak istedi; fakat parmakları itaat etmiyordu: Kızdı; vazgeçti.."

satırlarını pek iyi buluyor, "bütün bu" diye ilâve ediyor, "geldiler, gittiler, oturdular bize acemi bir romancının sahifelerle anlatamayacağı halet-i ruhiyeyi haber veriyor." Sonra şu fikri de dermeyan ediyor: "San'at-ı tahrîrin en güzide hasâilinden birisi ve belki birincisi sâde, me'nûs ve herkesin daima kullandığı kelimelerle bize hayatın karışık, ince, derin manalarından bahsedebilmek kudreti değil midir?" Çok doğru söylüyor; Maupassant, tilmizine, yeni lisanı "Halluciné-birsamlı" bir dimağla pek yanlış gören ve göstermek isteyen Yakup Kadri Bey'e bu noktada hakikati itiraf ettiriyor!"³⁷

Ali Canip, dil ve edebiyat meselesini ele aldığı bu makalede terim meselesini de ele alır. Canip'in terim meselesiyle ilgili fikirleri Ziya Gökalp'la aynıdır. Medeniyet ilerledikçe diller yeni terimlere ihtiyaç duyarlar. Türk dilinin terim ihtiyacı Arapçadan temin edilebilir. İlim dili ile sanat dili arasında mahiyetçe derin bir fark vardır: "Hulâsa her kavmin "ilim" lisanı gittikçe lâfızlarını arttırır ve gittikçe zenginleşir. Aynı zamanda Hristiyanlar ıstılahları ekseriya Latince'den alarak garp "beynelmileliyet"ine bir nâtika vücuda getirdikleri gibi, müüslümanlar da yine ıstılahlarını Arapça yaparak kendi "beynelmileliyet"lerini ibraz edebilirler; ve bu pek makul olur; fakat her kavmin bir de "sanat" lisanı vardır ki o yeni kelimelere ihtiyaç göstermez. Mevcud kelimelere yeni manalar vermesini ister."³⁸

Birbirine yaklaştırılması gereken ilim diliyle sanat dili değil, "tekellüm lisanı"yla "tahrîr lisanı"dır. Bu meselenin anlaşılmasının yeni olmadığını belirten Ali Canip, Namık Kemal'in "Edebiyat Hakkında Bazı Mülâhazat" adlı makalesinden onun şu düşüncelerini nakleder: "Türkçenin ecza-yı terkîbi olan üç lisân ki telâffuzda oldukça ittihad bulmuş iken tahrîrde hâlâ heyet-i asliyelerini muhafaza ediyor, ekanim-i selâse gibi sözde güya müttehid, hakikatte zıdd-ı kâmilidir."

Ali Canip, dilimizin bu halden henüz kurtulamadığını, Tevfik

³⁶Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşalarım, s.21.

³⁷Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşalarım, s.22.

³⁸Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşalarım, s.25.

Fikret'in, Cenap Şehabetin'in, Faik Ali'nin, Ahmet Hâşim'in terkipli dilinden örnekler vererek gösterir. Süleyman Nazif'in ise Nergisî gibi bitmez tükenmez terkipler sıraladığını belirtir. Bununla birlikte Canip, dilin sadeleşeceğine "iman" etmektedir, çünkü "milliyet hissi tamamen uyanmış"tır.

Ali Canip'e göre milliyet hissi lisanın kurulmasında ve yabancı unsurlardan arınmasında önemli bir rol oynamaktadır, bunun böyle olduğunu anlamak için dil tarihini gözden geçirmek yeterlidir. Yine Canip'e göre bunun en güzel örneği Haçatur Abovyan'ın³⁹ Ermeni dili ve edebiyatının tesisinde ve bu milleti uyandırmada oynadığı roldür.

Canip'e göre hakikî bir edebiyat, sağlam ve samimî bir dille kurulabilir, ayrıca "hadsî" ve "millî" olmak zorundadır.

"Edebiyat ve Milliyet" adlı üçüncü makalede yazar, "insaniyet"i savunanlara, hümanizm taraftarlarına, milliyet fikrini küçümseyenlere karşı "milliyet"i savunur. Daima müşahhasan ve aktüelden hareket eden Ali Canip "Milliyet nedir?" sorusunu soranlara şu cevabı verir: **"Görebilmiyorsanız etrafınıza bakınız, İngilizler var, Fransızlar var, Almanlar var, hatta Sırlar, Bulgarlar, Yunanlılar var. İşte sizin insaniyetin tapındığınız yirminci asırdaki mücadeleleri ve yine sizin "insaniyet" mahsûlü zannettiğiniz medeniyeti gurur ve tefevvuk hissiyle yapan eller o hülyanın değil, bu hakikatin, insaniyetin değil milletlerin elleridir...Hangi kitle milliyetten mahrum ise -şimdiye kadar bizim başımıza geldiği gibi- ne medeniyete küçük bir ışık verir, ve -heyhat!- ne de yaşar.."**⁴⁰

Görüldüğü gibi, Canip'e göre insaniyet soyut bir kavramdır, devrin güncel gerçeği ise "millet" anlayışına göre şekillenmiştir. İnsaniyetin ilerlemesinde itici güç, milletlerin ilerleme iradelerinin sonucunda ortaya çıkmıştır. Canip insanların yaşama ve yaşatma şansıyla millet olması arasında sıkı bir ilişki kurmaktadır. Var olmayı da yaratıcı olmayı da millet olmakla mümkün görmektedir. Yaratıcı bir edebiyat da Canip'e göre millet bilincine yükseldikten sonra mümkün olacaktır.

Bu makalede ileri sürülen temel fikir şudur: Yaratıcı bir edebiyat, milliyet duygusunun sonucu olduğu gibi, milletin devamlılığı da zengin bir dil ve edebiyatın olmasına bağlıdır. Canip bu görüşüyle millet ve edebiyat kavramlarını sıkı bir şekilde birbirine bağlar. Bu görüşe göre, yüksek bir edebiyata sahip olmak millet olmakla mümkündür. Millet olarak varlığını sürdürmek de yüksek bir edebiyat gerektirir. Canip bu zıt fikirleri eş zamanlı olarak kabul eder ve bunlardan birine öncelik yahut sonralık tanımaz. Bu, kaderleri

³⁹Metindeki dipnotan anlaşıldığına göre Ali Canip, bu zatla ilgili malumatı Ahmet Cevdet'in 9 Teşrin-i Evvel, 1329 tarihli ve 5987 numaralı "İkdam"da yayımlanan makalesinden almıştır. Ahmet Cevdet, bu makalesinde Arşak Çobanyan Efendi'nin "Ermeni Kavmi, Mazisi, İrfanı, Atisi" adlı kitabından bahseder. Haçatur Abovyan (1809-1848), "Ermenistan'ın Yaraları" adlı tarihî romanıyla modern Ermeni edebiyatının kurucuları arasında yer almıştır. Bkz. Meydan Larousse, C.I.

⁴⁰Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşalarım, s.30.

birbirlerine bağılı bir beraberliğı temsil eder. Hatta dil ile milliyet aynı şeydir:

"Milletleri tutan taştan, topraktan, çelikten yapılmış kal'alar değildir; zengin bir dil ve bu dilin üstünde yükselmiş yine zengin bir edebiyattır; öyle ki, asırlarca evvel istiklâlini kaybeden nice milletler vardır ki, vatanlarının üstünde esen istilâ kasırgaları onların kökünü kazıyamamış ve birgün yine meydana çıkmışlardır; çünkü o milletler mazide zengin edebiyatla tetevvüc etmiş zengin lisanlarını muhafaza etmişlerdir ve çünkü milliyetle lisan birdir."⁴¹

Ali Canip'in burada üzerinde durduğu önemli meselelerden birisi, edebiyatın kalitesi meselesidir: Milletlerin inkılap ve yenileşme devrelerinde yazılan ve milliyet hissi ve fikirleriyle doldurulan eserlerin hepsinin aynı değerde olduğu söylenemez. Bunların birçoğu basit birer nasihat kitabıdır, hakiki bir değerleri yoktur. "Halk için" yazıldığı söylenen bu eserler, "halka doğru" gitmeden yazıldıkları için değersizdir. "Çünkü bir millete necat yolunu gösterecek kuru nasihatler değil, ona gurur verebilen yüksek telkinler, sahih ve samimi edebiyatlardır."⁴²

Ancak, ahlâkî değerler, yüksek sanat eserleriyle uyumsuz halde de değildir, "güzellik" ile "iyilik" birbirini tamamlayan unsurlardır:

"Güzellik, iyinin iştihakıyla dolu, cazibeli şeklidir, ve bu cazibe, bizim için ahlâkî faaliyetin umdesidir; Her ahlâkî fiil güzeldir, ve asla bir güzel yoktur ki ahlâkî bir kıymete malik olmamış olsun; çünkü her güzellik terbiyevîdir; mürebbî gencin ruhunu cidden güzelleştirdiğı vakit bedîf hayat içinde ahlâkî hayat, bir itiyad halini alır."⁴³

"İbtikârî -Original- bir edebiyat yapmak, milleti yaratmak değil midir?" kuralından hareket eden Canip, kalbinde şu şahsı yahut bu milleti taklid etmeyecek kadar millî bir gurur taşımak şartıyla sanatçının sanattan başka bir şey düşünmemesi gerektiğı sonucuna varıyor.

Dikkat edilirse "orijinal edebiyat", bir milleti diğer milletlerden ayırıp var eden bir unsur olarak millî edebiyatçılar tarafından üzerinde ısrarla durulan bir unsur olmuştur. Ziya Gökalp de edebiyatımızın temel hedeflerinden birisi olarak orijinaliteye ulaşmayı gösterir. Gökalp de, Canip de sanatta orijinalliğın millî gururdan ve halka yönelmeden doğacağına inanıyorlardı. Canip bu görüşünü Yunan Edebiyatından örnekler vererek açıklamaktadır. Yunan edipleri başlangıçta Fransız edebiyatını taklit etmişler ve başarılı olamamışlardır. Bu hazırlık döneminden sonra ise orijinal eserler yazılmış ve bunlar diğer dillere tercüme edilecek değerde bulunmuştur.

Ali Canip'in yetiştiğı yıllarda Avrupa'da bütün edebî ekoller tartışılıyordu ve eklektik bir zevk ağır basıyordu. Sanatçılar, eskiden olduğu gibi kesin çizgilerle belirli ekollerin temsilcisi olmaktan çok birkaç edebî akımın çizgilerini taşıyorlardı. Canip, dil ve edebiyat

⁴¹Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşalarım, s.31.

⁴²Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşalarım, s.32.

⁴³Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşalarım, s.32.

anlayışında tamamen Batıdaki fikir akımlarını, bir kelimeyle devrini yansıtır; o batıdaki fikir hareketlerini iyi takip ediyor ve makalelerinde bu fikirleri savunuyordu. Canip, Batıdaki bu fikirlerin tesiriyle -bilhassa Gustave Lanson ve Fernand Gregh'in- edebiyatta tek bir edebî akıma bağlı kalmanın zararlı olduğu inancındaydı. Bir akıma bağlılık, sanatkârın "şahsiyet ve meslek"ini öldürürdür düşüncesini benimsemişti. Ali Canip'e göre gerçekçilik akımına bağlı sanatkârların "hayatta ne görürsek şahsiyetimizi karıştırmaksızın, aynıyle eserlerimize aksettireceğiz" demeleri şahsiyeti oradan kaldırmıştır. Bunun sonucu Max Nordau'nun dediği gibi hayatı "çamur görmek ve göstermek" olmuştur. Bu sonuç Gustave Lanson'a göre de bu ekolün iflasını hazırlamıştır.

Ali Canip'e göre Fransız realistleri iddialarının aksine koydukları kaidelerden dolayı gerçeği "réalité-şeniyet" görememişlerdir. Böyle bir ekole bağlı olmayan bazı büyük sanatçılar realizmin en güzel örneklerini yaratmışlardır. Realizm, realistlerden önce de vardı ve Antoine Albalat'nın dediği gibi "Realizmin hakikisi Homer'de"ydi. Shakespeare, realizmi büyük bir kudretle temsil edebilmişti.

Yazara göre, Edebî bir mektebe bağlılığın bu kötü sonuçlarını "Symbolisme"de de görebiliriz. Sembolizmin dar bir konu çerçevesine sıkışıp kalması okuyucuları bıktırmıştır. Gustave Lanson da aynı düşüncededir; bu bezginliğin Fransız edebiyatının romantizm ile sembolizmin kaynaşmasından doğacak bir "integralisme-herşeycilik"e ulaşacağını savunmuştur.

Romantizmde de durum aynı olmuştur; bu akım, Parnasçıların "kalpten doğan heyecan ve infiallerden uzak, plâstik şiirler yazmak isteyen akidelerine kadar" dayanabilmiştir.

Ali Canip makalesinin sonunda Max Nordau'nun edebiyat ve romantizmle ilgili bazı bazı görüşlerini ele alır ve bunlarla ilgili düşüncelerini ifade eder. Nordau'nun "İnsanlık zekâsının mahsulleri arasında, edebiyattır ki beşeriyetin bünyesine arız tagayyür ve iğtişâşları hepsinden evvel gösterir." düşüncesine katılan Canip, aynı yazarın bu düşünceden hareket ederek Alman romantizminin kaynağı Jean-Jacques Rousseau'nun fikirlerinde aranmalıdır sonucuna varmasını tenkit eder. Canip'e göre milletleri mefkûreci yapan Rousseau felsefesinin Alman romantiklerine bu bakımdan tesiri mümkündür; ancak romantizmin kaynağı "hads melekesi" olmuştur. Canip'e göre Jean-Jacques Rousseau çok farklı amaçların insanıydı: "Bir taraftan kendi ırkı için yoktan bir vatan çıkarmak isteyen, öte taraftan her ictimâî hakikate yalan diyen bu mefkûre düşmanı yahudi mütefekkirinin maksadı başkadır: O kendi iddialarını kuvvetlendirmek, edebiyatın bile bu günkü medeniyetten hoşnud olmadığını göstermek istiyor."⁴⁴

Canip'e göre yaratıcılık "ibda" sanatın temelidir, yaratıcılığın karşıtı olan taklit sanatı yok eder, her türlü edebî akım da aslında bir çeşit taklittir. "ibda" kaynağını ve itici gücünü milliyet duygusunda bulur.

Ali Canip, makalesinin sonunda, "milliyet muarazlarından"

⁴⁴Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşalarım, s.37.

Yakup Kadri Bey'in bile millî bir edebiyatımız olmayışından şikâyet etmesini millî edebiyat meselesinin artık anlaşılması olduğunun bir delili sayıyor.

Yeni lisan hareketine en devamlı muhalefet Cenap Şehabeddin ile Süleyman Nazif'ten gelmişti. Süleyman Nazif, Hâdisat'ta neşrettiği makalelerde Ali Canip ve arkadaşlarını Türkçülükle itham ediyordu. Cenap Şehabeddin ısrarla Aşiyân mecmuasında, Şehbal mecmuasında, Hak gazetesinde, Servet-i Fünûn mecmualarında millî edebiyat ve yeni lisan alayhinde yazılar neşretti.⁴⁵ Genç Kalemler hareketinin polemik cephesini idare eden Ali Canip, bu yazılara Genç Kalemler mecmuasında, Hak gazetesinde karşılık verdi. Sonradan bunları kitabının "Cenab Şehabeddin'e Mektuplar" bölümünde bir araya getirdi.

Cenap Şahabettin, edebî ve siyasî fikirleriyle, faaliyetleriyle zaman zaman şiddetli münakaşalara girmiş bir yazarımızdır. Buna rağmen, Ali Canip, yeni lisan hareketini savunurken tenkitlerini Tevfik Fikret'e olduğu gibi, Cenap Şahabettin'e de yöneltti. Tamat'ın başarısız bir şiir kitabı olduğunu söyledi. Dil ve edebiyat anlayışları arasında da derin farklar vardı.⁴⁶ Yıkılmak istedikleri edebiyatın temsilcilerinden biri olarak onu görüyordu. Cenap Şehabeddin cevap vermekte gecikmedi. Aralarında uzun bir tartışma başladı.

Prof. Dr. İnci Enginün, Cenap Şehabeddin'in münakaşalara sebebiyet veren mizacını şöyle dile getirir: "Genç Kalemler mensupları ile Cenap arasındaki şiddetli münakaşa Ali Canip Yöntem ile aralarında uzun süren yazışmalara yol açtı. Cenap sadece yeni lisan hareketine cephe almakla kalmıyordu. Onun kadınlar hakkındaki yazıları da büyük tepkiler uyandırıyor. Denilebilir ki Cenap'ın sivri denilebilecek, nükteden vazgeçmeyen dili ona birçok düşman kazandırıyor."⁴⁷ Bu münakaşanın uzamasında fikirlerin farklılığı kadar, Cenap'ın mizacının da payı vardı.

Yedi mektup ve bir sonuç yazısından meydana gelen "Cenab Şehabeddin'e Mektuplar" bölümünün Selânik'ten yazılan 23 Haziran 1328 tarihli birinci mektubunda, yeni lisan meselesi üzerinde durulur:

Cenap Şehabeddin Aşiyân mecmuasında, daha 1908 tarihinde, "Tahrîb-i Lisan" adlı bir makale yazmış,⁴⁸ bu makalede her neslin, dilde yenilik gördükçe telâşa düşerek dil elden gidiyor düşüncesine kapıldığını, fakat bunun yersiz bir korku olduğunu, çünkü dilin kişilerin tasarruflarına göre değil kendi kanunlarına göre geliştiğini Batılı meşhur dilcilere dayanarak ve sağlam bir mantıkla izah etmişti. Bu makale, o yıllarda dil konusunda neşredilen en önemli makalelerden birisiydi. Canip, bu makaleyi o yıllarda okumuş çok etkilenmişti. Genç Kalemler mecmuasının ikinci sayısında neşredilen yeni lisan ile ilgili ilk makalesinin başına Cenap Şehabeddin'in bu

⁴⁵Sadettin Nüzhet, Ali Canip, Hayatı ve Eserleri, İstanbul, 1937, s.12.

⁴⁶İnci Enginün, Cenap Şehabettin, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989, s.26.

⁴⁷İnci Enginün, Cenap Şehabettin, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989, s.2.

⁴⁸ Cenap Şehabettin, Tahrîb-i Lisan, Aşiyân, C.I, nu. 12, 20 Teşrîn-i Sâni, 1324, ss.374-380.

makalesinden alınan şu cümleyi koymuştu: «Eski şeylerle ancak güzel bir harâbe yapılır. Bahusus [âlem]-i edebiyatta eski bir şey yıkılmaksızın yeni bir şey yapılamaz.»⁴⁹ Bu düşünce, Genç Kalemler mecmuasının birinci sayısında edebiyatı bir eskiler-yeniler meselesi olarak ele alan Ali Canip'in düşüncelerine çok uygundu. Bundan dolayı dil ile ilgili görüşlerini ele alırken, bu sözden hareket etmişti. Ali Canip birçok yazısında Cenap Şehabeddin'in bu makalesindeki fikirlerinden faydalanmıştı. Cenap Şehabeddin ise, bu makale ileri sürdüğü fikirleri unutmuş görünüyordu. Ali Canip'i üzen şey, Cenap Şehabeddin'in yeni lisan hareketine alaylı bir dille hücum etmesinden çok, kendisine hareket noktası olmuş fikirlerin sahibinin bu fikirleri unutmuş görünmesiydi. Bundan dolayı bu mektubunda ona önce yukarıdaki cümlesini ve bu makalesinde ileri sürdüğü fikirleri hatırlattı.

Cenap Şehabeddin, sözü edilen makalede şöyle diyordu:

"Lisan bütün efkâr-ı insâniyetin ribatı, bütün nâtıkların vâsıta-i münâsebet ve mübâdelesi olmak, mazinin servet-i fikriyesini hâle mirâs edecek, ecza-yı medeniyeti cem' ve telfik ile mesâi-i beşeriyyeyi akâmetten kurtaracak lisandan başka bir vâsıta-i ciddiyemiz bulunmamak hasebiyle onu tahrîbe tasaddî filhakika sükut ve müsamaha ile mukabele görmemelidir. Fakat acaba lisan öyle birkaç heves-güzâr kalemin tahrîb edebileceği kadar mukavemetsiz bir şey midir? Yoksa bazı kavânîn-i sabiteye tâbi'en doğan, yaşayan, tenemmi eden ve nihayet zail olan bir unsur-ı insaniyet midir? Max Müller, Schleyer, Bréal [1832-1915], Zaborovski gibi tarih ve felsefe-i lisan ile iştigal edenler şikk-ı sâniyi kabule mâil görünürler. Onların nazarında lisan bütün bütün cemiyet-i beşeriyenin irâde-i umumiyesi haricinde harekât-ı müstakileye mâlik olmamakla beraber bir ihtiyar-ı nihânîden, bir hüviyet-i gayr-ı mer'iyyeden, gizli bir uzviyet-i hususiyeden mahrum değildir.

"Mütehassısların lisan hakkındaki efkâr-ı mesrûdesi kabul edilince yani lisanın kavâid-i muayyene dairesinde cereyan eden hususî bir hayatı olduğuna itikad hâsıl olunca her zî-hayat gibi lisan da müfîd ve lâzımı celb ve kabûl, muzırr ve zâidi tarh ve red istidadı tanılmış olur."⁵⁰

Cenap Şehabeddin, dilde yenilik yapmaya çalışanların bulunabileceğini ancak bunun korkulacak bir şey olmadığını, dilin tabii tekâmülünü devam ettireceğini izah ettikten sonra "Lisanlar üzerinde ancak meselâ Votaire'in Fransızcaya sarf ettiği gibi himem-i islâhiye semere-bahş olur." der. Osmanlıcanın da aynı tekâmül kaidelerine sahip olduğunu, bünyesine giren yabancı unsurların lüzumlularını alıp, lüzumsuzlarını atacağını söyler. Yeni nesillerin ifadede yenilik yapabileceğini kabul eder: "Diğer cihetten lisan ile kavâid arasında vazife-i tâbi'yet kavâide aid olmak zarurîdir. Çünkü

⁴⁹(Ali Canip), "Yeni Lisan", Genç Kalemler, C.II., No.2 (1911), s.25. Parantez içindeki ifadeler asıl metindeki ifadeleri göstermektedir. Bkz.: Cenap Şehabettin, Tahrîb-i Lisan, Aşiyân, C.I, nu. 12, 20 Teşrîn-i Sâni, 1324, s.379.

⁵⁰Cenap Şehabettin, Tahrîb-i Lisan, Aşiyân, C.I, nu. 12, 20 Teşrîn-i Sâni, 1324, ss.375-376

lisan asıldır, akdemdir. Madem ki pek çok esbâbdan dolayı ve bhusus tesîr-i zaman ile lisan değişiyor; lisana tabi'en kavâidin de değişmesi lâzım gelir ve değişişir. Binaenaleyh «her asrın bir lisan-ı hususîsi vardır!» kavlı-i meşhuru gibi « her zamanın kavaid-i husûsiye-i lisanı vardır!» iddiası da sahih olmak icabeder." Cenap Şehabeddin, her edibin lisanı az çok değiştiren "bir muhrib" olduğunu söyledikten sonra Canip'in yazılarında her fırsatta kendisine yönelteceği şu sonuca varır:

"Fakat mukteza-yı beşeriyet budur: Hakk-ı tecdîd elimizden çıkar çıkmaz teceddüd-girîz oluruz. Dün kendimiz edebiyatımız üzerinde neler yapsak hoş görüyorduk; bugün bizden sonra gelenlerin icraatına karşı çîn-i ebrû gösteriyoruz. Bilelim ki mader-i edeb artık bizim ellerimizi bırakmıştır; yeni gelenlerin genç omuzlarına ittikâ' ediyor. Onlar fecr ü ümididir. Onların herşeylerini, gayretlerini, müsâhelelerini, hatta hatâlarını bile biz biraz gıpta ile ihata etmeliyiz. Onların taze hataları bile bizim köhne sevaplarımızdan ziyade duşîze-i edebiyata yakışır!"⁵¹

Canip, Cenap Şehabeddin'in alaylı hücumlarına yine Hak gazetesinde neşredilen ilk mektubunda cevap verirken bu yazıdan yola çıkarak "Fakat mukteza-yı beşeriyet budur: Hakk-ı tecdîd elimizden çıkar çıkmaz teceddüd-girîz oluruz." cümlesine izniyle "ben müstesna" kaydını ilâve edeceğini alaylı bir dille söyler. Mektubun devamında yeni lisan hareketinin yeni ve kendi icatları olan bir şey olmadığını anlatır:

"Yeni lisan... Siz bunu arzu buyurduğunuz nev'iden baştan aşağı yeni bir şey mi zannettiniz. Hayır efendim, asla öyle değil... Yeni lisanın meba'ı «hadsî» Türklüğün asla «kozmpolit» olmayan yalnız Türk kalan vicdanıdır; bu «şuursuz» bir halde idi; lâkin «Enderun argosu»nun en yüksek iki heykeli olan Veysî ve Nergisî'nin, bütün hayatına rağmen, Fernand Gregh'in tabirine göre insanî birer şahsiyete malik olan edîbler bundan çok uzaklaşmadılar. Nihayet Şemseddin Sami Bey, galiba otuz seneden ziyade var, «üç lisandan mürekkep bir lisan olamayacağını» ilk defa olarak söyledi... Sonra bundan on beş sene evvel de [Hüseyin] Cahid Bey «lisâniyât»ı daha esaslı bir tarzda tedkik edince «muhtelit lisan olamaz; Osmanlıca bugün Türkçe'dir, ve ne kadar ecnebi kelimât karışacak olursa olsun yine Türkçedir, Türkçeden, Acemceden, Arapçadan alınmış bir takım kelimeyi ihtilâtından meydana gelme musanna' bir lisan, zi-hayat olamaz.» demiş «teessüf olunur ki lisanımıza arabî ve fârisî kelimelerle beraber arabî ve fârisî kaideler de almışız» diye teessürlerini göstermiştir..."⁵²

Cenap Şehabeddin'in "İlk numûnelerini gördüğüm zaman adına yeni lisan demeksizin Halide Hanım bunu yazıyordu, demiştim" sözleriyle yeni lisan hareketine karşı çıkması, bu hareketi başlangıçta hiç kavrayamadığını, yahud da anlamak istemediğini göstermektedir. Yeni lisan hareketi mensupları, harekete verdikleri isme rağmen, yeni

⁵¹Cenap Şehabeddin, Tahrîb-i Lisan, Aşiyân, C.I, nu. 12, 20 Teşrîn-i Sâni,1324, s.380.

⁵²Bu mektup "Hak" gazetesinin 29 haziran 1328 (12 Temmuz 1912) tarih ve 121 No.lu nüshasında neşredilmiştir.

bir dil yaratmak peşinde olmadıklarını çok açık bir şekilde ifade etmişlerdi. Aslında İstanbul'daki aydınlar, Selânik'ten siyasî bir hareketin ardından edebî bir hareketin gelmesini hoş karşılamamışlardı. Üstelik, Canip, özellikle Servet-i Fünûn edebiyatına hücum ediyordu. Cenap Şehabeddin'in Aşiyân dergisinde soyut bir zeminde söylediklerini unutup Genç Kalemler mensuplarının asıl niyetlerini anlamazlıktan gelmesinin sebepleri bunlardı.

Canip, mektubunda, Cenap Şehabeddin'in yukarıdaki iddiasını şöyle cevaplandırdı:

"Ah evet, Halide Hanım bunu yazıyordu; Halide Hanımdan asırlarca evvel Sinan Paşa, Koçi bey, daha sonra Akif Paşa, Şinasî, Cahid buna pek yakın yazıyorlardı. Hele yüzlerce sene evvel «Mercimek Ahmet», on beş seneden beri de Emin Bey gibi, hadsî Türklükten asla alâkasını kesmeyenler tamamiyle yeni lisanla yazdılar... «Sağr Kef» sahipleri bütün bunları iki senedir gösteriyordu; görmeyenler de varmış!..."

Canip, "bugünkü yeni lisanın sinirli bir muarızı" olan Yakup Kadri'nin daha iki sene evvel "Meş'um bir mutavaatla daima zâlim nüfûzlarına esîr kaldığımız, Arabî ve Farisî terkîblerin tard ve ilgasıyla, hislerimizin zindegi ve taravetine mukabil, daima ölü ve bârid olan cümlelerin donmuş damarlarında birdenbire, nasıl mucizekâr bir hararet" meydana geldiğini itiraf ettiğini unuttuğunu belirtir.

Cenap Şehabeddin'in, yeni lisanın «bütün Türkleri ikiye ayıracak»ı iddiasını reddeden Canip, tersine «Şimdiye kadar ikiye ayrılmış olan Türklüğü bir yapacak»ını iddia eder.

(Cenap Şehabeddin'in bu münâkaşalarda aslında ne kadar sert bir dil kullandığını Hak Gazetesi'nden aldığımız şu satırlar ortaya koymaktadır:

"Yalılarda yeni lisan çıkmış dedikleri zaman, yemin ederim ki, hiç hayret etmedim. Yeni lisan vefat etmiş haberini adığım gün de şaşacak değilim. Yeni lisan dediğiniz mahluku tul-ı hayata namzet görüyorsunuz. Bu münasebetle hatırıma gelen fikracığı hikâye edeyim: Maslûp Cevher Ağa Otuz Bir Mart hadisesinden bir kaç hafta evvel bir rüya görmüş, tâbir ettirmiş; muabbir demiş ki:

-Ömrünüzün sonunda yüksek bir makamda bulunacaksınız.
İşte zalim olsam sizin hülyânızı da böyle tefsir ederdim."⁵³

Canip, Selânik'ten yazılan 2 Temmuz 1328 tarihli mektubunda Cenap Şehabeddin'in yazısına cevap verir. Bu makalede ele alınan ilk mesele Cenap Şahabettin'in İngilizcede kelimelerin yabancı kurallara göre yapılmış çoğul şekillerinin bulunduğu iddiasıdır. Canip, Hüseyin Dâniş'in tetkiklerinden yararlanarak İngilizcede ancak birkaç kelimenin yabancı kurallara göre çoğul yapıldığını, latineden gelen binlerce kelimenin çoğullarının İngilizcenin kurallarına göre teşkil edildiğini söyler.

Canip, "müradif [synonyme]" kelimelerle ilgili olarak Cenap Şahabettin'in kelimelerin dar manalarına göre yaptığı yorumları

⁵³ Hak Gazetesi, 17 Temmuz 1328, "30 temmuz1912", nu:138.

reddetmiştir. Hüseyin Dâniş'in "Hiçbir lisanı yekdiğeriyle tam (müradif) iki sıfat bulunamaz. O sıfatlar mutlaka bir şeyin nirenglerinden, yani anatından ayrı ayrı halleri göstermek için vaz' olunmuşlardır. Ve bir ihtiyacın mahsulüdür." tespitinden yararlanarak Cenab'ın yanıldığını göstermiştir.

Ali Canip, dilde tasfiyeciliğe yabancı menşeli kelimeler yönünden karşı olduğu gibi, eski Türk dilinden ve diğer Türk şivelerinden alınan ve "me'nûs" olmayan kelimelere de karşı idi. Cenap Şehabeddin'in ve Yakup Kadri'nin bu tür kelimelerle ilgili tenkitlerini anlayışla karşılamış, Ziya Gökalp ve Kâzım Nami'nin eserlerinde bu tür kelimeleri kullanmalarının eski Türk hayatını eserlerinde canlandırabilmek için bir "üslup" figürü zaruretine bağlı olduğunu ifade etmiştir.

Aslında tasfiyeciliğin tamamen karşısında olanlar Ömer Seyfeddin ile Ali Canip'ti. Ziya Gökalp ve Kâzım Nami nazarı olarak tasfiyeciliğin karşısında olmakla birlikte, eserlerinde üslup gerekçesiyle de olsa Ömer Seyfeddin'in "me'nûs" bulmadığı kelimeleri eserlerinde kullanıyorlardı. Bu hal, mecmuayı ve yeni lisan hareketini yöneten, yapılan tenkitleri göğüsleyen Ali Canip'i zaman zaman güç durumda bırakıyordu. Ziya Gökalp ile Ali Canip arasında bu konuda sessiz bir mücadelenin var olduğu görülmektedir. Ali Canip'in Handekâr Sahife'de "Kahkaha" müstear adıyla Kazım Nâmi ile ilgili olarak neşrettiği bir yazısında bu tutum açıkça görülür.⁵⁴ Canip, bu mizahî yazısında Kâzım Nami'nin Türk şivelerine yönelmesini üstü kapalı olarak tenkid etmekte, Ziya Gökalp'a da "Demirtaş" imzasıyla yayınladığı şiirlerde kullandığı dilin gazetelerde tenkid edildiğini hatırlatmaktadır.

Ali Canip, sonradan neşrettiği "Ömer Seyfeddin İçin" başlıklı yazısında, Ömer Seyfeddin ile kendisinin Ziya Gökalp'ın bu eğilimini beğenmediklerini ve buna tepki gösterdiklerini şöyle anlatır: "Hatta Ziya'nın mehcür Türkçe kelimeleriyle kaleme almış olduğu Altın destan unvanlı bir manzumesi İstanbul'da itirazlara sebep olmuştu; ben ve Ömer Seyfeddin de bu tarzda bir yazı diline muarızdık, Ziya'nın bu tarzda ikinci bir manzumesini neşretmedim. Hiç bir şey demedi. Bundan başka Yeni Lisan muarızlarına karşı -gençlik saikasıyla- ben biraz şiddetli cevaplar veriyordum; Ziya şahsen bu şiddete taraftar değildi; fakat bana karışmaktan ihtiraz ederdi."⁵⁵

İstanbul Türkçesi prensibine sıkı sıkıya bağlı olan Ali Canip, Cenap Şehabeddin ve Yakup Kadri'nin Genç Kalemler'e yönelttiği bazı tenkidlere aslında katılıyordu. İstanbul Türkçesi dışına çıkılmasını hoş karşılamıyordu, ancak bu halin bir üslup meselesinden doğduğunu, asıl amacın böyle bir dile ulaşmak olmadığını söylüyordu:

"Şuraya birkaç söz daha ilâve etmek istiyorum: Bugün her nasılsa asabî, hassas bir muarızımız olan Yakup Kadri Bey bizi mehcür kelimeleri ihyaya çalışmakla itham etmişti.. Hakkı vardı; çünkü siz de tanısanız memleketimizde pek nadir tesâdüf edilecek

⁵⁴Kahkaha (Ali Canip), "Handekâr Sahife: Kâzım Nâmi -Ali Canip'e-", Genç Kalemler, C.II., No.7(1327), s.128.

⁵⁵Ali Canip, "Ömer Seyfettin İçin", Hayat, C.V, S.119, 7 Mart 1929, ss. 2-4.

derecede vâsi irfânına çok hürmet edeceğimiz bir arkadaşımız, yazdığı «Altın Destan»da bu kabil lafzları kullanmıştı; Lâkin bu destan eski veya yeni lisanlardan hiçbirine misâl olarak yazılmamıştır.. «Vatan büyük ve müebbed bir ülkedir: Tûran!» diyen zat o kelimeleri sırf muhteşem maziye "hatırlatmak" iştiyakıyla yazmıştır.

“Meselâ geçenlerde Kâzım Nâmi'nin kullandığından şikâyet ettiğiniz «budun» eski Türkçede «millet» demek. Korkmayınız, «Türkçüler» kıskançtır, «budun»larını yabancılara teşmil etmezler; «millet» kelimesi yine millet kalacak; «Sartlar»ın daima «sart» kaldıkları gibi...

“Bu «hatırlatmak» keyfiyetine her vakit ihtiyaç görünür; meselâ eski zamana aid bir hikâye yazsanız kahramanınıza:

- Gussam var, dedirtebileceğiniz gibi bir kadına da:

- Tasalandım!

diye bir şey söyletirsiniz.”⁵⁶

Görüldüğü gibi Canip, arkadaşlarını üslûp açısından savunmakta, ancak arkaik kelimelerin kullanılmasına prensipte karşı çıkmaktadır. Genç Kalemler hareketinin en dikkate değer özelliklerinden birisi, dili, yalnız dilbilimi açısından ele almamaları, dile üslûp yönünden, sosyolojik yönden ve estetik açılardan da bakmış olmalarıdır. Genç Kalemler mensuplarının dil meselelerini dört komşu bilim dalı çerçevesinde ele almaları kültür tarihimizde ilk defa gerçekleşiyordu ve Cenap Şehabeddin, Yakup kadri, Fuad Köprülü gibi güçlü kalemlerin eski dilin savunmasında etkisiz kalmalarının asıl sebebi bu idi.

Canip, daha sonra, dilimiz için bir cins kapitülâsyon olan yabancı kuralları atmadıkça dilimizin gelişmeyeceğini, milletlerin hürriyetine kavuştuğu bir çağda dilin esir kalmasına göz yumulamayacağını ifade eder ve Cenab'ın Aşîyan dergisinde neşrettiği makalede ileri sürdüğü fikirlerle kendisine cevap verir: "Birinci makalede yeni lisanı "evvelâ şaka sandım, sonra sahicliğini gördüm!" diye korkuyorsunuz. Ah korkmayınız efendim, en büyük Garb mütefekkirleri sizi temin ediyor, onlar diyorlar ki: Lisanlar ictimaî vicdanların mahsulüdür. Onların «tazyîk»ı olmadıkça «ferd» lisanlar üzerinde hiçbir «rol» oynayamaz. Eğer bu tazyîk yoksa, sizin havale edeceğimiz komisyonların da yapamayacağı gibi..."

16 Temmuz 1328 tarihli üçüncü mektubunda, tartışmanın kişisel bir hal almasından rahatsız olan Canip, kendisine hücum edenler arasında "varsın "Tâmât" şâiri de" bulunsun dedikten sonra yeni lisanın "kavminin kudsiyetini tanımaya başlayan gençler"e malolduğunu hatırlatır. Zamansız ve gereksiz bulduğu bu münakaşayı bitirmek için, daha önce Ömer Naci'nin Rıza Tevfik'e yönelttiği ve Çocuk Bahçesi'nin hükümet tarafından kapatılmasına yol açan cümlelerin hemen aynısını Cenap Şahabet'ine yöneltir: "Lâkin nelerden bahsediyorum, aziz üstad memleket felâket uçurumlarına her dakika biraz daha yaklaşıyorken*⁵⁷ ve her tarafta «lâkaydî»den başka bir şey

⁵⁶Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşaları, ss.52-53.

⁵⁷Balkan harbini hazırlayan dahilî iğtişâşlar. (yazarın notu)

görünmüyorken, evet bunlar oluyorken... sizinle mübahese etmek, hak kazanmak kabil mi?"

Selânik'ten yazılan 25 Eylül 1328 tarihli dördüncü mektup, Cenap Şehabeddin'in Şehbâl mecmuasındaki bir yazısına cevaptır. Cenap Şehabeddin, ilme olan itimatsızlığını "hak hangi şeyhdedir, bilmiyorum ki bir dergâha intisâb edeyim" sözleriyle ifade ediyordu. Canip, bu cevabında konunun dışına çıkılmasına üzülen "biz iki senedir, esastan ayrılmaz bir yeni lisan muarızını aradık, bulamadık." demektedir. Gerçekten yeni lisan hareketinin prensiplerine ne İstanbul'dan ne bir başka kültür merkezimizden ilmî bir muhalefet yoktu. Canip, ilmî bir münakaşa zemini bulamadığından, makalesinin devamında, yeni lisan cereyanının tutup tutmadığı meselesini ele alır.

Kendileri için bir kayıp olarak gördüğü Şehabeddin Süleyman ve Mehmet Rauf'tan birincisi, Yakup Kadri'den hakaret gördüğü halde yeni lisancılara darılmış, ikincisi bu harekete beklenilen tersine küçümseyerek bakmıştı. Fakat bu harekete katılanlar da vardı. Hamdullah Suphi Bey, Ali Canip'e bir mektup yazarak bu münakaşaya katılmış ve yeni lisan hareketinin başarıya ulaşacağına inandığını belirtmişti. Canip, Cenab'a cevap verirken Hamdullah Suphi'nin mektubunu neşretti. Hamdullah Suphi'nin yeni lisan meselesi hakkındaki düşüncelerini ve Servet-i Fünûn mecmuasının mesele karşısındaki tavrını oldukça açık bir şekilde gösteren bu önemli mektubu aşağıya alıyoruz:

"Servet-i Fünûn'da son zamanlarda «İstanbul Akşamı» diye bir manzume neşretmiştim. Bu manzûmeyi iltizam ederek sizin şartlarınız dahilinde yazdım; hatta onu hey'etinize tuhfe etmiştim. Fakat Servet-i Fünûn size aid olan satırı çıkarmakta bir faide görmüş. Bu vesile ile size düşündürecek bir iki şey arzedeceğim. O manzûmeyi aleyhinizde olan arkadaşlarım pek beğenmiş, ve benim Arabî ve Farisî edat, terkîb, ve cem' kullanmamağa ihtimam ettiğimi asla anlamamışlardı. Okuyanlardan hiç biri bunda bir başkalık hissetmediler. Ben zâtî tecrübemle biliyorum ki istediklerinizin yapılması lisana güzelliğinden bir şey kaybettirmeyecek, bunun tamamıyla zıddı olarak şeffaflık ve vuzuh bahşedecektir. Halide Hanım'ın nesirlerinde bulduğumuz ciyâdet, ve sabah tazeliği ancak, eski itiyatları üzerinde sıcak bir yastıkta uyur gibi gâfil duranların, noksanıyla bizi tedhîş ettikleri şeyin yokluğundan hasıl olma bir hususiyet, bir güzelliştir. Yakup Kadri Bey Harap Mabetler hakkında benimle vâki olan bir mükâlemesinde aynı şeyi müşahede etmiş ve bunu ehemmiyetle bana söylemişti. Benim buna dair söylemek istediğim küçük bir mütalaa var:

"Cenap Şehabeddin Bey bir gün "hadd-i zâtında" yerine "zâtın hakkında" demek pek garip olduğunu söylüyor, ve gülüyordu. Buna dikkat ediniz. Pek me'nus olduğumuz bir tabiri değiştirmek fena bir tesir hasıl ediyor. Bu cümleden olarak "nazar-ı dikkat" yerine "dikkat nazarı" demek mutlaka takib edilen maksad için bir fenalık teşkil eder. Meselâ Cenap Beye verdiğim cevapta "hadd-i zâtında" yerine "aslında" demek mümkün olacağını söyledim. "Dikkat nazarı" yerine "dikkatinize arz ederim" demek müreccahtır. Ben bu fikirle diyorum ki Arabî ve Farisî terkîbler, cem'ler yerine daima lisanımızda me'nus olan mukabillerini bulmak tercih edilmeli. "Tafsilât vereceğim" demek

icab ettiği vakit "Tafsiller vereceğim" demek zevksizlik, kabalıktır. Bunun yerine "tafsil edeceğim" demek daha iyi olmaz mı?

"Yanınızda size zahîr olarak yeni lisancılardan en büyüğü, zaman var. O size her gün biraz daha hak verecek, eski kaideleri müdafaa edenler, kendi şöhretlerini, kendi sanatlarını müdafaa ediyorlar. Düşünceleri bundan ibarettir..."⁵⁸

Süleyman Nazif, Ali Canip'e "Canip, hayatımdan daha mukaddes bildiğim vasıf terkîblerime bugünden itibaren veda ediyorum. Fakat bunu sizin tesiriniz altında yaptığıma kail olmayınız." diyerek bu kararının sosyal gelişmelerin bir sonucu olduğunu hatırlatmıştı. Canip, Süleyman Nazif'in takdire değer bu davranışını Durkheim'ın "ferd hatta fikirlerinde bile serbest değildir" görüşünün bir örneği olarak gösterir ve kendilerini de yeni lisan meselesine sosyal olayların sevkettiğini söyler:

"Biz zaten buna kail olamazdık. Nitekim biz de lisanımızdaki kapitülasyonları hiç kimsenin tesiri altında atmamak istemedik, Rübâb-ı Şikeste şâirinin asla hoşlanmadığı bombalar Türklüğün kalbinde cerihalar açtıkça, Makedonya ovaları kızıl kana boyandıkça, Türk hâkimliğini yıkmak isteyen kolların her gün yeni bir cinayetini gördükçe milliyetçiliğimizin kuvvetlendiğini hissettik.. O zaman karşımıza bir Türk güneşi doğdu."⁵⁹

İzmir'den yazılan 27 Haziran 1329 tarihli mektupta Ali Canip, Balkan felâketine temas eden Cenap Şehabeddin'e cevap verir ve daha önceki tartışmalar sırasında "Lisana dair görüşülürken vatanın duçar olduğu tehlikeden bahse bilmem neden lüzum görmüşsünüz?" diyen Cenap Şehabeddin'e bu sözlerini hatırlatarak, artık geç de olsa aynı konuya yönelmesindeki tutarsızlığını gösterir.

Canip'in 1 Teşrîn-i Sâni 1334 tarihli mektubu, Cenab Şehabeddin'in Türkçülük ve Türkçülerle ilgili ithamlarına verilmiş bir cevaptır. Canip, Cenab Şehabeddin'in iddialarının iki noktada toplanabileceğini söylüyor:

"1- İttihad ve Terakkî hükümetinin tervîç ettiği Türkçülük siyasetini kabul etmeyenler her hususta bedbaht oldular, teali edemediler. Meselâ bir gün konuşurken bendenize de haber verdiğiniz gibi Dârü'l-fünûn'a giremediler.

2- Bu cereyan vicdanlarda bir ham hayal yarattı. Unsurlar arasına nifak soktu, hatta Umumî Harb'e girmemize sebep oldu."

Ali Canip, birinci iddiaya şu cevabı verir: "İttihad ve Terakki hükümetinin takîb ettiği siyaset tebârüz ve tebellur etmiş değildi. Dünkü kabineye bakınız: Meselâ belki Cemal Paşa Türk Yurdu'nu okuyordu; fakat Enver Paşa'ya Sebîlü'r-reşad'ın nokta-i nazarı elbette daha mülâyim geliyordu değil mi? Köprülüzâde Fuad Bey Dârü'l-fünûn'a girmişti. Amma zât-ı âlîniniz, Ali Ekrem Bey, Halid Ziya Bey, Naim Bey de pekalâ birer kürsü bulmuşunuz. Bir de Türkçü olarak tanınmış birhayli zatları tahattur buyurunuz: Sürgüne giden Ahmet Ferid bey, Mustafa Subhi Bey, son senelerde pek hazin hayat süren

⁵⁸Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşalarım, ss.63-65.

⁵⁹Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşalarım, s.66.

Akçuraoğlu Yusuf Bey, ebedî bir nekbete duçar edilmiş zannedilen bedbaht Kâzım Nami bu cereyanın ileri giden azasındandırlar. Üç seneden beri haftada altıyüz elli vazife tashîhine memur bendenizi bu muarazada hiç zikretmeyeceğim."

İkinci iddiayı da reddeden Ali Canip, "tarihî hadiselerin ferdî iradeler fevkinde bir geliş gidiş" olduğunu söyledikten sonra, milliyetçilik cereyanının önce azınlıklarda orta çıktığını, daha sonra ve olayların zorlamasıyla Türklerde görüldüğünü anlattıktan sonra bütün bu hadiselerin Fransız ihtilâlinin tesiriyle dünyaya yayıldığını ifade eder.

2-"EPOPE" ADLI KİTABI:

Ali Canip'in "**Cihan Edebiyatından Numûneler: Epope (Epopée) ve (Edebî Nevilerle Mesleklere Dair Malûmat)**" adlı eseri, bu konuda yurdumuzda basılan ilk kitaptır. Eser, 1927, 1930 ve 1963 yılında olmak üzere üç defa basılmıştır.⁶⁰

"Epope", üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde destan konusu incelenmekte, ikinci bölümde "Diğer Şiir neveleri: Lirik, Pastoral, Didaktik, Dramatik" türleri, üçüncü bölümde "Edebî Meslekler: Klasisizm, Romantizm, Realizm, Sembolizm" konuları ele alınmaktadır.

Kitabın birinci bölümü olan "Epopée", yazarın daha önce Yeni Mecmua ve Büyük Mecmua'da bu konuda neşrettiği üç makaleye dayanmaktadır. Yeni mecmuada neşredilen "Epopée Nedir?" bu bölümün ilk kısmının hemen hemen aynıdır. Büyük Mecmua'da neşredilen "**Epopée Asrî Bir Nev' midir?**" makalesiyle "**Yine Epope'ye Dair**" makaleleri o günlerde ortaya çıkan "Epopée" münakaşalarının bir sonucu olmakla birlikte yazara bu konu etrafındaki düşüncelerini genişletme imkânı vermiş ve kitabın bu bölümün ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Ali Canip, "Epopée" kelimesini uygun bir karşılık bulamadığı ve genel olarak kabul edilmiş bir kavram olduğu için aynen kullanmış, hatta Fransızcadaki imlasına sadık kalarak yazmıştır. Türkçeye "**millî destan**" olarak tercüme edilebileceğini düşünerek bu ifadeyi alt başlık olarak kullanmıştır.

Bu kavramı Canip şöyle tarif etmiştir: "Epopée « epope » kelimesinin eski yunancası " Εποποιία « epopiia »dır. « Epos-ΕποS » « şiir »- teşmil edilerek hikâye, -« piin -ποιΕiv » yapmak manasına geliyor. Şu halde « epope » « şiir yapmak », «şiir söylemek » demek oluyor."

Canip, önce Batılı araştırmacıların görüşlerine dayanarak destanların doğuşu problemini ele alıyor. François Marmontel'in

⁶⁰ Ali Canip, "Cihan Edebiyatından Numûneler: Epope (Epopée) ve (Edebî Nevilerle Mesleklere Dair Malumat), Maarif Vekâleti Neşriyatı'ndan, Devlet Matbaası, İstanbul, 1927, 73 s."; "Cihan Edebiyatından Numuneler: Epope (Epopée)-Millî Destan- ve (Edebî Nevilerle Mesleklere Dair Malumat), Maarif Vekâleti Neşriyatı'ndan, Devlet Basımevi, İstanbul, 1930, 72 s."; "Epope (Epopée), Millî Destan Yayınları, Aysan matbaası, Bursa, 1963, 18 s."

Epopée'yi kişisel zekanın bir ürünü olarak ele aldığını, bunun sonucu olarak da konu seçimi, plân, manzumenin nitelikleri konularında kurallara ulaşmaya çalıştığını ancak Marmontel'in bu düşüncelerinin yanlış olduğunu belirtiyor. Canip, ruh bilimci Ribot'un bu konudaki fikirlerine katılmakta bir destanın konusunu, o konunun kahramanlarını, hatta kahramanların maceralarını milletlerin « maşerî muhayyile »lerinin yarattığına inanmaktadır. Yani bütün bunlar halkın malıdır. Şâirlerin vazifesi “onları sadece nescetmek, şahsî üslûplarıyla canlandırmak, bedîileştirmek”tir.”⁶¹

Burada şu noktayı belirtmek yararlı olacaktır: Destanın kaynağı ile ilgili bu görüş, millî edebiyat akımı temsilcilerinin edebiyata bakış tarzlarını belirleyen en temel fikirlerden birisidir. Bütün Batı dünyasının gözünü kamaştıran ve sanat etkinliklerinin hareket noktası olan İliade ve Odysée, o devirde kabul görmüş nazariyelere göre doğuşu bakımından **hem toplumun, hem kişinin damgasını taşıyordu; hem genel hem özel idi. Toplumun değerleriyle ferdin değerlerinin birleşmesinin ürünüydü. Öyleyse Türk edebiyatında da tutulacak yol aynı idi:** Halkın hayal gücünü temsil eden halk kültürü ile kişilerin yaratıcı etkinliklerinin birleşmesiyle orijinal eserler yaratılabilecekti. **Ömer Seyfeddin, Ali Canip ve Ziya Gökalp, daima bu temel görüşü savunmuşlardır.**

Ribot'ya göre ilkel devirlerin hayâlcî insanları, sebeplerini açıklayamadıkları tabiat olaylarını kendi hayallerine göre izah etmeye çalıştılar. Bu açıklamalardan "mit -üsture-"⁶² doğdu. Her şey, din, şiir, tarih, ilim, felsefe, hukuk bu mitlerin içindeydi. Mitlerin "gayriihtiyarî, gayrişahsi, umumî" birer malzeme olarak kullanılmasıyla Mitoloji « esâtir » meydana geldi. Ali Canip yine Ribot'ya dayanarak mitlerin tarihî gelişimiyle ilgili olarak şu bilgiyi verir:

1) Canlandırma ve vasıflandırma devri: "Birinci devrede muhayyile bir taraftan eşyayı canlandırır, bir taraftan da onlara türlü türlü vasıflar verirdi. « Canlandırmak » demek dağları, taşları, denizleri.. hulâsa canı olmıyan şeyleri yaşar mahlûklar gibi göstermek demektir. « Vasıf vermek » te hayalen canlanmış olan bu şeylere insanlar gibi meziyetler, nakısalar isnad etmektir. Bu sayede onlar ya faydalı, ya faydasız.. ya zayıf, ya kavi.. ya merhametli, ya merhametsiz .. birer şahsiyete bürünürlerdi. Hulâsa iptidaî insan, muhayyilesinin durmaz, dinlenmez kuruntuları içinde yaşamıştır. Şarkta, garpte hangi milletin esâtiri tetkik edilse bunlar müşahede edilir.”⁶³

2) « Romanesk icat » devri: "Bu devirde, evvelce hayalen canlanmış olan özler «Les entités -cevherler- » artık maceralara, sergüzeştlere, tarihlere malik olurlar. Herbiri bir hikâyenin kahramanıdır. Muhayyileleri fakir olan milletlerde bu devre tasadüf

⁶¹Ali Canip, Epopée ve Edebî Nev'ilerle Mesleklere Dair Malûmat, Cihan Edebiyatlarından Numuneler, Devlet Matbaası, İstanbul, 1927, s.3.

⁶²Ziya Gökalp da "mytus" kelimesini "ustûre" kelimesiyle karşılamaktadır. Bkz.: Rıza Filizok, Ziya Gökalp'ın Edebî Eserlerinde Halk Edebiyatı Tesiri Üzerine Bir Araştırma, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991, s.77.

⁶³Ali Canip, Epopée ve Edebî Nev'ilerle Mesleklere Dair Malûmat, s.4.

edilmeyebilir."⁶⁴

Canip, daha sonra mitlerin amacı ve değişimi problemlerini ele alır, mitler niçin doğmuştur, ne işe yaramıştır sorularına verilen cevapları değerlendirir. Böylece, okuyucuyu sanatın amacı problemine götürür. Mitler, ya eşyayı tanımak, ya lüks ve yaratma arzusunun tatmin ihtiyacından doğmuştur. Mitler birinci halde "tefsirî" ve "faydacı", ikinci halde "gayri tefsirî"dir ve fayda gözetmez. "Epopée"ye kaynak olan üstureler, menkıbeler, halk masalları ikinci amaçtan doğmuştur, bu nevi üstureler, "ilâhî şahsiyetler"in doğuşunu hazırlamış, "ilâhî şahsiyetler"in çizdiği çerçeveden de «épopée» doğmuştur. "Epopée"lerdeki kutsallığın kaybolmasından "romanesk roman"lar, bunların aklîleşmesinden "realist roman"lar doğmuştur:

"Bu üstureler ya eşyayı tanımak ihtiyacından, yahut sadece lüks ve yaratmak arzusunda doğmuştur. Epopée'nin mahiyetini tahlil için bu yaratmak arzusuyla vücutta gelen üstureleri bilmek lâzımdır. Çünkü bunlar «bedîî faaliyet »in ilk tezahürleridir ki gitgide « edebî icad »a kadar ilerliyecektir. Ribot bu nevi « üsture » lere Non explicatif « gayritefsirî » sıfatını veriyor. Nitekim eşyayı tanımak ihtiyacından doğanlara da Explicatif « tefsirî » diyor. Sebebi şudur: iptidaî insanda tabîî hâdiselerin sebeplerini izah için henüz « aklî tefsir » kabiliyeti yoktu. Her şeyi hayalinin uydurduğu mahiyette tefsir ediyordu. Demek ki bu tarzdaki faaliyet, hâdiseleri izah etmek ihtiyacından, yani bir nevi *utilité* « menfaat » ten doğmuştur. Halbuki lüks arzusuyla vücutta getirdiği üstureler hiçbir şeyi tefsir ve izah etmiyordu. İlk insan bu faaliyeti esnasında tamamiyle *désintéressé* «menfaat nâ-endiş » idi. Bugün de bedîî faaliyetimiz aynı « menfaat nâ-endiş » vasfını taşımaktadır: « San'at san'at içindir » diyoruz.

"Sırf yaratmak arzusundan çıkan lüks üstureler, kahramanâne menkıbelerin, halk masallarının teşekkülüne sebep olmuştur. bu nevi üsturelerde evvelâ ilâhî şahsiyetler tecelli eder. İşte bundan épopée'ler çıkmıştır. Epopée'lerde mabutlarla kahramanlar bir cihan içinde yaşarlar. Epopée'lerdeki ilâhî seciyeler yavaş yavaş silinir. Muhayyilenin faaliyeti hayatın alelâde şartlarına yaklaşır, gitgide « romanesk roman » ve nihayet « realist roman » halini alır. Bu mülâhazaları yürüten muallim Ribot - tekâmülü noktai nazarından - edebiyatı şöyle tarif ediyor: La Littérature est une mythologie déchue et rationalisée « Edebiyat, hubût etmiş, aklîleşmiş, esatirden ibarettir.»

Ali Canip, « üsture »lerin iptidaî insanın, «épopée»lerin medenî insanın ürünü olduğunu görüşünü benimsemiştir. Üsturelerin "maşerî", "gayriferdî" ve "gayrişuurî" hususiyetlerinin medenî insanda aynen devam ettiği görüşünü benimseyen Ali Canip, medenî insanın yarattığı "épopée"lerin bir noktada farklı olduğunu izah eder: "İptidaî insandaki muhayyile, üsturelerini tabîî hadiselerden alıyordu. Medenî kavmlerde ise tarihî şahsiyetler, tarihî vak'alar, mukaddem bir üsturenin kadrosu içine girer. Artık ilk insanın Hallucination « birsam »ı, medenî insanda Illusion « vehim ve hayal » olur. Alman atikıyat mütehassıslarından Schliemann'ın 1871'deki keşifleriyle tahakkuk etti

⁶⁴Ali Canip, Epopée ve Edebî Nev'ilerle Mesleklere Dair Malûmat, s.4.

ki « Çanakkale » de sahilden beş kilometre içerde şimdi « Hisarlık » denilen yerde hakikaten Iliion yani Troie « Truva »] şehrinin harabeleri mevcuttur. Demek Homère'in «épopée»sine tecelli sahası olan yer bir hakikattir. Fakat aynı eserdeki kahramanların, mabudların tasvirleri elbette doğrudan doğruya muhayyile mahsulüdür."

Bu düşünceler, millî edebiyat mensuplarının üzerinde ısrarla durdukları kavramların ne manaya geldiğini de açıkça ortaya koymaktadır. Onların "sève populaire-halka aid nüs-g-", "sève vital - hayatî nüs-g-", orijinalite, hars, hads, millî edebiyat... gibi kavramlarla etrafında döndükleri temel model buydu: İptidaî insanın muhayyilesi, tabiî hadiselerle dayanarak ustureler yaratmıştı. Birsam'dan vehime yükselen insan, tarihî olayları ve kahramanları hazır bulduğu usturelere monte etmişti. Öyleyse bugün de orijinal bir edebiyata, toplumun gayrîşuuru ile birleşmiş bir edebiyata kavuşabilmek için "halka aid nüs-g"dan aynı tarzda yararlanmak lâzımdı.

Usturelerin kadrosu içine yerleştirilen kahramanların nasıl yaratıldığını da şöyle izah eder: "Kabileler çarpışır, bazı insanlar bu kavgalarda temayüz eder, henüz Positif « müsbet » kafası olmıyan halk, bunları derhal mefkûreleştirir. Böylece meselâ tek bir adamda bütün ırkın faziletleri toplanır. İşte bu adam "millî épopée"nin en ileri gelen kahramanı olur. Aynı vak'a esnasında başka adamlar da türlü türlü vaziyetlerle şöhrat bulurlar. Hulâsa maşerî muhayyile sadakat, kahramanlık, aşk, merhamet, yahut alçaklık, vahşilik, hainlik.. hakkındaki kendi kuruntularını birer adamda temsil ettirir: O adamların birçok ruhî haletlerini ihmal ederek onlara yalnız hâkim birer seciye verir. Halka ait hikâyelerde, masallarda bunu daima müşahede ederiz. İşte Hazreti Ali'nin cenk kitapları, İşte Battal Gazi'nin menkıbeleri, işte Köroğlu efsanesi.. yavaş yavaş maşerî ibda'ın yanında ferdî ibda' da faaliyete girer, ekseriya bir büyük şâir çıkar, halkın efsanelerini toplar, nesceder, yukarıda söylediğim gibi şahsî üslûbiyle bediîleştirir. O zaman meydana bir « millî destan », mükemmel bir épopée gelmiş olur. İşte Yunan Şâiri Homère'in Iliade'ı, Odyssee'si, işte Acem şâiri « Firdevsi »nin « Şehname »si: Bu eserlerdeki malzemeler, vak'alar tamamen halkındır. Homère'den evvel « Truva Muharebesi » Yunanlıların, « Firdevsi »den evvel « İran - Turan » mücadelesi Acemlerin vicdanında yaşıyordu. Bir kısım épopée'lerde - tıpkı Iliade ve Odyssee ile Şehname'de olduğu gibi- *création collective* « maşerî ibda »ın içinde *création individuelle* « ferdî ibda » da nazara çarpar. Fakat Fin'lerin Kalevala unvanlı épopée'sinde görüldüğü üzere bir kısım épopée'lerde yalnız « maşerî ibda' » vardır. "65

Canip, «épopée» hakkında çağın telakkilerine göre bilgi verdikten sonra «épopée»yi ferdî eserler olarak değerlediren geçmiş

⁶⁵Ali Canip, Epopee ve Edebî Nev'ilerle Mesleklere Dair Malûmat, ss.6-7. Not: Yabancı kelimelerin okunuşuyla ilgili olarak Ali Canip'in eserin 1930 baskısına ilâve ettiği açıklamalara da yer verilmiştir. Bkz. Ali Canip, Epopee ve Edebî Nev'ilerle Mesleklere Dair Malûmat, İstanbul Devlet Matbası, 1930, ss.4-5.

yüzyılların aydınlarının görüşlerine de yer vermiştir. Latin şâiri Horace, Fransız şâiri Boileau gibi sanatçılar bu nevi kurallara bağlamışlardı. Canip, eski sanatçıların bir «épopée»de aradıkları nitelikleri şu şekilde özetler:

"Eski épopée'lerden kaideler, usuller çıkaran edebiyatçılar bir eserin, bu « nevi »den sayılabilmesi için, şu unsurlara malik olmasını ileri sürerler:

1) Action "vak'a" [Iliade'ın Troie muarebesi gibi] tek ve toplu, hakikate benzer, alâka uyandırıcı, kahramanca ve harikalı olmalıdır.

2) Intérêt général "umumî alâka"yı etrafında toplayan belli başlı bir şahıs göze çarpmalıdır, [Iliade'ın Achille'i gibi]. İkinci derecedeki şahıslar da gayet vâzih hatlarla gösterilmelidir.

3) Epopée mutlaka manzum olacağından birçok nağmelere ayırmalı. Fakat başlarken evvelâ bir *Exposition du sujet* « mevzuun meşheri »ni, sonra *Episodes* « istitratlar »ı, nihayet bir *Dénoûment* « âkıbet »i ihtiva etmelidir. Yani épopée maksatsız, darmadağın birşey değil, bir « esas fikir »e göre tanzim edilmiş derli toplu bir san'at eseri olmalıdır.

4) Epopée'de şiir, nazım san'atinin bütün membalarını, muhayyilenin bütün hazinelerini ortaya koymalıdır. Homère'in Iliade'ında daima nazara çarptığı üzre canlı hayaller, renkli tasvirler, asilâne düşünceler, yüksek duygular görülmeli. Bayağı, hayide ifadeler épopée'ye yakışmaz. Yine bu edebiyatçılara göre bir eser épopée unvanına bihakkın mazhar olabilmek için ihtişamlı bir mevzuu, yaptığı büyük işlerle halkın hayalini okşayan meşhur bir kahramanı göstermeli. Epopée yazacak şâirin mensup olduğu millet kemale ermiş bir lisana, irfanla mücehhez muhayyileye sahip olmalı, geçmiş asırların bütün ilhamlarını ruhlarında taşıyan, bunlara mükemmel, kat'î bir şekil verebilen büyük san'atkârlar yetişmiş bulunmalı."

Canip'e göre bu kurallar, türün büyük eserlerinden çıkarıldığı için doğrudur. Ancak bu kurallara "ulu orta" uymakla "bir «épopée» yazılabilir mi?" sorusunu sorar ve buna "hayır" cevabını verir. Çünkü, destan devrinin "vehim ve hayal"lerinden uzak olan ve "positif-müspet-" bir kafaya sahip bulunan günümüz sanatçısı, samimî olarak hissetmediği şeyleri yazmak zorunda kalacağından, iyi bir «épopée» yazamaz. Nitekim büyük bir filozof ve sanatkâr olan Voltaire, "Heriad" adıyla bir «épopée» yazmış, bundan dolayı bu eser "Meşhur münekkid Emile Faguet'nin dediği gibi, Fransa'nın güzel, manzum bir tarihi" olmuştur. Birinci tip «épopée»lere "Epopée naturelle -Tabîî epepe-" yahut "Epopée primitive-İptidaî epepe-", ikinci tip «épopée»lere "Epopée artificielle-Sun'i epepe-" yahut "Epopée savante-Alimâne epepe-" adları verilerek birbirinden ayrıldığını kaydeden Canip, XIX. yüzyılda *Epopée romantique* « romantik epepe » diye yeni bir kavramının ortaya çıktığını ancak «épopée» denince birinci tipin akla geldiğini belirtir.

Canip, eserin devamında Homère'in hayatı ve kişiliği ile Iliade ve Odyssée hakkında geniş bilgi vermiştir. Bu bölümde, Homère ve eserleriyle ilgili Batı'da yapılan araştırmaların kısa bir özetini vermiş, yazarın hayatıyla eserleri hakkında birbiriyle çelişen iddiaları kısaca

özetlemiştir. Yazar ve eserler hakkında ileri sürülen ve Canip tarafından üzerinde durulan iddiaları şu şekilde özetleyebiliriz:

1) Homère diye bir şâir yaşamamıştır diyenler: XVI. asra kadar böyle bir şâirin yaşadığı konusunda hiçbir şüphe yoktu. Sonraları bundan şüphe edilmeye başladı. Alman Filoloğu Wolf'a göre Homère'e isnat Iliade ve Odysée ayrı ayrı devirlerin ürünü olan dasitanî parçaların bir araya gelmesinden oluşmuştu. Onun bu fikri şâir hakkında tartışmalara yol açtı.

2) İki Homère vardır diyenler: Bu iddiayı ortaya atanlara göre, birincisi Iliade'yi ikincisi Odysée'yi yazmıştır.

3) Bir Homère vardır diyenler: Mişel Breal, Homère'in varlığını kabul ediyor ve bu mükemmellik ve bütünlük içindeki eserin ancak bir kişi tarafından yazılabileceğini ileri sürüyor. Bazılarına göre şâir, Iliade'yi gençliğinde, Odysée'yi ihtiyarlığında yazmıştır.

Ali Canip, daha sonra Iliade ve Odysée'nin kısa bir özetini yapmış, tipler üzerinde durmuş, yeri geldikçe çeşitli araştırmacıların eser hakkındaki görüşlerini belirtmiş, edebî özelliklerine işaret etmiş, bu eserlerin dünya kültür hayatındaki ve edebiyatındaki önemli yeri üzerinde durmuştur.

Bu bilgiler, oldukça ciddî kaynaklara dayanılarak yazılmış olmasına rağmen, ayrıntılara girilmemiş, okuyuculara ve öğrencilere konunun gerektirdiği temel bilgileri verecek tarzda düzenlenmiştir. Verilen bilgi, geniş değildir, fakat öze temas edecek niteliktedir. Bunu elde edebilmek için Canip, destan türünü anlatırken terim meselesiyle karşılaşmış, farklı kavramları anlatabilmek için Fransızca ve Arapça terimlerin asıllarını da kullanmak zorunda kalmıştır. Konu bütün boyutlarıyla ele alınmış, ancak, teferruat içinde asıl amaç gözden kaçırılmamıştır. Canip, lise öğrencilerine edebiyatın en seçkin örneklerinin tanıtılması gerektiğine inanıyordu. Ayrıca Ziya Gökalp gibi, Batı edebiyatının şaheserlerinin model alınmasına taraftardı. Batı edebiyatının temelinde yer alan Iliade ve Odysée'yi bundan dolayı seçmişti. Edebiyat eğitimini, öğrenme ve uygulama bütünlüğü içinde düşünüyordu. Öğrenciyi sadece öğrenmeye değil, öğrendiklerinden kendi uygulamaları için sonuçlar çıkarmaya sevk ediyordu. Kısaca edebiyat eğitimini, yapısı gereği olarak, hem iyi duyup hissetmeyi sağlayacak hem ifade kabiliyetini geliştirecek bir etkinlik olarak görüyordu.

Böyle bir anlayışla yola çıktığından, ilmî görünüşlü ve soyutlaştırılmış anlatımlardan uzak kalarak, esaslı meseleleri basit bir anlatımla ele almıştır. Aşağıya aldığımız parça bunun güzel bir örneğidir:

"Homère emsalsiz bir ressamdır. Bir cümle ile, tıpkı iki mahir fırça darbesi sayesinde canlandırılan bir manzara gibi, bütün bir hayatı, bir hareketi, bir vak'ayı göz önüne getirir. [Iliade'a ait broşürdeki tasvir ve teşbihleri bu noktadan tetkik ve tahlil ediniz.] Hiçbir edebiyatta onun derecesinde mükemmel bir "realist" e tesadüf edilemez. Meşhur Fransız münekkiti Hippolyte Taine ondan bahsederken: "Ménélas bir okla yaralanınca Homère, Ménélas'ın kırmızı kanla lekelenen beyaz vücudunu Karyalı bir kadının erguvanla ıslattığı fildişine benzetiyor "diyor ve bu teşbihi

kaydetdikten sonra ilâve ediyor ki: " Homère bir ressam, bir heykeltıraş gibi görüyor. Renkle, şekille meşgul olduğu müddetçe ıstırabı, muhatarayı, faciavî tesiri unutup. Homère bir " İfade halıkı "dır. Bazan bir kelime ile, bir terkiple bütün manzarayı gözlerimizin önünde canlandırır: " Bin bir dereli Olimp tepesi" , " bembeyaz pırıldayan deniz" gibi. Bazan bir teşbih ile koskoca orduların hareketini gösterir: " Garp rüzgârlarıyla sürüklenen dalgalar birbirini iterek velveleli sahile doğru nasıl saldırırsa .. sudan sahra üzerinde kabaran dalgalar, yuvarlana yuvarlana karaya birdenbire çarpınca nasıl gürültü içinde parçalanırsa, yüksek kayaların etrafında toplanarak, tepelerini aştıktan sonra uzaklara nasıl bembeyaz köpükler saçarsa Yunanlılar da tıpkı böyle dövüşüyorlar. Her kumandan kendi askerine emir veriyor, ordu sessizce ilerliyor, âmirlerine öyle itaat ediyorlar ki bu kadar halk sanki dilsiz sanılır. " Bu emsalsiz teşbih bütün edebiyat meftunlarını o kadar teshir etmiştir ki Homère'den bahseden hangi kitap açılrsa bu satırlara mutlaka tesadüf edilir. Şu bir iki cümleyi de okuyalım:

" Troie'lular bir zengin mandırasında sütleri sağılırken uzaktaki kuzularına durmadan meleyerek cevap veren koyunlar gibi boğuk boğuk bağıriyorlar..." Evelki fıkralar, hücum eden bir ordunun çarpışmadan evel sükût içinde ilerlediğini ne kadar canlandırıyor bu da, tehlike karşısında müdafaa hazırlığıyla telâşa düşen adamların halini öyle anlatıyor. Achille'in harp meydanındaki hali şöyle gösterilmiştir: " Giydiği tunç elbise, kıvılcımlı bir ateş, doğan bir güneş gibi par par yanıyordu. " Achille'in kovalayışı, Hector'un kaçıışı da böyle tasvir edilmektedir: " Bir adam rüyasında, önünden kaçanı nasıl yakalayamazsa veyahut kaçan adam nasıl koşamazsa Achille de Hector'u öyle tutamıyor. Hector da öyle kurtulamıyordu. "

"Hulâsa Homère'de çehre tasvirlerinden tutunuz da manzara, muharebe tasvirlerine, kahramanların ağızlarından söylenen nutuklara varıncaya kadar her şeyi hayatın bütün kuvvetini, şiddetini haizdir.

"Bu büyük şâirin muhtelif noktalaradan ehemmiyetine tesirlerine gelince: Evvelâ müverrihlerin babası Hérodote'un tabirine göre Homere, yunan Théologie'sini toplamıştır. O kavmin dinine ait bütün izleri vuzuhla gösterir. Homère'in terennüm ettiği "üsture"ler, diğer millî üsturelerden daha çoktur. Bunlardan tarihin istifadesi sayılmakla bitmez. Iliade-Odyssée'nin bütün Avrupa edebiyatlarına tesiri tahakkuk etmiştir; her büyük tasvirde Homère'den bazı şeyler vardır: Dante'de, Virjil'de, Servantes'te, Teokrit'te, Şatobriyan'da tasvirî hatlar Homère'in nişanelerini taşır. Yalnız şâirler, edipler değil, heykeltıraşlar, ressamlar da ondan ilham almışlardır. Onu kütüphanesine sokmamış milletler, edebiyat telâkkisinde mutlaka geri kalmışlardır. çünkü Homère, asriliğin, yeni san'atin babasıdır."⁶⁶

Ali Canip, Iliade ve Odyssée'den sonra Dr. Lönnrot tarafında derlenen Finlilerin "Kalevala" destanı hakkında da yeterli malumat vermiştir. Iliade ve Odyssée ile Firdevsi'nin şehname'sini "maşerî ve ferdî" ibda'ın örneği olarak, "Kalevala"yı derleme safhasında kalmış

⁶⁶Ali Canip, Epopee ve Edebî Nev'ilerle Mesleklere Dair Malûmat, ss.18-20.

Not: Ali Canip'in burada Homère'den verdiği örnekler, hemen aynen liseler için yazdığı edebiyat kitabında da verilmiştir.

bir «épopée» olarak inceler ve iki tip destan olduğuna dikkati çeker. Türk destanlarıyla ilgili olarak da şu hükme varır:

"Bizim milletimizin mitolojisi ve hassaten halk edebiyatı çok zengindir. Pek güzel millî efsanelerimiz vardır. Fakat hiçbir şâir çıkıp bunlardan bir "épopée" ibda etmiş değildir. "Epopée" denilince hatıra mutlaka bir şiir, bir manzume gelir. Çünkü dünyada metni manzum olmıyan bu nev'e dahil bir eser yoktur. Bu itibarla " Kalevala" tarzında da millî bir Türk "épopée"sinin meydanda olmadığı görülüyor. Maahaza Oğuz destanı, Ergenekon destanı gibi bazı müteferrik güzel efsanelerimiz vardır ki bunların elimizde asıl manzum metinleri değil, yalnız ihtiva ettikleri vak'aların mealleri bulunmaktadır. Hakikat bu merkezde olmakla beraber "Türkoloji" ile meşgul Avrupalı âlimler milletimize ait üsturevî efsaneleri ve alelûmum "halkiyat"ımızı pek zengin görmekte dirler. "Türkoloji" tetkikatı ilerledikçe epik, lirik, didaktik pek çok millî eserlerimizin zuhûr edeceği derkârdır."

Eser, bu çerçevesiyle, lise öğrencileri için yazılmış bir öğretim aracı niteliğindedir ve Ömer Seyfeddin'in tercümesiyle bir bütün teşkil edecek tarzda kaleme alınmıştır.⁶⁷

3) Ali Canip'in çeşitli mecmualarda neşredilen tenkidî makalelerinin kronolojik listesini topluca aşağıya alıyoruz:

Ali Canip, "Sanat Hakkında, -Kadın Muarızlarına,-Yahılar, 1 Teşrin-i Sâni 1324-", Bahçe Mecmuası, nu.16, 4 Teşrin-i Sâni, 1324 (17 Kasım1908).

Ali Canip, "Yine Sanat Hakkında, -Sahne Müessis-i Muhteremlerine, Selânik 5 Teşrin-i Sâni 1324-",Bağce mec., nu.17, 11 Teşrin-i Sâni 1324 (24 Kasım 1908),

Ali Canip,"Bizde Hayat-ı Temaşa", Rumeli, Nr.320,26 Kânûn-ı Evvel,1325 (8 Ocak1910).

Ali Canip, "Fecr-i Ati ve Muarızîni -Selânik, Yahılar, 26 Mart 1326-", Servet-i Fünûn, Nu. 988, 29 Nisan 1326, 3 Cemaziyelevvel1328, (12 Mayıs 1910), ss .407-410.

Ali Canip,"Tetebbu ve Tefekkür: Lâne-i Melâl, Mecmua-i Eş'ar, Hüseyin Suad", Hüsün ve Şiir, "Nüsha-i Mefharet", nu.4, 10 Temmuz 1326 (23 Temmuz 1910).

Ali Canip, "Bugünkü Gençlerimiz, -Yahılar, 12 Ağustos 1326-", Hüsün ve Şiir, nu:7, 3 eylül 1326 "16 Eylül 1910", s.50-52.

Ali Canip, "Edebiyat-ı Müstakbelemiz, -Gençlerden İstimzacımız Münasebetiyle-", Genç Kalemler, 1910, C.I, Nu.1-9 ss.84-85.

Ali Canip, "Sevgili Hüsün ve Şiir'e -Ankete Cevap-", Genç Kalemler, 1910, C.I, Nu.1-9 ss.90-91.

Ali Canip, "Tarih-i Edebiyat-ı Osmâniye", Servet-i Fünûn, nu.1018, 25 Teşrin-i Sâni, 1326, (8 Aralık 1910), ss.91-92.

Ali Canip, "Sanat ve Edebiyat: -Yeni Lisanla- Edebî İnkılaplar", Genç Kalemler,C.II., Nu.1, 29 Mart 1327 (11 Nisan 1911), s.9.

(Ali Canip), "Yeni Lisan", Genç Kalemler,C.II., No.2 (1327),s.25-26.

Ali Canip, "Sanat ve Edebiyat: Garp Mektebinin Amilleri", -Yahılar 20 Nisan 1327 (3 Mayıs 1911)-, Genç Kalemler, C.II., No.2,(1327), s.34.

Yekta Bahir, "Gençlik Kavgası: Plevne Tarih-i Harbi Müellifi Mütakaîd Miralay Mahmud Tal'at Bey'e" -22 Nisan 1327 (5 Mayıs 1911)- Genç Kalemler, C.II., No.2 (1327), s.35-38.

⁶⁷Ömer Seyfettin, (Tercüme ve hülâsa eden), Iliade, En Eski Yunan Şairi (Homère)in Epopesi, Cihan Edebiyatlarından Numûneler, Devlet matbaası, İstanbul, 1927.

Ali Canip, "San'at ve Edebiyat: Millî Lisan ve Millî Edebiyat", -Yalılar 1 Mayıs 1327 (14 Mayıs 1911)-, Genç Kalemler, C.II., No.3, (1327), s.47-52.

Yekta Bâhir (Ali Canip), "Gençlik Kavgası: Millî Daha Doğrusu Kavmî Edebiyat Ne Demektir? -Köprülüzâde Mehmet Fuad Bey'e-", -Selânik, 13 Mayıs 1327 (26 Mayıs 1911)-, Genç Kalemler, C.II., No.4, (1327), s.72.

Yekta Bâhir (Ali Canip), "Tenkid:Halûk'un Defteri ve Bugünkü Fikret" -1 Haziran 1327(14 Haziran 1911)-, Genç Kalemler, C.II., No.5,(1327), s.86-92.

Yekta Bâhir (Ali Canip), "San'at ve Edebiyat: Millî Edebiyat Meselesi -I" -25 Haziran 1327 (8 Temmuz 1911)-, Genç Kalemler, C.II., No.6, (1327), s.99-103.

Ali Canip, "Müşafehât-ı Kalemiye:Ahmed Haşim Bey'e Cevap, -Selânik, 26 Temmuz 1327-", Servet-i Fünûn, Nu. 1054, 4 Ağustos 1327, 22 Şaban 1329,(17 Ağustos 1911) s.329.

Yekta Bâhir (Ali Canip), "San'at ve Edebiyat: Üslûp-Şahsiyet" -Yalılar, 9 Teşrin-i Evvel, 1327 (22 Ekim 1911)-, Genç Kalemler, C.II., No.11,(1327), s.183-188.

Yekta Bâhir (Ali Canip), "San'at ve Edebiyat: İbda'iyet (Originalité)" -Yalılar, 3 Kânûn-ı Sâni, 1327 (16 Ocak 1912)-, Genç Kalemler, C.III., No.14,(Kânûn-ı Sâni, 1327), s.35-40.

Genç Kalemler Tahrir Hey'eti (Ali Canip), "Yeni Lisan ve Muarızlarından Bir Numûne", Genç Kalemler, C.III, No. 21, Mayıs 1328 (Mayıs, 1912), s.202-207.

Ali Canip, "Cenab Şehabeddin Bey'e -yalılar, 25 Eylül 1328 (8 Ekim 1912)-", Genç Kalemler, C.III, No. 23, (Eylül 1328), s.268.

Ali Canip, Ali Canip,"Hâmid Şâir,-Kadıköy, 26 Mart1329 (8 Nisan 1913)-" Türk Yurdu, C.4, 1329, s.402-413.

Ali Canip, "Hâmid-Fikret"-Kadıköy, 8 Temmuz 1329 (21 Temmuz 1913)-, Türk Yurdu, C.4,1329.s. 679-688.

Ali Canip, "Tedkik-i Edebî:Türk'ün Kitabı İçin, -İzmir Gençlerine İthaf-" ,Kadıköy, 4 Ağustos 1329 (17 Ağustos 1913)", Türk Yurdu, C.4,1329, s.771-778.

Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi, -I Edebiyat ve Halk,-Kadıköy, Teşrin-i Evvel 1329 (Ekim 1913)-,Türk Yurdu, C.5,1329, s.1016-1020.(Bu yazı "Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Beyle Münakaşalarım"-1918[1919]'da s.8-14'de yer almaktadır.)

Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi,-II Edebiyat ve Hads, Türk Yurdu, C.5,1329, s.1046-1055. (Bu yazı "Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Beyle Münakaşalarım"-1918[1919]'da s.15-29'da yer almaktadır.)

Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi,-III Edebiyat ve Milliyet, Türk Yurdu, C.5,1329, s.1112-1116.(Bu yazı "Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Beyle Münakaşalarım"-1918[1919]'da s.30-37'de yer almaktadır.)

Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi, -IV İcmal,-Kadıköy, 12 Teşrin-i Evvel,1329-Türk Yurdu, C.5,1329, s.1117-1118, (Bu yazı "Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Beyle Münakaşalarım"-1918[1919]'da s.38-39'de yer almaktadır.)

Ali Canip,"İki Münakaşaya Bir Cevap: Behlül Mübin ve Mahmud Sırrı Beylere, -19 Kânun-ı Evvel 1329-", Yeni Hayat, Nr. 9, 27 Kânun-ı Evvel 1329 (9 Ocak 1914), ss.2-3.

Ali Canip, "Ziya Gökalp ve 'Kızıl Elma'sı", Turan, nu:1096, 3 Teşrin-i Sâni, 1330 (16 Kasım, 1914)

Ali Canip, "Edebiyat Musahabeleri: Epope Nedir? -4 Eylül 1334- ", Yeni Mecmua, C.III, S.62, 26 Eylül,1918, s.193.

Ali Canip, "Edebiyat Meraklısı Bir Gence Mektup, Öteberiye Dair", Şâir Nedim Mecmuası, C.1, nr.1, 16 Kânûn-ı Sâni,1919, s.3.

Ali Canip, "Edebiyat Meraklısı Bir Gence Mektup, Asrî Edebiyat ne Demektir?", Şâir Nedim Mecmuası, C.1, nr.2,s.19-20, 23 Kânûn-ı Sâni,1919.

Ali Canip, "Edebiyat Meraklısı Bir Gence Mektup, Yeni Vezinle İlk Şiir", Şâir Nedim Mecmuası, C.1, nr.5, 13 Şubat1919, ss.66-67.

Ali Canip, "Edebiyatta Asrîlik", Şâir Nedim Mecmuası, C.1, nr.8, 6 Mart 1919, s.115-117.

Ali Canip, "Epope Asrî Bir nev' midir?", Büyük Mecmua, C.I, nu:4, 28 Mart 1919, s.58.

Ali Canip, "Edebî Hareketler: Yine Epopeye Dair "-12 Nisan 1335(1919)-, Büyük Mecmua, C.I, nu:6, 24 Nisan1335 (1919), s.84.

- Ali Canip, "Ehemmiyetli Bir Kitap Münasebetiyle", Türk Dünyası Gazetesi, S.10, 31 Ağustos 1335 (1919),s.2.
- Ali Canip, "Edebî Hareketler: Millî Edebiyat Meselelerinden: Edebiyatta mevzu", Büyük Mecmua, C.I, nu:13, 16 Teşrîn-i evvel,1919, s.199.
- Ali Canip, "Ömer Seyfeddin İçin", İnci Mecmuası, Nu.6, 1 Mayıs 1336.;
- Ali Canip, "Vilâyet Mecmuaları Nasıl Çıkmalı", Zafer, Trabzon, nu:2, 8 Kânûn-ı Evvel1338,
- Ali Canip, "Ömer Seyfeddin", Genç Anadolu, nu: 5, 3 Mart,1338, ss.1-2.
- Ali Canip, "İkinci Sene-i Devriye-i Vefatı Münasebetiyle: Ömer Sefettin", Yarın, sayı:21, 9 Mart 1338/1922, s.1-2.
- Ali Canip, "Türklerde Millî İntibah", Işık, Giresun, nu:58,15 Teşrîn-i Sâni1338, s.1-2.
- Ali Canip, "Abdülhak Hamid", Millî Mecmua, nu:32, 1 Mart 1341(1925), s.530.
- Ali Canip, "Hayat Karşısında Edebiyat-Genç karilere-", Hayat, C.I, S.7, 13 Kânûn-ı Sâni 1927, ss.3-5.
- Ali Canip, "Bugünün Edebî Meselesine Dair: Edebiyat Meraklısı Bir Gence Mektup", Hayat, C.I, S.10, 3 Şubat 1927, ss.2-3.
- Ali Canip, "Bugünün Edebî Meselesine Dair: Orhan Seyfi Bey'e Cevap", Hayat, C.I, S.14, 3 Mart 1927, ss.3-5.
- Ali Canip, "Aziz Ölülerimiz: Ömer Seyfeddin", Hayat, C.I, S.15, 10 Mart 1927, ss.9-11.
- Ali Canip, "Musahabe: Mukaddes Ateş", Hayat, C.I, S.16, 17 Mart 1927, ss.1-2.
- Ali Canip, "Edebî Meselelere Dair: Edebiyat Meraklısı Bir Gence Mektup - Şâir Nedim Hakkında-", Hayat, C.I, S.23, 5 Mayıs 1927, ss.2-3.
- Ali Canip, "Edebî Tedkik: 'Şeytan Diyor ki'ye Dair", Hayat, C.I, S.25, 19 Mayıs 1927, ss.3-4.
- Ali Canip, "Edebî Tedkik: 'Bahar ve Kelebekler'e Dair", Hayat, C.I, S.26, 27 Mayıs 1927, ss.3-4.
- Ali Canip, "İstikbalde Tarihi ve Edebî Vesika Sayılacak Eserlerden: Muharrir Bu ya", Hayat, C.II, S.31, 30 Haziran 1927, ss.3-5.
- Ali Canip, "Edebî Mülâhaza: Mevzuun Rolü,-Genç Şâirlerimize-", Güneş, Nu.12, 1 Temmuz 1927, s. 3
- Ali Canip, "Bugünün Fikrî Hadiselerinden: Edebî Lisanda İnkılap Meselesi", Güneş, Nu. 13, 1 Ağustos 1927, ss.10-11.
- Ali Canip, "Edebî Tedkik: Falaka -Kitabiyât-", Hayat, C.II, S.41, 8 Eylül 1927, ss.3-4.
- Ali Canip, "Tenkîd ve Tahlîl: İlk Büyük Muharrirlerden: Şinâsi, -Muharriri: Ahmed Râsim, Kitabiyât-", Hayat, C.II, S.44, 29 Eylül 1927, ss.6-7.
- Ali Canip, "Edebiyat Aleminde Tazelenen Mesele", Hayat, C.II, S.47, 20 Teşrîn-i Evvel1927, ss.3-4.
- Ali Canip, "Bugün Münakaşa Edilen Meselelerden: Şiir ve Edebiyatımıza Dair", Hayat, C.II, S.48, 27 Teşrîn-i Evvel1927, ss.13-14.
- Ali Canip, "Tali'siz Bir ada Şâiri: Mehmed Celâl", Güneş, Nu.16, 1 Kasım 1927, s.2-3.
- Ali Canip, "Günün Hadiselerinden: Akademi Meselesine Dair", Güneş, Nu. 17, 1 Aralık 1927, s. 2.
- Ali Canip, "Musahabe: Arkadaş Kendine Gel!", Hayat, C.III, S.76, 10 Mayıs 1928, ss.1-2.
- Ali Canip, "Şehnâme'den Mütercem Parçalar -Mütercimi: Muallim M. Cevdet Bey-", Hayat, C.IV, S.94, 13 Eylül 1928, ss.2-3.
- Ali Canip, "Son Neslin Şiirinde Güzel Türkçenin Kuvveti -Miras'ın, Çoban Çeşmesi'nin, Yanar Dağ'ın İntişarları Münasebetiyle-", Hayat, C.IV, S.97, 4 Teşrîn-i Evvel 1928, ss.3-4.
- Ali Canip, "Muvaffak, Fakat Korkunç Bir Eser [Aka Gündüz'ün Bu Toprağın Kızları adlı romanıyla ilgili]",Hayat, C.IV, S.98, 11 Teşrîn-i Evvel 1928, s.1.
- Ali Canip, "Türkçede Zevk İnkılabı", Hayat, C.IV, S.101, 1 Teşrîn-i Sâni 1928, ss.2-3.
- Ali Canip, "Edebî Musahabe: Ahmet Haşim ve Eseri", Hayat, C.IV, S.103,

- 15 Teşrîn-i Sâni 1928, ss. 2-3.
 Ali Canip, "Türkçeye Dair -1-", Hayat, C.V, S.110, 3 Kânûn-ı Sâni 1929, ss. 5-6.
 Ali Canip, "Ömer Seyfeddin İçin", Hayat, C.V, S.119, 7 Mart 1929, ss. 2-4.
 Ali Canip, "Haşim'in 'Bize Göre'si", Hayat, C.V, S.120, 14 Mart 1929, ss. 2-3.
 3.
 Ali Canip, "Türkiyat Enstitüsü'nün Son Neşriyatı", Hayat, C.V, S.121, 21 Mart 1929, ss. 3-4.
 Ali Canip, "Yeni Edebiyat İçinde Eski Estetik Zihniyet", Hayat, C.V, S.122, 28 Mart 1929, ss. 2-3.
 Ali Canip, "Neyzen ve Şiirleri -Bu satırları onun zekâ ve san'atını hepimizden iyi bilen Hakkı Suha'ya ithaf ediyorum.-", Hayat, C.V, S.123, 4 Nisan1929, s.2.
 Ali Canip, "Edebiyatımız ve Musikimiz", Hayat, C.V, S.124, 11Nisan 1929, s.2.
 Ali Canip, "Türkler Şarklı Değildir", Cumhuriyet Gazetesi, nr.5674, 29 Şubat 1940.
 Ali Canip, Sanatı İdrakin Mahiyet ve Derecesi, Cumhuriyet Gazetesi, nr.5676, 2 Mart 1940.
 Ali Canip, "Bergson ve ziya Gökalp", Cumhuriyet Gazetesi, nr.5910, İkincikanun, 1941.
 Ali Canip, "Ziya Gökalp'ın Matbuat Aleminde İlk Görünüşü: Genç Kalemler ve «O»". Çınaraltı, S. 12, 25 Ekim1941, ss.7-10.
 Ali Canip, "Yazı Dili Münakaşaları-1", Çınaraltı, S. 14, 8 İkinciteşrin,1941, ss.8-10.
 Ali Canip, "Yazı Dili Münakaşaları-1", Çınaraltı, S. 14, 8 İkinciteşrin,1941, ss.8-10.
 Ali Canip, "Yazı Dili Münakaşaları-2", Çınaraltı, S. 15, 15 İkinciteşrin,1941, ss.10-11.
 Ali Canip, "Yazı Dili Münakaşaları-3", Çınaraltı, S. 16, 22 İkinciteşrin,1941, ss.14-16.
 Ali Canip, "Yazı Dili Münakaşaları-4", Çınaraltı, S. 17, 29 İkinciteşrin,1941, ss.15-16.
 Ali Canip, "Yazı Dili Münakaşaları-5", Çınaraltı, S. 18, 6 Birincikânûn,1941, ss.14-16.
 Ali Canip, "Yazı Dili Münakaşaları-6", Çınaraltı, S. 19, 13 Birincikânûn,1941, ss.15-16.
 Ali Canip, "Arapça Kelimelerde Millî Dehamız", Çınaraltı, S. 21, 27 Birincikânûn,1941, ss.11-12.
 Ali Canip, "Dilde Zenginlik", Çınaraltı, S. 25, 24 İkincikânûn,1942, s.6.
 Ali Canip, "Davayı Kazananlar", Çınaraltı, S. 27, 7 Şubat ,1942, s.5.
 Ali Canip, "Ömer Seyfeddin ve Değeri", Çınaraltı, S. 31, 7 Mart,1942, ss.4-5.
 5.
 Ali Canip, "Bir Dili Zenginleştirenler", Çınaraltı, S. 33, 21 Mart,1942, s.7.
 Ali Canip, "Türkçede Yazı Dili ", Çınaraltı, S. 35, 23 Mart,1942, ss.11-12.
 Ali Canip, "Hüseyin Rahmi'nin Kudreti", İstanbul Mecmuası, C.1, nr.9, s.5, 1 Nisan 1944.
 Ali Canip, "Gençlik İçin Pek Önemli bir Eser", İstanbul Mecmuası, C.3, nr.32, s.8-9, 15 mart 1945.
 Ali Canip, "Türk edebiyatı Tarihi", Yeni Sabah Gazetesi Nr. 3707, Yıl:12, 18 Temmuz 1949, S.4 .
 Ali Canip Yöntem, "Tevfik Fikret'in Hiç Bilinmeyen Bir Şiiri", Yakın Tarihimiz, C.I, 1962, ss.97-98.

D- ALİ CANIP'İN HATIRATI

Ali Canip, hatıralarını bir bütün halinde yayınlamamış, onları zaman zaman dergilerde yayınlamıştır. Bu yazıların hepsi bu türün şartlarına tamamen uygun yazılar değildir. Bazıları tamamen hatırat

türüne ait oldukları halde bazıları, yaşadığı devirlerle ve kendi gözlemleriyle ilgili olmakla birlikte araştırmalardan elde edilen bilgilerle zenginleştirilmiş yazılardır. Hatırat yazıları dizisi içinde yayınlanan bazı yazıları yaşadığı devirlerle ilgili olmakla birlikte tamamen araştırmalarına ve okumalarına dayanır. Canip, bu yazılarıyla bu türün kusursuz örneklerini vermeyi düşünmemiş, gördüklerine, okuduklarına, araştırmalarına dayanarak yaşadığı devrin doğru bir tablosunu çizmeye çalışmıştır. Canip, Ömer Seyfeddin'le ilgili yazılarından anladığımızı göre bugün elimizde olmamasına rağmen muntazam bir günlük tutuyordu, zaman zaman hatıralarını mecmualarda yayınlıyordu. Aslında bütün bunlar, giriştiği edebî mücadelenin tarihçesini yazmak için yaptığı hazırlıklardı. Böyle bir hazırlık içinde olduğunu kendisi ifade etmiştir. "Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşalarım" dahi aslında bu bütünün bir parçası idi. Bu eser, hatıralara, belgelere, günü gününe tutulan notlara, devirle ilgili yapılmış ilmî araştırmalara dayanacaktı. Ancak Canip, pek çok yazı yazmakla birlikte, titiz bir insan olduğundan kolay yazan bir muharrir değildi. Kalemını daima yanılma korkusu tutuyordu. Düşündüğü eseri tamamlayamadı. Hatıralarıyla ilgili neşriyatı, bitirememek endişesiyle yayınladığı yazılardan ibarettir. Kâh hatıra, kâh araştırma nitelikli olmaları bundandır.

Canip'in hatırat türünden ilk yazısı, Hüsün ve Şiir mecmuasında yayınlanan "Bir Hatıra"dır. Canip, bu yazısında, Cavit Bey'in Romanya Mektebi'nde Selânikli gençlere verdiği konferansları ve "Hüsün" meselesi etrafında çıkan münakaşaları anlatır.

Ali Canip, samimî arkadaşı olan Ömer Seyfeddin ile ilgili birçok hatıra yazısı neşretmiştir. Bunlar arasında Ömer Seyfeddin hakkında hem bilgi veren hem onun eserlerini değerlendiren yazılar da vardır. Ziya Gökalp'le ilgili yazılarında da hem hatıralarına yer vermiş, hem eserleri, sanatı ve fikirleri üzerinde durmuştur.

Canip'in bu türden yazıları toplu olarak önce 1941 yılından itibaren Çınaraltı mecmuasında neşredilmiştir. "Yazı Dili Münakaşaları" başlıklı yazılar, aslında Türk dilinin sadeleşmesinin ve Yeni Lisan hareketinin araştırmaya dayanan bir tarihçesidir. Yazı Dizisi, ancak Yeni Lisan meselesine girilince hatıra niteliği kazanır. Aynı seri içinde yayınlanan "Ziya Gökalp'ın Matbuat Aleminde İlk Görünüşü: Genç Kalemler ve «O»", "Unutulmuş Şöhretlerden: Muallim Cudî Efendi", "Ahmet Mithat Efendi Selânik'te" yazıları doğrudan hatırat türüne giren yazılardır.

Ali Canip'in hatıraları toplu olarak 1962 yılında "Yakın Tarihimiz" Mecmuasında yayınlanmıştır. Bu yazılar, tarih ve edebiyat araştırmalarında İstibdat devri ve II. Meşrutiyet devri için vazgeçilemeyecek belgeler durumundadır. Bu yazılarda, Abdülhamid, Abdülhamid'in sürgün yılları, Meşrutiyet öncesi ve sonrası Selânik'i, Genç Kalemler hareketi, Devrin fikir kavgaları, önemli şahsiyetler, Ömer Seyfeddin, Ziya Gökalp... hakkında önemli bilgiler bulunmaktadır. Yine aynı mecmuada, Atatürk, Atatürk'ün hususî toplantıları, bu toplantılardaki dil münakaşaları ile ilgili hatıralar yer almaktadır.

Ali Canip'in hatırat türüyle ilgili yazılarının bir listesini aşağıya alıyoruz:

- Ali Canip, "Bir Hatıra", "Hatırat", Hüsün ve Şiir, nu.3, 1326, ss.5-7.
 Ali Canip, "Ömer Seyfeddin İçin", İnci Mecmuası, Nu.6, 1 Mayıs 1336.;
 Ali Canip, "Ömer Seyfettin", Genç Anadolu, nu: 5, 3 Mart,1338, ss.1-2.
 Ali Canip, "İkinci Sene-i Devriye-i Vefatı Münasebetiyle: Ömer Sefettin",
 Yarın, sayı:21, 9 Mart 1338/1922, s.1-2.
 Ali Canip, "Ömer'in Ölüm Hastalığına Dair Notlarım", Yarın, sayı:21, 9
 Mart1338 (1922), s.2. [Günlük tarzında yazılmıştır.]
 Ali Canip, " Ömer Sefettin'in Yaramazlıkları", Resimli Ay, C.IV, S.1, 1927,
 s.44.
 Ali Canip, "Ziya Gökalp'ın Matbuat Aleminde İlk Görünüşü: Genç Kalemler
 ve «O»". Çınaraltı, S. 12, 25 Ekim1941, ss.7-10.
 Ali Canip, "Yazı Dili Münakaşaları-1", Çınaraltı, S. 14, 8 İkinciteşrin,1941,
 ss.8-10.
 Ali Canip, "Yazı Dili Münakaşaları-1", Çınaraltı, S. 14, 8 İkinciteşrin,1941,
 ss.8-10.
 Ali Canip, "Yazı Dili Münakaşaları-2", Çınaraltı, S. 15, 15
 İkinciteşrin,1941, ss.10-11.
 Ali Canip, "Yazı Dili Münakaşaları-3", Çınaraltı, S. 16, 22
 İkinciteşrin,1941, ss.14-16.
 Ali Canip, "Yazı Dili Münakaşaları-4", Çınaraltı, S. 17, 29 İkinciteşrin,1941,
 ss.15-16.
 Ali Canip, "Yazı Dili Münakaşaları-5", Çınaraltı, S. 18, 6 Birincikânûn,1941,
 ss.14-16.
 Ali Canip, "Yazı Dili Münakaşaları-6", Çınaraltı, S. 19, 13
 Birincikânûn,1941, ss.15-16.
 Ali Canip, "Ahmet Mithat Efendi Selânik'te", Çınaraltı, S. 34, 28 Mart,1942,
 s.8.
 Ali Canip, "Unutulmuş Şöhretlerden: Muallim Cudî Efendi", Çınaraltı, S. 92,
 26 Hazian 1943, ss.12-15.
 Ali Canip Yöntem, "Tevfik Fikret'in Hiç Bilinmeyen Bir Şiiri", Yakın
 Tarihimiz, C.I, 1962, ss.97-98.
 Ali Canip Yöntem, "Rıza Tevfik Selânik'te", Yakın Tarihimiz, C.I, 1962,
 ss.129-130.
 Ali Canip Yöntem, "Benim Bildiğim Talât Paşa", Yakın Tarihimiz, C.I, 1962,
 ss.161-162.
 Ali Canip Yöntem, "Mehmet Ali Tevfik Bey", Yakın Tarihimiz, C.I, 1962,
 ss.197-198.
 Ali Canip Yöntem, "Gençliğimizde Gönül İşleri", Yakın Tarihimiz, C.I, 1962,
 ss.225-226.
 Ali Canip Yöntem, "Ziya Gökalp'e Türkçülüğü Aşıl原因 Adam: -
 Hüseyinzade Ali Bey, Ziya Gökalp'ın Yetişmesinde Büyük Rol Oynamıştır. Pek Az
 Tanınan Ali Bey, Parmakla Gösterilecek Bir Alimdi-", Yakın Tarihimiz, C.I, 1962,
 ss.259-260.
 Ali Canip Yöntem, "Bizim Gençliğimizde Fikir Kavgaları: -Ali Kemal'in
 İkdâm'daki «hırsızlama» yazısı Hüseyin Cahit tarafından Açığa vurulunca Ahmet
 Rasim şu alaylı fıkrayı neşretmişti: Şirket-i Hayriye'nin 43 numaralı İkdâm Vapuru
 Figaro açıklarında şapa oturdu-", Yakın Tarihimiz, C.I, 1962, ss.289-291.
 Ali Canip Yöntem, "Bizim Selânik'te Bir Gezinti: -Atatürk Selânik'te ilk
 feyzini, burada bir hususî mektep kurmuş olan Şemsi Hocadan ve onun kurduğu
 mektepten almıştı.-", Yakın Tarihimiz, C.I, 1962, ss.328-330.
 Ali Canip Yöntem, "Genç Kalemler'in Yeni Dil Davası", Yakın Tarihimiz,
 C.I, 1962, ss.371-373.
 Ali Canip Yöntem, "Yakın Fikir Tarihimizde: Servet-i Fünûn'un Rolü...",
 Yakın Tarihimiz, C.I, 1962, ss.385-386.
 Ali Canip Yöntem, "Selânik'te Bir Edebiyat Çekişmesi", Yakın Tarihimiz,
 C.II, 1962, ss.3-4.

- Ali Canip Yöntem, "Atatürk'ün Sofrası", Yakın Tarihimiz, C.II, 1962, ss.33-35.
- Ali Canip Yöntem, "Türk Dili Cemiyetinin İlk Kurultayı", Yakın Tarihimiz, C.II, 1962, ss.68-70.
- Ali Canip Yöntem, "Selânik'te 10 Temmuz Sabahı", Yakın Tarihimiz, C.II, 1962, ss.257-259.
- Ali Canip Yöntem, "Hızb-i Cedid", Yakın Tarihimiz, C.II, 1962, ss.353-355.
- Ali Canip Yöntem, "Bab-ı Âli Baskını'nın Bilinmiyen Tarafları", Yakın Tarihimiz, C.II, 1962, ss.387-389.
- Ali Canip Yöntem, "Abdülhamid Nasıl Bir İnsandı?", Yakın Tarihimiz, C.III, 1962, ss.20-22.
- Ali Canip Yöntem, "Atatürk'ün Sofrasında", Yakın Tarihimiz, C.III, 1962, ss.53-55.
- Ali Canip Yöntem, "Her Yönü ile Abdülhamid", Yakın Tarihimiz, C.III, 1962, ss.65-67.
- Ali Canip Yöntem, "Atatürk'ün Baş İlkesi: İyimserlik", Yakın Tarihimiz, C.III, 1962, ss.225-227.
- Ali Canip Yöntem, "Milliyetperverlik Cereyanının En Büyük ve Kuvvetli Şahsiyeti: Ziya Gökalp", Yakın Tarihimiz, C.III, 1962, ss.353-356.
- Ali Canip, "Dil İnkılâbı İle İlgili Bir Hâtıra", Türk Kültürü S.61,56 Kasım 1967, s. 53.

II- EDEBİYAT TARİHİ ve MONOGRAFİLERİ

A-EDEBİYAT TARİHİ ile İLGİLİ ÇALIŞMALARI ve MAKALELERİ

Ali Canip, çocuk denecek yaşlarda şiir dünyasına gazeller yazarak girmişti. Selânik'te edebiyat öğretmeni olan Cudî Efendi, iyi bir divan şâiriydi ve Ali Canip'in üzerinde kuvvetli etkileri vardı. Gençlik yıllarında Muallim Naci Canip'i oldukça etkilemişti. Canip, sağlam bir teknikle ve dille şiir yazmayı ondan öğrenmişti. Bu münasebetler, Canip'in eski edebiyatımıza ilgi duymasını hazırlayan sebeplerdir.

Canip, Avrupaî bir edebiyatımız olmasını istiyor, vaktinin büyük bir kısmını Batı edebiyatı tarihlerini okuyarak geçiriyordu. Batı edebiyatı tarihiyle ilgili okumaları ona, Batılıların kendi edebiyat tarihlerini ne kadar derin bir şekilde araştırdıklarını da göstermişti. Canip'in en önemli hususiyetlerinden birisi, Batı'dan okuduklarını olduğu gibi tatbiki kalkmaması ve kendi hayatımızdaki karşılıklarını gözönünde bulundurmasıydı. Batılıların kendi kültür tarihiyle ilgili eserlerini hayranlıkla incelerken, kendi edebiyat tarihimizin de incelenmesi gerektiğine inandı ve hayatının büyük bir kısmını eski edebiyatımızın araştırılmasına harcadı. **Yeni bir edebiyat kurmak için eski edebiyatımızı hem şiddetle tenkid etti, hem onun büyük ve değerli yönlerini şiddetle sevdi ve araştırdı.** Bu davranışı, bazılarının iddia ettiği gibi onun **çelişki** içinde olduğunu göstermemektedir, tam tersine Canip'in kelimeleriyle söyleyelim, dün

ile bugünün ilişkisini çok iyi kavradığını gösterir. Canip XVIII. asır edebiyatını büyük bir çaba harcayarak araştırmıştır; çalışmalarında zaman kazanmak için eski eserleri sınırlı maaşından ayırdığı paralarla kâtip tutarak kopya ettirmesi onun bu işe ne kadar bağlı olduğunu oldukça iyi anlatmaktadır.⁶⁸ XVIII. Yüzyıl edebiyatımızı Canip kadar ayrıntılı araştırmış ikinci bir yazarımız bugün dahi yoktur.

Ali Canip'in tarihî devirlerle ilgili ilk yazısı, "Hüsün ve Şiir" mecmuasında yayınlanan "Sultan İbrahim Asrı" adlı incelemedir. Daha sonra Genç Kalemler mecmuasında Türk ve Batı edebiyatlarının genel çizgileri üzerinde durmuş, Batı edebiyatında ortaya çıkan akımları değerlendirmiştir.

1915 yılından sonra Ali Canip, Lâle Devrinden itibaren Batılılaşma tarihi, XVIII. yüzyıl divan şâirleri, edebiyatımızdaki ilk batılılaşma hareketleri üzerinde birçok incelemeler neşretmiştir. Bu incelemeler, *Donanma*, *Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası*, *Yeni Mecmua*, *Türkiye Edebiyat Mecmuası*, *Türkiyat Mecmuası*, *Muallimler mecmuası*, *Hayat*, *Çınaraltı*, *İstanbul Mecmuası*, *Türk Dili ve Edebiyatı* dergilerinde ve çeşitli gazetelerde dağınık olarak yer almaktadır. Ciddi bir Türk Edebiyat Tarihi yazacak olanların bu yazıları göz ardı etmesi mümkün değildir.

Canip'in edebiyat tarihini ilgilendiren makalelerini dört gurup altında toplayabiliriz:

1) Divan Edebiyatıyla ilgili makaleleri -kronolojik sırasıyla- şunlardır:

Ali Canip, "Türk Edebiyatının Tarihi Derslerinden: Fuzûlî", *Donanma Mecmuası*, No.80.-32., 26 Kânûn-ı Sâni, 1330 (8 Şubat 1915), ss.510-511.

Ali Canip, "Türk Edebiyatının Tarihi Derslerinden: Nedim", *Donanma Mecmuası*, No.83.-35., 16 Şubat, 1330 (29 Şubat 1915), ss.558-559.

Ali Canip, "Keçecizâde İzzet Molla", *Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası*, 4 Ocak 1332, s.41.

Ali Canip, "Edebiyat Tarihi: Zübeyde Fitnat Hanım", *Yeni Mecmua*, C.II, S.30, 31 Kânûn-ı Sâni, 1918, s.73.

Ali Canip, "Nedim Ahmed Efendi", *Millî Mecmua*, C.5, 1919, s.854.

Ali Canip, "Divan Edebiyatında Hanım Şâirler: Leyla Hanım", *Türkiye Edebiyat Mecmuası*, nu:2, 5 Teşrin-i Evvel 1339, ss.6-7.

Ali Canip, "Nedim'in Hayatı ve Muasırlarının Telâkkileriyle Yaşadığı Devirde Edebî Mevki'i" *Türkiyat Mecmuası*, C.I, 1925, ss.173-184.

Ali Canip, "Nedim'in Hayatı ve muasırlarının Telakkileriyle Yaşadığı Devirde Edebî Mevkii", *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul, Matbaa-i Amire, C.I, 1925, s.173-184.

Ali Canip, "Reis-i Şâirân Osmanzâde Ahmed Tâ'ib Efendi", *Türkiyat Mecmuası*, C.II., İstanbul, 1926 (Basım:1928), s.103-129.

Ali Canip, "Onuncu Asra Aid İki Büyük Şâir:Fuzûlî-Baki", *Hayat*, C.I, S.2, 9 Kânûn-ı Evvel 1926, s.44-47.

Ali Canip, "Edebiyat Tarihi:On İkinci Asırda Divan Edebiyatının Bir Cephesi", *Hayat*, C.I, S.6, 6 Kânûn-ı Sâni 1927, ss.3-4.

Ali Canip, "Keçecizâde İzzet Molla ve -1243 seferinin temadisine muhalefetle- Kaleme Aldığı Vatanperverâne ve Cesurâne Bir Lâyiha", *Hayat*, C.I, S.8, 20 Kânûn-ı Sâni 1927, ss.3-6.

⁶⁸Ali Canip, "Bugünün Edebî Meselesine Dair: Orhan Seyfi Bey'e Cevap", *Hayat*, C.I, S.14, 3 Mart 1927, s.3.

- Ali Canip, "On İkinci Asır Edebiyatının En Meşhûr Simalarından: Edirneli [Kâmî] Efendi -Halil Nihad Bey'e-", Hayat, C.I, S.11, 10 Şubat 1927, ss.4-6.
- Ali Canip, "Teddikât-ı Edebiye: Nef'inin Gazelleri", Güneş, Nu. 5 ,1 Mart 1927, s. 10.
- Ali Canip, "On İkinci Asır Edebiyatının Meşhûr Simalarından: Seyyid Vehbi", Hayat, C.I, S.16, 17 Mart 1927, ss.5-7.
- Ali Canip, "On İkinci Asır Edebiyatının Meşhûr Simalarından: İzzet Ali Paşa", Hayat, C.I, S.17, 24 Mart 1927, ss.3-5.
- Ali Canip, "Seyyid Nesîmî ve Tuyları", Güneş, Nu. 6,1 Nisan 1927, ss. 12-13.
- Ali Canip, "On İkinci Asır Edebiyatının Meşhûr Simalarından: Çelebi-zâde Âsım - Tarihimizin Değerli Müdekkiklerinden İhsan Beyefendiye-", Hayat, C.I, S.20, 14 Nisan 1927, ss.3-5.
- Ali Canip, "Ankara'da Yetişen Meşhur Simalardan: Ankaravî İsmail Efendi", Hayat, C.I, S.21, 23 Nisan 1927, ss.3-5.
- Ali Canip, "On İkinci Asır Edebiyatının Meşhûr Simalarından: Süleyman Nahifî", Hayat, C.I, S.22, 28 Nisan 1927, ss.3-6.
- Ali Canip, "Edebiyat Teddikleri: Haletî ve Rubaîleri", Güneş, Nu.9, 1 Mayıs 1927, ss. 10-11.
- Ali Canip, "On İkinci Asır Tezkirecilerinden: Râmiz Efendi ve Eseri", Hayat, C.II, S.27, 2 Haziran 1927, ss.3-4.
- Ali Canip, "Mühim Eserlerden: Menâkıb-ı Hünerverân'a Dair", Hayat, C.II, S.28, 9 Haziran 1927, ss.4-5.
- Ali Canip, "Edebî ve Tarihî Teddiklere Yarayacak Eserlerden: Bazı Mecmualara Dair", Hayat, C.II, S.32, 7 Temmuz 1927, ss.3-5.
- Ali Canip, "Tarihe Vesika Olacak Eserlerden: Dördüncü Murat Devrine Dair Kadızâde'nin Bir Manzumesi", Hayat, C.II, S.37, 11 Ağustos1927, ss.3-5.
- Ali Canip, "Tarihe Vesika Olacak Eserlerden: Enis'ül Guzât", Hayat, C.II, S.39, 25 Ağustos1927, ss.3-4.
- Ali Canip, "Mecmuaların Rolü", Hayat, C.II, S.45, Teşrîn-i Evvel 1927, ss.363. (Bu sayı yok)
- Ali Canip, "On İkinci Asır Tezkirecilerinden Safaî Efendi ve Eseri", Hayat, C.II, S.49, 3 Teşrîn-i Sâni1927, ss.2-3.
- Ali Canip, "Üç yüz Sene Evvel Yaşamış Bir Adamda Modern zihniyet: Katip Çelebi'de Liberallık", Hayat, C.II, S.50, 10 Teşrîn-i Sâni 1927, ss.2-3.
- Ali Canip, "On İkinci Asır Edebiyatının Meşhur Simalarından: Selîm Efendi", Hayat, C.II, S.52, 24 Teşrîn-i Sâni1927, ss.3-4.
- Ali Canip, "On İkinci Asır Edebiyatının Meşhur Simalarından:Şakacı Fakat Tâli'siz Şâir: Üsküdarlı Sırrî", Hayat, C.III, S.55, 15 Kânûn-ı Evvel1927, ss.4-5.
- Ali Canip, "Konya Müzesindeki Kütüphane", Hayat, C.III, S.56, 22 Kânûn-ı Evvel1927, ss.2-3.
- Ali Canip, "Reis-i Şâirân Osman-zâde Ahmed Tâ'ib Efendi", Türkiyat Mecmuası, İstanbul, Devlet Matbaası C.II, 1926 "Basım, 1928", s.103-129.
- Ali Canip, "On İkinci Asır Edebiyatının Meşhur Simalarından:İshak Hocası Ahmed Efendi", Hayat, C.III, S.67, 8 Mart 1928, ss.3-4.
- Ali Canip, "On İkinci Asır Edebiyatının Meşhur Simalarından: Mirzazâde Neylî", Hayat, C.III, S.68, 15 Mart 1928, ss.2-4.
- Ali Canip, "On İkinci Asır Edebiyatının Meşhur Simalarından:Dürrî", Hayat, C.III, S.69, 22 Mart 1928, ss.3-4.
- Ali Canip, "On İkinci Asır Edebiyatının Meşhur Simalarından: Şu'urî ve Es'ad Efendiler -Türkçe ve Türkiyatla meşgul olmak isteyen gençlerimize-", Hayat, C.III, S.71, 5 Nisan 1928, ss.3-4.
- Ali Canip, "Edebiyat Tarihi: Edebiyat ve Fikriyâta Dair Birkaç Not: Saib'in Türkçe Gazelleri , Mecelletü'n Nisab, Bir Gazelin Sahibi", Hayat, C.III, S.73, 19 Nisan 1928, ss.4-5.
- Ali Canip, "On İkinci Asır Aid Menba' ve Mehazlardan: Vekayî'ül Füzelâ ve Defterdar ve Silâhdar Tarihleri", Hayat, C.III, S.75, 3 Mayıs 1928, ss.2-4.
- Ali Canip, "On İkinci Asır Edebiyat ve İrfânının Meşhûr Simalarından: Şâir ve Tabib Şifâî Şaban Efendi", Hayat, C.IV, S.87, 26 Temmuz 1928, ss.2-3.
- Ali Canip, "On birinci Asır Dair Bir Vesika: Manzum Bir Eser", Hayat,

- C.IV, S.89, 9 Ağustos 1928, ss.2-3.
 Ali Canip, "Hanım Şâirlerimizin En Muvaffakı: Fıtnat Hanım", Hayat, C.IV, S.92, 30 Ağustos 1928, ss.6-7.
 Ali Canip, "Dokuzuncu Asır Şâirlerinden: Atâ'nin Tuyugları", Hayat, C.IV, S.93, 6 Eylül 1928, ss.2-3.
 Ali Canip, "Divan Edebiyatında Mahallî ve Millî Cephe -Ruşen Eşrefe-", Hayat, C.V, S.125, 18 Nisan1929, s.2.
 Ali Canip, "Divan Edebiyatının Farikasına Dair", Hayat, C.V, S.126, 25 Nisan1929, ss.4-5.
 Ali Canip, "Meşhur Bir Gazelin Sahibi: İki Rasih ", Çınaraltı, S. 82, 17 Nisan 1943, s.10.
 Ali Canip, "Küçük, Fakat Olgun Bir Tarih Kitabı: Netayic'ül Vukuat", Çınaraltı, S. 91, 18 Haziran 1943, s.11.
 Ali Canip, "Halet Sait Efendi -1-: Hem Zeki, Hem Natuk, Hem Kindar Bir Devlet Reculüdür", Çınaraltı, S. 124, 5 Şubat 1944, ss.9-10.
 Ali Canip, "Halet Sait Efendi -2-: Hem Zeki, Hem Natuk, Hem Kindar Bir Devlet Reculüdür", Çınaraltı, S. 125, 12 şubat 1944, ss.9-10.
 Ali Canip, "Halet Sait Efendi -3-: Hem Zeki, Hem Natuk, Hem Kindar Bir Devlet Reculüdür", Çınaraltı, S. 126, 19 şubat 1944, ss.6-7.
 Ali Canip, "Halet Sait Efendi -4-: Hem Zeki, Hem Natuk, Hem Kindar Bir Devlet Reculüdür", Çınaraltı, S. 127, 26 şubat 1944, ss.6-7.
 Ali Canip, "Nabi -I-", Çınaraltı, S. 131, 25 mart 1944, ss.6-15.
 Ali Canip, "Nabi -II-", Çınaraltı, S. 132, 1 Nisan 1944, ss.11-12.
 Ali Canip, "Nabi -III-", Çınaraltı, S. 133, 8 Nisan 1944, ss.7 ve15.
 Ali Canip, "Nabi -IV-", Çınaraltı, S. 134, 15Nisan 1944, ss.10 ve 15.
 Ali Canip, "Nabi -V-", Çınaraltı, S. 135, 22 Nisan 1944.
 Ali Canip, "Divan Edebiyatında Orijinal Bir nazım Şekli: Tuyug", İstanbul Mecmuası, C.2, nr.25, s.4-5, 1 Birinci Kanununun1944.
 Ali Canip, "On İkinci Asır Edebiyatı İçin Mühim Bir Vesika", İstanbul Mecmuası, C.3, nr.28, s.7, 15 Ocak 1945.
 Ali Canip, "Hayriye, Lütfiye", İstanbul Mecmuası, C.3, nr.31, s.6, 1 mart 1945.
 Ali Canip, "Sünbüzâde Vehbî", Türk Dili ve Edebiyatı, C.1, nr.3, 31 Aralık 1946, s.91.
 Ali Canip, "Nedim'in Hayatı ve Çağdaşlarının Üstündeki Tesirleri", III. Tarih Kongresi, Ankara, 15-20 Kasım 1943, Kongreye sunulan Tebliğler, Ankara, 1948, ss.108-120.
 Ali Canip, "Hem Divan hem halk Şâiri Vahid Mahdumî", Türk Dili ve Edebiyatı, C.3, nr.3, 1Mart 1949, s.262.
 Ali Canip, "Bâki, Hayatı ve Ahlâkı", Yeni Sabah Gazetesi Nr. 3656, Yıl:12, Ss. 2 28 Mayıs 1949.
 Ali Canip, "Rami Mehmed Paşanın Sulhnamesi" IV. Tarih Kongresi,10-14 Kasım 1948, Kongreye Sunulan Tebliğler, Ankara, 1952, s.346-353.
 Ali Canip, "XVIII. Yüzyıl Şâirlerinden Vâhid Mahtumî'ye Dair Bazı Mülâhazalar", IV. Tarih Kongresi,10-14 Kasım 1948, Kongreye Sunulan Tebliğler, Ankara, 1952, s.445-450.

2) Osmanlı İmparatorluğunun Batılılaşma hareketleri ve Yeni Türk Edebiyatının Teşekkül devirleriyle ilgili makaleleri - kronolojik sırasıyla- şunlardır:

- Ali Canip, "Tetebbu' ve Tefekkür:Tedkikât-ı Tarihiyeden: Sultan İbrahim Asrı", Hüsün ve Şiir, nu.5, 1 Ağustos 1326 (14 Ağustos 1910), ss.18-21.
 Ali Canip, "Sanat ve Edebiyat: Garp Mektebinin Amilleri", -Yahılar 20 Nisan 1327 (3 Mayıs 1911)-, Genç Kalemler, C.II., No.2,(1327), s.34.
 Ali Canip, "Türk Edebiyatının Tarihi Derslerinden: Garba İlk Nazarlar", Donanma Mecmuası, No.82.-34., 9 Şubat, 1330 (22 Şubat 1915), ss.538-539.
 Ali Canip, "Türk Edebiyatının Tarihi Derslerinden: Fetret Hengâmesi ve Muallim Naci -I-", Donanma Mecmuası, No.88.-40., 26 Mart 1331 (8 Nisan 1915),

s.634.

Ali Canip, "Türk Edebiyatının Tarihi Derslerinden: Fetret Hengâmesi ve Muallim Naci -II-", Donanma Mecmuası, No.89.-41., 2 Nisan 1331 (15 Nisan 1915), ss.653-654.

Ali Canip, "Türk Edebiyatının Tarihi Derslerinden: Fetret Hengâmesi ve Muallim Naci -III-", Donanma Mecmuası, No.90.-42., 9 Nisan 1331 (22 Nisan 1915), ss.666.

Ali Canip, "Edebiyat Tarihi: Tercüman-ı Hakikat Edebiyatı", Yeni Mecmua, C.III, S.66, 26 Teşrin-i Evvel,1918, s.262.

Ali Canip, "Edebiyat Meraklısı Bir Gence Mektup, Yeni Vezinle İlk Şiir", Şâir Nedim Mecmuası, C.1, nr.5, 13 Şubat1919, ss.66-67.

Ali Canip, "Abdülhak Hamid", Millî Mecmua, nu:32, 1 Mart 1341(1925), s.530.

Ali Canip, "İctimai ve Edebî Hayatımıza Dair Bir Mülâhaza: Rönesans ve Türkiye", Hayat, C.I, S.1, 2 Kânûn-ı Evvel 1926, ss.5-7.

Ali Canip, "Teceddüt Tarihimizde Dikkate Şayan Bir Sima-Garplılığa İlk Çalışanlardan-: Sâdik Rif'at Paşa", Hayat, C.I, S.3, 16 Kânûn-ı Evvel 1926, ss.5-7.

Ali Canip, "Tarih Sahifesi: Teceddütperver Vezirlerden: İbrahim Paşa ", Hayat, C.I, S.5, 30 Kânûn-ı Evvel 1926, ss.9-13.

Ali Canip, "Tali'siz Bir ada Şâiri: Mehmed Celâl", Güneş, Nu.16, 1 Kasım 1927, s.2-3.

Ali Canip, "Cemaleddin Efgânî -Bi'lvesile Eski Darü'l-fünûnumuza Dair de Bazı Malûmat-", Hayat, C.III, S.77, 17 Mayıs 1928, ss.3-6.

Ali Canip, "Şervet-i Fünûn'un Rolü", Hayat, C.V, S.128, 9 mayıs 1929, s.2.

Ali Canip, "Muallim Nâci", İstanbul Mecmuası, C.1, nr.11, s.7-8, 1 Mayıs 1944.

Ali Canip, "Muallim Nâci-Hayatı, Ahlâkı", İstanbul Mecmuası, C.2, nr.14, s.8, 15 Haziran 1944.

Ali Canip, "Muallim Nâci", İstanbul Mecmuası, C.2, nr.16, s.9-10, 15 Temmuz 1944.

Ali Canip, "Muallim Nâci", İstanbul Mecmuası, C.2, nr.19, s.4-6, 1 Eylül 1944.

Ali Canip, "Muallim Nâci", İstanbul Mecmuası, C.2, nr.20, s.2-3, 15 Eylül 1944.

Ali Canip, "Muallim Nâci", İstanbul Mecmuası, C.2, nr.22, s.3, 15 İlkteşrin 1944.

Ali Canip, "Ahmet Mithat, Himmeti ve hizmeti", İstanbul Mecmuası, C.3, nr.27, s.4-5, 1İkincikanun 1944.

3) Batı edebiyatı ve Batı edebî ekollerıyla ilgili yazıları - kronolojik sırasıyla- şunlardır:

Ali Canip, "Sanat ve Edebiyat: -Yeni Lisanla- Edebî İnkılaplar", Genç Kalemler,C.II., Nu.1, 29 Mart 1327 (11 Nisan 1911), s.9.

Ali Canip, "İlmî Bahislerden: Avrupa'da Tarih: Sanat-İlim-Tetebbu", Donanma Mecmuası, No.100.-50., 4 Haziran 1331 (17 Haziran 1915), ss.796-797.

Ali Canip, "Bediyyât Derslerinden: Sanatta Mektep", Donanma Mecmuası, No.103.-53., 25 Haziran 1331 (8 Temmuz 1915), ss.841-842.

Ali Canip, "Garp Edebiyatı:Leh Edebiyatı -Avrupa'nın En Vatanperver Edebiyatı- ", Yeni Mecmua, C.II, S.28, 17 Kânûn-ı Sâni,1918, s.23.

Ali Canip, "Homer Kimdir? İlyada ve Odise Nasıl Eserlerdendir?", Millî Talim ve Terbiye Cemiyeti Mecmuası,Nr.5, Ağustos 1334(1918), ss7-18,

Ali Canip, "Edebiyatta Asrîlik", Şâir Nedim Mecmuası, C.1, nr.8, 6 Mart 1919, s.115-117.

Ali Canip, "Epepe Asrî Bir nev' midir?", Büyük Mecmua, C.I, nu:4, 28 Mart 1919, s.58.

Ali Canip, "Edebî Hareketler: Yine Epepeye Dair "-12 Nisan 1335(1919)-, Büyük Mecmua, C.I, nu:6, 24 Nisan1335 (1919), s.84.

Ali Canip, "İctimai ve Edebî Hayatımıza Dair Bir Mülâhaza: Rönesans ve Türkiye", Hayat, C.I, S.1, 2 Kânûn-ı Evvel 1926, ss.5-7.

Ali Canip, "Edebî Mesleklere Aid Tedkîklerden: Senbolizm (le symbolisme)", Hayat, C.I, S.9, 27 Kânûn-ı Sâni 1927, ss.3-4. (Hayat, C.I, S.26, 27 Mayıs 1927, ss.7-8.'de Ahmed Haşim bu yazıya cevap vermektedir.)

Ali Canip, "Edebî Mesleklere Aid Tedkîklerden: Realizm (Réalisme)", Hayat, C.I, S.12, 17 Şubat 1927, ss.3-4.

Ali Canip, "Edebî Mesleklere Aid Tedkîklerden: Klâsisizm (le classicisme)", Hayat, C.I, S.13, 24 Şubat 1927, ss.3-5.

Ali Canip, "Ölen Büyüklerden:Jan Rişpen (Jean Richepin)", Hayat, C.I, S.13, 24 Şubat 1927, ss.9-11.

Ali Canip, "Edebî Mesleklere Aid Tedkiklerden: Romantizm (le romantisme)", Hayat, C.II, S.46, 13 Teşrin-i Evvel 1927, ss.3-4.

4) Halk edebiyatı ile ilgili araştırmaları şunlardır:

Ali canip, "Türk Halk Edebiyatı ve Bu Meyanda Saz Şiiri", Muallimler mecmuası, C.4, nr.40, Nisan 1926. s. 17.

Ali Canip, "İlim Hareketleri: Edebiyat ve İctimaiyat Noktalarından: Halkiyâta Aid Bir Eser", Hayat, C.I, S.24, 12 Mayıs 1927, ss.3-4.

Ali Canip, "Türk Halk Edebiyatı ve Bu Meyanda Saz Şiiri", Muallimler mecmuası, C.4, nr.41, Mayıs 1926. ss. 14-17.

Ali Canip, "Hem Divan hem halk Şâiri Vahid Mahdumî", Türk Dili ve Edebiyatı, C.3, nr.3, 1Mart 1949, s.262.

Ali Canip, "XVIII. Yüzyıl Şâirlerinden Vâhid Mahtumî'ye Dair Bazı Mülâhazalar", IV. Tarih Kongresi,10-14 Kasım 1948, Kongreye Sunulan Tebliğler, Ankara, 1952, s.445-450.

Ali Canip, "Halk Edebiyatının En Mühim Simaları: Saz Şâiri", Çınaraltı, S. 136, 29 Nisan 1944, ss.6-7.

B- ALİ CANİP'İN MONOGRAFİLERİ :

1-"Ömer Seyfeddin, Hayatı ve Eserleri"

Ali Canip'in önemli monografik çalışmalarından birisi, "Ömer Seyfeddin, Hayatı ve Eserleri" adlı kitabıdır.⁶⁹ Ömer Seyfeddin'in en samimi arkadaşı Ali Canip'ti. Genç Kalemler hareketini birlikte tasarlamışlar, birlikte başarıya ulaştırmışlardı. İstanbul'a döndükten sonra da birbirlerinden ayrılmamışlardı. Ömer Seyfeddin'i en iyi tanıyan kişi Ali Canip'ti. Bundan dolayı, konusunda ilk olan bu eserin büyük bir ehemmiyeti vardır. Ömer Seyfeddin'le ilgili araştırmalarda bu kitap bundan dolayı en önemli kaynak olmuştur.

Ali Canip, Ömer Seyfeddin'i edebiyat dünyasına ilk tanıtan, onu ilk müdafaa eden tenkidçidir. Daha 1908 yılında Bahçe dergisinde yazdığı yazılarda Ömer Seyfeddin'i müdafaa ediyordu.⁷⁰ 1910 yılında Hüsün ve Şiir mecmuasında Ömer Seyfeddin'i geleceğin hikâyecisi

⁶⁹Ali Canip, Ömer Seyfeddin, Hayatı ve Eserleri, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul, 1935, 238 s. Eserin ikinci baskısı: Ömer Seyfeddin (1884-1920), Hayatı, Karakteri, Edebiyatı, İdeali ve Eserlerinden Numuneler, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1947, 165 s.

⁷⁰Ömer Seyfettin, "Perviz" takma adıyla Catulles Mendes'ten "lades" adıyla bir şiir çevirir. Bu şiir "Kadın" dergisinde yayınlanınca Asır gazetesinde tenkid edilir. Ali Canip Bey, "Bahçe" dergisine yazdığı 17 Kasım 1908 tarihli yazısında Ömer Seyfettin'i savunur.

olarak takdim etmişti.⁷¹

Ömer Seyfeddin'in zamansız ölümünden sonra Ali Canip, vefalı bir dost olarak ölümünün yıldönümünde onunla ilgili makaleler yayınlamak üzere unutulmasını engellemiş, Ömer Seyfeddin'in eserleri üzerine araştırmalar yapmıştır. Ali Canip'in yazıları arasında bu makaleleri önemli bir yer tutar.⁷²

Ali Canip, nihayet 1935 yılında "Ömer Seyfeddin, Hayatı ve Eserleri"ni hazırladı. Bu monografide, yazarın kısaca hayatını anlattı, eserlerinden örneklere yer verdi. Onunla ilgili belgeler yayınladı. Böylece Ömer Seyfeddin konusunda temel bir müracaat kitabı ortaya çıktı.

Eserde Ali Canip'in Ömer Seyfeddin'in hastalığı sırasında tuttuğu günlük notlar "Ömer'in Ölüm Hastalığına Dair Notlarım" başlığı altında yayınlanmıştır.

Ali Canip, kitabında Ömer Seyfeddin'in şu hikâyelerine yer vermiştir: "Bomba", "Nadan", "Nakarat", "Beynamaz", "Kaç yerinden", "Düşünme Zamanı", "Binecek Şey", "Topuz". Ayrıca "Açık Hava Mektebi" "Foya" ve "Sultanlığın Sonu" romanlarından örnekler yayınlamıştır. Makalelerine örnek olarak "Yeni Lisan", "Halkımız Niçin Okumuyor" ve "Güzel Türkçe" adlı parçaları almıştır. Şiirlerinden örnek olarak, "Kızılırmak'a", "Aşk", "Doğduğum Yer" yayınlanmıştır. Ayrıca birkaç küçük fıkraya yer verilmiştir. Eserin sonunda Ömer Seyfeddin'in Ali Canip'e gönderdiği dört mektup vardır.

2-" Naîma Tarihi"

Liselerde edebiyat öğretimini destekleyecek okuma kitapları çerçevesinde düşünülmüş küçük bir kitaptır. Maarif vekâleti tarafından 1927 yılında basılmıştır.⁷³ Eserin başında Naîma'nın hayatı,

⁷¹ Ali Canip, "Bugünkü Gençlerimiz, -Yalılar, 12 Ağustos 1326-", Hüsün ve Şiir, nu:7, 3 Eylül 1326"16 Eylül 1910", s.50-52.

⁷²Ali Canip'in Ömer Seyfeddin'le ilgili belli başlı yazıları şunlardır: "Ömer Seyfeddin", Genç Anadolu, nu: 5, 3 Mart,1338, ss.1-2.; "İkinci Sene-i Devriye-i Vefatı Münasebetiyle: Ömer Seyfeddin", Yarın, sayı:21, 9 Mart 1338/1922, s.1-2.; "Ömer'in Ölüm Hastalığına Dair Notlarım", Yarın, sayı:21, 9 Mart1338 (1922), s.2.; " Ömer Seyfeddin'in Yaramazlıkları", Resimli Ay, C.IV, S.1, 1927, s.44.; "Aziz Ölülerimiz: Ömer Seyfeddin", Hayat, C.I, S.15, 10 Mart 1927, ss.9-11.; "Ömer Seyfeddin İçin", Hayat, C.V, S.119, 7 Mart 1929, ss. 2-4.; "Ömer Seyfeddin ve Değeri", Çınaraltı, S. 31, 7 Mart,1942, ss.4-5.; Ömer Seyfeddin (1884-1920), Aylık Ansiklopedi, İstanbul, 1944-1954 İbrahim horoz matbaası. Cilt:I, 370,371. s.; "Bahar ve Kelebeklere Dair -Edebî tedkik- Hayat, C.I., S. 26, 26 Mayıs, 1927, ss.3-4.; "Edebiyatımızda Acı Bir Gün: Ömer Seyfeddin", Cumhuriyet, 5 Mart 1948.; "Falaka", Hayat, C.II, S.41,1927.; "Hizb-i Cedid", Yakın Tarihimiz Dergisi, No.25, 16 Ağustos 1962, (Primo Türk Çocuğu hak.); "Ömer Seyfeddin Bey'in Üç Manzumesi (Kızılırmak, İhtiyar, Mefkure)", Yarın, S.21, 9 Mart 1338.; "Ömer Seyfeddin İçin", İnci Mecmuası, Nu.6, 1 Mayıs 1336.; "Ömer Seyfeddin'in 30. Ölüm Yıldönümünde(Edebiyat Bahisleri), Cumhuriyet, 5 Mart 1960.

⁷³Ali Canip, "Türk Edebiyatından Numuneler: Naimâ Tarihi [On İkinci Asırda yetişen meşhur Türk Müverrih ve münşisi Naimâ'nın "Ravzat'ül Hüseyin Fi

eserlerinin ehemmiyeti ve tarihçiliğimizdeki yeri üzerinde kısaca durulmuştur. Naîma'nın eserlerinden 12 parça örnek olarak verilmiş, her parça hakkında kısa bir açıklama eklenmiş, gerekli kelimeler ve meseleler dip notlarla açıklanmış ve eserin sonuna bir lügatçe konulmuştur.

3-"Leylâ ve Mecnûn"

"Türk Edebiyatından Numûneler: Leylâ ve Mecnûn [Büyük Türk Şâiri "Fuzûlî"nin bu namdaki şâheserinin hülâsasıyla en güzîde parçaları]" adlı eseri de liselerde edebiyat öğretimini destekleyecek okuma kitapları çerçevesinde düşünülmüş küçük bir kitaptır. Maarif Vekâleti tarafından 1927 yılında basılmıştır.⁷⁴ Kitabın başında "Leyla ve Mecnûn"un kısa bir özeti vardır. Eserden alınan parçalar, yazar tarafından verilen özetlerle birbirine bağlanmış ve konunun bütünlüğünün kavranması sağlanmıştır. Eserin en güzel parçaları büyük bir maharetle seçilmiştir. Titiz bir çalışmanın ürünüdür, gerekli yerlerde nüsha farklılıklarına dahi temas edilmiştir. Metinler, dipnotlarıyla açıklanmış, esere bir lügatçe eklenmiştir. Canip'in bu çalışmaları, edebiyat öğretimi için esaslı meselelere eğilişinin başarılı örnekleridir.

III-EDEBİYAT EĞİTİMİ İLE İLGİLİ ESERLERİ

A-Edebiyat Kitabı

1925 yılında Maarif Vekaleti tarafından program değişikliği yapılarak, edebî metin birinci plâna alınmıştı ve edebî metinden şekil ve kurala gidilmesi, edebiyat öğretiminde temel ilke olarak kabul edilmişti. Bu yeni anlayışa göre yazılan ilk kitap, Ali Canip'in "Edebiyat" kitabı oldu.

Ali Canip'in yazdığı edebiyat kitabına genel olarak Şehabeddin Süleyman ve Köprülüzade Mehmed Fuad'ın birlikte yazdıkları "Malûmat-ı Edebiyye" kitabı model olmuştur. Ali Canip, oldukça yüklü bir programı olan bu eserin plânını sıkı bir şekilde elemenden geçirmiş, teorik bilgi veren birçok bölümü çıkarmış, bazı bölümleri ise plân olarak hemen aynen benimsemiştir.

Hulâsat Ahbâr'ül Hâfikayn" unvanlı eserinden muntahab parçalar]", İntihab eden: Ali Canip, Maarif Vekâleti Neşriyatı, Devlet Matbaası, İstanbul, 1927, 31 s.

⁷⁴Ali Canip, "Türk Edebiyatından Numûneler: Leylâ ve Mecnûn [Büyük Türk Şâiri "Fuzûlî"nin bu namdaki şâheserinin hülâsasıyla en güzîde parçaları]", Hülâsa ve intihâb eden: Ali Canip, Maarif Vekâleti Neşriyatı, Devlet Matbaası, İstanbul, 1927, 29+1 s.

İki kitab arasındaki en önemli fark, Şehabeddin Süleyman'ın kitabında "yazma sanatı"na geniş yer ayrılması, Ali Canip'in kitabında ise bu bahsin yer almamasıdır. Diğer önemli bir fark, Şehabeddin Süleyman'ın kitabında teorik meselelere ve bunlara bağlı bazı temel kavramlara yer verilmesidir. Bu bakımdan Ali Canip'in kitabı daha pratik amaçlı görünmektedir. Nazım şekilleri ile edebî sanatlar konuları iki kitabın birbirine en çok yaklaşan bölümleridir. Ali Canip, pek sık karşılaşılmayan şekil ve sanatlara kitabında yer vermemiştir. Şehabeddin Süleyman, edebî sanatları Süleyman Fehmi Bey'in "hissî" ve "fikrî" ayırımına dayanarak iki kısma ayırır. Ali Canip, Rezaizade Mahmud Ekrem'in tasnifini örnek alarak "Manaya aid San'atlar- Lafza aid San'atlar" ayırımını yapmıştır.

Edebiyat kitabı 1944 yılına kadar liselerin birinci sınıfında okutulmuştur. Kitabın 16 baskısı yapıldı.

B-Türk Edebiyatı Antolojisi:

(Ali Canip, Türk Edebiyatı Antolojisi,I, 1.bsm. Lise Kitapları: III. sınıf, Devlet matbaası, İstanbul, 1934, 661 s.)

Ali Canip'in hazırladığı bu antoloji, liselerde edebiyat öğretiminin bir parçası olarak düşünülmüştür. 1925'lerden sonra edebiyat eğitimini daha mükemmel hale getirmek için Edebiyat kitaplarının edebiyat tarihi, antoloji, monografi, tercüme kitaplar vasıtasıyla desteklenmesi düşünülmüştü. Maarif Vekaleti, bu amaçla Cihan Edebiyatından Numuneler, Türk Edebiyatından Numuneler, başlıkları altında küçük monografiler, tercüme, incelemeler neşrediyordu. Ali Canip, bu etkinliklerin içinde görev almıştı. Leyla ve Mecnun'u, Naima Tarihi'ni, Epopée'yi bu seriler içinde neşrettikten sonra 1931 yılında Türk Edebiyatı Antolojisi'ni neşretti. Antoloji liselerin III. sınıflarında okutuluyordu ve yardımcı kitap durumundaydı. Kitabın 1931 ve 1934 yılında olmak üzere iki baskısı yapılmıştır.

Ali Canip'in hazırladığı antoloji, Tanzimat'tan kitabın hazırlandığı zamana kadar yazılmış Türk edebiyatına ait manzum ve mensur eserleri içine almaktadır. Canip, yazıları seçerken göz önünde bulundurduğu ilkeleri şu sözleriyle özetlemektedir: "Avrupaî zihniyetten ilham alan edebiyata münhasırdır. Bu edebiyatın muvaffakiyetli parçalarına mevki verilmekle beraber, kitap mekteplilere mahsus olduğu için bilhassa sade ve güzel türkçenin son tekâmülünü göstermek gayesi takip edilmiştir." Görüldüğü gibi, eserlerin seçiminde üç ölçüye baş vurulmuştur. Seçilen parçalar da değerlendirildiğinde antolojinin göz önünde bulundurduğu ilkeler şöylece sıralanabilir:

- 1) Avrupaî gelişmelerden ilham alan edebî eserler
- 2) Öğrenciye uygun eserler
- 3) Sade ve güzel bir Türkçe ile yazılan eserler
- 4) Öğrenciye bir dünya görüşü, vatan ve millet anlayışı vermekle birlikte bir estetik değeri olan eserler

Yazılar, lise öğrencisine dilin ve edebiyatın gelişimi hakkında bir fikir verebilmek amacına uygun olarak seçilmiştir. Yazıların

seçiminde uyulan diğer bir ilke ahlâkî ve millî unsurlara uygunluktur. Cumhuriyetin prensiplerine uygun gelen eserlere de öncelik verilmiştir. Nihayet, öğrenciye yeni bir dünya görüşü verecek, onların düşünme, hissetme ve ifade etme güçlerini arttıracak parçalar alınmıştır.

Antolojinin başında Atatürk'ün T.B.M.M.'nin 4. toplanma yılında okuduğu "Söylev" yer almaktadır. Bu söylev devrin dil akımına uygun olarak öz Türkçe ile yazılmıştı. Ali Canip, "Öz Türkçenin En Yüksek Örneği" başlıklı söylevi takdim eden kısa yazısında aynı tarzda bir dil kullanmaktadır. Ali Canip, aslında hayatının hiçbir döneminde dilde tasviyeciliğe ve öz Türkçeciliğe taraftar olmamıştır. Bu kısa yazı, sadece Atatürk'e olan derin saygısının bir ifadesidir. Atatürk'ü çocukluğundan beri tanıyan, Selânik yıllarında asker olmadığı halde onun toplantılarına katılan ve Millî mücadele yıllarında onun verdiği görevleri yapan ve Atatürk'ün hususî toplantılarına devamlı katılan Ali Canip, öz türkçeciliğe karşıydı ve bu fikrini açıkça söylüyordu. Aynı şekilde yazının değiştirilmesine de taraftar değildi ve bunu da açıkça yazmıştı. Ancak bu hususlar, Ali Canip ile Atatürk'ün arasını hiçbir zaman açmadı. Hususî bir toplantıda dil meseleleri tartışılırken Atatürk dilbilimi ile ilgili bazı meseleleri Canip'e sorduğunda Canip, dil uzmanı olmadığını söylemiş ve bu tartışaların dışında kalmayı tercih etmiştir.

Antolojide önce her yazar hakkında kısa bir bilgi verilmiş, sonra seçilen parçalara yer verilmiştir. Yazıların tertibinde Tanzimattan günümüze kronolojik bir sıra uygulanmıştır. Yazılar, elverdiği ölçüde asıl adlarıyla verilmiş, parça yahut beyit vs. nakledilirken metni teferruata boğmamak için kaynak gösterilmemiştir. Bazı parçalar kısaltılarak alınmıştır. Kitapta Batı edebiyatından tercüme parçalara da yer verilmiştir.

©<http://www.ege-edebiyat.org>